

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1916.

VSEBINA.

1. V. Zun: Davek na vojne dobičke	145
2. V. Z.: Vojni pribitek k neposrednim davkom	162
3. V. Ž.: Cesarska naredba o zvišanju kolkov in neposrednih pristojbin	166
4. Rudolf Šega: Stališče kartelov v pravnem zistemu	169
5. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
a) Razmerje med pravomočno sodbo (actio negatoria), ki prepoveduje poseg v tujo lastnino, in med končnim sklepom, ki pozneje izreče, da ima toženec v prejšnji pravdi pravno posest (pravico hoje) glede iste lastnine	187
b) Provizijo za nakupovanje blaga, dogovorjena od kg blagovne teže, je kupec dolžan plačati mešetarju le od onega blaga, katero je kupec res prevzel	190
c) Tudi odsoten rodbinski oče je zavezan oskrbovati svojo rodbino (§§ 91, 141, 167 o. d. z.), in kolikor stori to kdo drugi <i>animi obligandi</i> , je zakonito upravičen zahtevati povračilo (§ 1042 o. d. z.). Če se od žene na up kupljeno blago ni porabilo le za ožjo rodbino, temveč n. pr. tudi za njena v skupnosti živeča roditelja, je treba trditi in ugotoviti, koliko se je porabilo za lastno rodbino moževo	193
d) Ničnostna tožba proti meničnemu plačilnemu nalogu, ki ni bil po zakonu pravilno vročen, je nedopustna	198
e) Krajni šolski svet ni juristična oseba, ne more biti stranka in nima pravdne zmožnosti. Nedostatkov, navedenih v § 6 c. pr. r., ni moči odpraviti na II. stopnji (§§ 482, 483 odst. 3 c. pr. r.).	199
f) Italijanskim podanikom je vsled nedostajanja vzajemnosti zabranjeno pravno varstvo tudi napram inozemcem; če so poslednji italijanski podaniki, njim in njihovim skrbnikom ni priznati stroškov pravnih pomočkov	200
g) Kdor je po § 1 zak. z dne 21. decembra 1912, drž. zak. št. 235, zavezan oddati konja v vojne namene, ne more svoje zahteve na plačilo vrednosti konja uveljavljati pravdnim potom	201
h) Prispevek k § 162 c. pr. r. Prekinjenje postopanja se ne da utemeljiti samo z okolščino, da je toženec	

Slovenski Pravnik.

Leto XXXII. V Ljubljani, 15. oktobra 1916. Št. 8.—10.

Davek na vojne dobičke.

Spisal V. Žun.

S cesarsko naredbo z dne 16. aprila 1916, drž. zak. št. 103, se je tudi pri nas v Avstriji uvedel davek na vojne dobičke ali, kakor pravi naredba, »izredni davek od višjih opravnih donosov družb in od večjega dohodka posameznikov (davek od vojnih dobičkov).« Z naredbo finančnega ministrstva z dne 8. avgusta 1916, drž. zak. št. 247, so se izdali izvršitveni predpisi k omenjeni cesarski naredbi.

Novi davek na vojne dobičke ne zadeva samo dobičkov iz dobav za vojsko, temveč sploh vse višje prejemke v vojnem času, če presežejo gotovo višino. Obdačijo se višji poslovni donosi, oziroma višji dohodki treh vojnih let 1914, 1915 in 1916, primerjani z dobički in dohodki zadnjih mirovnih let.

Pri davčnih zavezancih moramo razločevati dve skupini. V prvo skupino spadajo tista podjetja, ki morajo javno podajati svoje račune in morajo torej plačevati pridobnino po II. poglavju zakona o osebnih davkih z dne 25. oktobra 1896, drž. zak. št. 220, to so delniške družbe, delniška društva, komanditne družbe na delnice, rudarske družbe, pridobitne in gospodarske zadruga in družbe z omejeno zavezo in sicer te poslednje tudi tedaj, če so podvržene občni pridobnini in ne pridobnini po II. poglavju zak. o os. d. Davka na vojne dobičke pa ne bodo plačevale hranilnice in tudi ne državna, deželna in občinska podjetja, čeprav so sicer podvržena pridobnini po II. poglavju in čeprav bi bili morda sicer dani predpogoji za plačevanje tega davka. — V drugo skupino pa spadajo posamezniki, torej zasebne firme, industrijci, trgovci, uradniki itd.

I.

Družbe.

Oglejmo si najpoprej prvo skupino, to je delniške družbe, pridobitne in gospodarske zadruga itd. V naslednjem jih bomo splošno

imenovali družbe, da jih ločimo od posameznikov. Podlago obdačbi tvori pri družbah večji donos, ki so ga dosegle družbe v posameznih vojnih letih 1914, 1915 in 1916 v primeri s povprečnim čistim donosom v mirovnih letih. Vojna leta imenuje cesarska naredba tista poslovna leta, ki spadajo celotno ali deloma v dobo od 1. avgusta 1914 do 31. decembra 1916. Potemtakem pridejo redoma v poštev tri vojna leta, morejo pa priti v poštev tudi štiri leta. Če bilancira n. pr. družba s 1. septembrom, kar se zlasti godi pri pivovarnah, pridejo v vojno dobo bilance za leto 1913/14, 1914/15, 1915/16 in 1916/17, torej štirje računski zaključki. Vendar pa določa cesarska naredba za take družbe, da se sme predpisati za zadnje vojno leto odmerjeni davek samo s tistim zneskom, s katerim presega za prvo leto odmerjeni davek; opraviti nam je torej tudi tukaj le s triletnim vojnim davkom.

Večji čisti donos, ki so ga dosegle družbe v vojnih letih, se ugotovi splošno na tak način kakor pri odmeri pridobnine od družb, vendar pa ima naredba dve zelo važni izjemi. V obdačbeno podlago se namreč ne privzemo obresti vknjiženih dolgov, prioritetnih obligacij in drugih delnih zadolžnic, istotako ne pridobnina z dokladami vred, in sicer ne pridobnina, ki se je plačala dejanski v prejšnjem letu, temveč tista pridobnina, ki odpade na tekoči donos. V obdačbeno podlago se pa privzame tisti čisti donos, ki ga je dosegla tuzemska družba iz kakega inozemskega poslovanja, najsi bi se tudi ta donos ne prištel pri odmeri navadne pridobnine čistemu donosu.

Recimo, da znaša obdačbena podlaga za vojno poslovno leto 1915. — 100.000 K. Od tega davčnopravno ugotovljenega donosa bi znašala 10%-na pridobnina 10.000 K in doklade n. pr. 150%, torej skupaj 25.000 K. Iz obdačbene podlage se bo za odmero davka na vojne dobičke vzel znesek 25.000 K, dalje obresti od vknjiženih dolgov n. pr. v znesku 7500 K, tako da bo znašala obdačbena podlaga le 67.500 kron.

Tako ugotovljeni večji donos se primerja s povprečnim donosom zadnjih petih mirovnih let, torej z donosom let 1909, 1910, 1911, 1912 in 1913. Vendar se pa pri tej primerjavi ne smeta vpoštovati leti, v katerih se je dosegel z ozirom na napravno glavnicu družbe največji in najmanjši čisti donos. Ta čisti donos je ugotovilo že svojčas davčno oblastvo pri odmeri pridobnine, samo

da se tako kakor pri ugotovitvi večjega donosa vojnih let morajo od ugotovljenega čistega donosa odbiti obresti od vknjiženih dolgov, prioritetnih obligacij in drugih delnih zadolžnic kakor tudi pridobnina, ki odpade na ta donos, z dokladami vred. Napravno glavnico tvori osnovna glavnica z rezervnimi zakladi vred, torej pri delniških družbah delniška glavnica, pri pridobitnih in gospodarskih zadrugah vsota združnih deležev, z rezervnimi zakladi in sicer s pravimi rezervnimi zakladi, ne z zakladi, s katerimi se le popravlja vrednost posameznih bilančnih aktivov, u. pr. rezervni zakladi za odpise pri družbenem ali združnem posloju, za izgube pri terjatvah določene vrste itd. Če je ugotovljeni čisti donos v letih 1909 do 1913 znašal za posamezna leta 6, 8, 10, 7, 12% napravne glavnice, se morata izločiti leti 1909 in 1913 kot najslabše in najboljše leto, tako da se primerja donos vojnih let samo še s povprečnim zneskom čistega donosa ostalih treh let. Ako se je napravna družbena glavnica v teh mirovnih letih pomnožila, je k ugotovljenemu čistemu donosu prišteti še 6%-no obrestovanje povprečne glavnice, tako da izhajamo v vseh treh mirovnih letih, katera primerjamo z vojnimi leti, od iste napravne glavnice. Ako izkazuje bilanca vojnega poslovnega leta večjo napravno glavnico kakor bilanca zadnjega merodajnega mirovnega leta, mora se povprečnemu čistemu donosu prišteti še 6 odstotkov od zneska, za katerega se je glavnica povečala.

Kaj pa, če kaka družba še ni obstala pet let pred 1. avgustom 1914? Tedaj se vzame za podlago primerjavi čistega dobička povprečni znesek čistega donosa v zadnjih treh mirovnih letih, ako pa družba tudi tri leta ni še obstajala, pa povprečni znesek dobička v dobi, kolikor dolgo je družba obstajala.

Zelo važne so pa te-le tri določbe cesarske naredbe:

1.) Davek na vojne dobičke pri družbah se plačuje šele, če na opisani način ugotovljeni večji čisti donos presega 10.000 kron.

2.) Večji donos, najsi tudi presega znesek 10.000 K, je le tedaj podvržen davku na vojne dobičke, če presega 6 odstotno obrestovanje napravne glavnice.

3.) Ako se je družba nanovo ustanovila, tako da pride prva bilanca že v vojno dobo in se torej ne more donos primerjati s povprečnim donosom v mirovnih letih, tedaj se vzame

za podlago primerjavi 6 odstotkov napravne glavnice dotičnega vojnega leta.

Pri inozemskih družbah, ki imajo svoj sedež v inozemstvu, se primerjava med večjim donosom in povprečnostjo donosa v mirovnih letih glede tuzemskega donosa vrši tako kakor pri domačih družbah, samo da se pri tem ne vpoštevata napravna glavnica.

Večji čisti donos, od katerega se plačuje vojni davek, se obdačuje po donosnosti ali rentabilnosti podjetja, tako da znaša vojni davek tem več odstotkov večjega donosa, čim bolj bi se obrestovala napravna glavnica.

Na tisti del večjega donosa, ki ne presega 5 odstotkov napravne glavnice po stanju v začetku dotičnega vojnega leta, odpade 10 odstotkov vojnega davka. Za tisti del, ki presega 5, pa ne 10 odstotkov napravne glavnice, odpade 15 odstotkov vojnega davka in na vsakih daljnih po pet odstotkov glavnice za 5 odstotkov višji znesek, tako da doseže največ 35 odstotkov višjega donosa.

Vzemimo za zgled banko, katere napravna glavnica z rezervnimi zakladi vred znaša 1,000.000 K, in čije na spredaj opisani način ugotovljeni večji donos v vojnem letu znaša 250.000 K; tedaj se preračuni vojni davek na tale način:

	kron	kron	davek v od-	kron
			stotkih (%)	
	5 % od 1,000.000	= 50.000	10	= 5.000
nadaljnih	5 » » 1,000.000	= 50.000	15	= 7.500
	5 » » 1,000.000	= 50.000	20	= 10.000
	5 » » 1,000.000	= 50.000	25	= 12.500
	5 » » 1,000.000	= 50.000	30	= 15.000
	večji donos 250.000		vojni davek	50.000

Pri inozemskih družbah se pa davek ne ravna po rentabilnosti glavnice, ker se ta, kolikor pride v poštev za tuzemstvo, ne more brezdvomno natančno ugotoviti. Davek znaša pri večjem, davku zavezanem donosu.

do vštrevši	200.000 K		20 % tega donosa
od več nego	200.000 » do	400.000 K	25 » » »
» » »	400.000 » »	700.000 »	30 » » »
» » »	700.000 » »	1,000.000 »	35 » » »
» » »	1,000.000 »		40 » » »

Če se pokaže pri kakem vojnem opravnem letu izguba, treba jo je odbiti od večjega donosa drugih vojnih let, pričenši z neposredno prejšnjim letom. Za ugotovitev izgube veljajo isti predpisi kakor za ugotovitev čistega donosa.

Pri obdačbi večjega donosa moramo vedno primerjati donos enega leta; če obsegajo donosi vojnih ali mirovnih let večjo ali manjšo dobo, morajo se pri ugotovitvi obdačljivega večjega donosa preračunati na eno leto.

V § 8. zakona o davku na vojne dobičke imamo določbo, s katero naj se prepreči dvojna obdačba delniških dohodkov. Družbe, ki imajo v svoji posesti več nego eno petino vseh delnic ali deležev druge družbe, ki je tudi podvržena davku na vojne dobičke, smejo namreč od čistega donosa kakega vojnega opravnega leta odbiti večji donos, ki so ga v tem letu prejele iz teh delnic in deležev nad povprečnim zneskom dohodkov iz istih delnic in deležev merodajnih mirovnih let. Če je pa družba dobila delnice in deleže v svojo posest šele v vojnih letih, smatrajo se za večji donos tisti prejemki, ki presegajo šestodstotno obrestovanje teh delnic in deležev.

Ako bi se družba, ki je podvržena davku na vojne dobičke, v letih 1914, 1915 ali 1916 razdružila ali bi ustavila svoje podjetje, oziroma ga prenesla na drugo osebo ali sicer spremenila svojo pravno obliko, tedaj se ji vendarle predpiše davek od večjega donosa za tisto leto, v katerem se je izvršila taka sprememba. Če se je podjetje preneslo na drugo osebo, se predpiše vojni davek za zadnje poslovno leto vedno izročilcu podjetja; seveda pa tudi prejemnik jamči za davek.

V splošnem pa veljajo pravice in dolžnosti, ki jih imajo davčna oblastva in družbe v postopanju za odmero pridobnine, tudi glede odmere davka na vojne dobičke. Zlasti more davčno oblastvo zahtevati raznih pojasnil od družb in jih v to prisiliti z redovnimi kaznimi ali pa po § 112 zak. o osebnih davkih z zažuganjem odmere na podlagi uradnih pripomočkov.

Kakor smo že spredaj omenili, plačevale bodo davek na vojne dobičke, če so sicer dani predpogoji za to, tudi družbe z omejeno zavezo, najsí tudi njih napravna glavnicá ne znaša čez en milijon kron in so torej podvržene občni pridobnini.

Ker takim družbam doslej ni bilo treba izkazovati bilance in računa izgube in dobička, treba jim je za vojni poslovni leti 1914

in 1915, kakor tudi za primerjana mirovna leta tekom šestih tednov po razglasitvi izvršitvene naredbe vložiti napoved pri pristojnem davčnem oblastvu. Tej napovedi je priložiti računski sklep v dveh izvodih in prepis zapisnika, s katerim se je odobril računski sklep. Če se pa bilančno leto še ni končalo, treba je napoved s potrebnimi odmernimi pripomočki predložiti davčnemu oblastvu v 14 dneh po odobritvi računskega zaključka, najkasneje pa šest mesecev po preteku vojnega poslovnega leta.

Take napovedi je vložiti na posebnih uradno izdanih obrazcih. Ako se napovedi z drugimi odmernimi pripomočki ne oddajo pravočasno ali pa se sploh ne vložijo, sme davčno oblastvo davek kratkoma odmeriti na podlagi uradnih pripomočkov; družbi ni mogoče v takih slučajih nič več izpodbijati dejanske ugotovitve davčnega oblastva. Predno se pa davek odmeri kar uradnim putem, treba je družbo izrecno pozvati, da vložijo napoved s potrebnimi pripomočki vsaj tekom štirih tednov, ker bi se sicer davek odmeril na podlagi uradnih pripomočkov.

Družbam z omejeno zavezo ho pač v mnogih slučajih težavno sestavljati in predlagati računske zaključke za pet merodajnih mirovnih let in pa še za vsa vojna leta. Izvršitveni predpis nudi v tem oziru neko olajšavo.

Ako namreč v napovedi izjavi družba, da je zadovoljna, če se za povprečni opravični donos mirovnih let vzame bodstotno obrestovanje napravne glavnice s stanjem koncem zadnjega mirovnega opravičnega leta, potem ni treba, da bi davčno oblastvo preračunavalo povprečni donos iz računskih zaključkov mirovnih let, in torej tudi ni treba, da bi družba predlagala računske zaključke za ta leta.

Davek na vojne dobičke se naznani davčnim zavezancem s plačilnim nalogom, iz katerega se mora razvideti preračun davku zavezanega večjega donosa. Če se je ugotovitev povprečnega donosa davčnemu zavezancu že sporočila v enem plačilnem nalogu, zadostuje, da se v prihodnjem plačilnem nalogu davčno oblastvo samo sklicuje na prejšnji proračun. Proti odmeri se davčni zavezanec more pritožiti na finančno (deželno) ravnateljstvo. Pripomniti pa je, da se ne more pravomočno ugotovljeni povprečni čisti donos nič več izpodbijati pri odmeri davka za prihodnja leta; razun

če se je povprečni donos popravil vsled povišanja napravne glav-nice v poznejših vojnih letih. Odmera pridobnine same se s prizivom zoper odmero davka na vojne dobičke ne da izpodbijati.

II.

Posamezniki.

Posamezne osebe morajo plačati za leta 1914, 1915 in 1916 davek na vojne dobičke, ako so imele v kakem izmed nave-denih let vsaj 13.000 K čistih dohodkov in so dohodki v posameznih vojnih letih dohodke leta 1913. presegali vsaj za 3000 K. Obdačuje se z vojnim davkom le tisti večji dohodek, ki se je dosegel v posa-meznih vojnih letih. Ako je čisti dohodek v letu 1913 znašal manj nego 10 000 K, obdači se z vojnim davkom le tisti večji dohodek, ki presega 10.000 K. Če je kdo imel leta 1913. za 5600 K čistih dohodkov, leta 1914. pa 17.600 K, predpisal se mu bo davek na vojne dobičke le od 7600 K, ne pa od razlike med 5600 in 17.600 K, t. j. od 12.000 K,

Izvršitveni predpis našteva nekatere izjeme glede plačevanja davka na vojne dobičke. Čeprav so sicer dani predpogoji za plače-vanje vojnega davka, vendar niso podvržene temu davku v § 154 zak. o osebnih davkih z dne 25. oktobra 1896, drž. zak. št. 220, nave-dene osebe, kakor cesar in udje cesarske hiše glede apanaž, diplo-matični zastopniki, častniki itd. glede službenih prejemkov, osebe, ki dobivajo pokojnine ali priklade radi podeljenih jim vojaških hrab-rostnih svetinj i. dr. Poleg tega pa tudi niso podvrženi vojnemu davku prispevki v vojnooskrbne namene, če so znašali tekom enega vojnega leta vsaj 500 K, pri skupnih dohodkih nad 30.000 kron pa vsaj 5 odstotkov dohodka. dalje srečkovni in loterijski dohodki, večji dohodki, ki so jih imeli državni, dvorni, deželni, okrajni, občinski ali javnozakladni aktivni ali neaktivni uradniki iz teh svojih službenih prejemkov. Pri zasebnih uradnikih so večji dohodki le tedaj podvrženi vojnemu davku, če presegajo znesek 4000 kron, sicer pa ne.

Če pa znaša pri zasebnih uslužbencih večji dohodek več nego 4000 K, morajo plačati vojni davek od vsega večjega dohodka in ne samo od zneska, ki presega 4000 K. Iz več virov prihajajoči dohodki se pri tem soštevajo.

Tudi tisti večji dohodki niso podvrženi vojnemu davku, ki jih prejemajo deležniki kake tuzemske družbe z omejeno zavezo iz opravičnih deležev, ako ni pri taki družbi udeleženih več nego šest fizičnih oseb. Davka prost je le na družabnika odpadajoči del razdeljenega večjega donosa, ki se je pri družbi dejanski podvrzel davku na vojne dobičke.

Kako je ravnati s tistimi osebami, ki so imele poleg večjih, a vojnega davka prostih dohodkov v merodajnih vojnih letih še drugačne večje dohodke? Pri takih osebah se za presojo davčne dolžnosti in davčnega postavka vračuni oproščeni večji dohodek; plačati morajo tisti delni znesek vojnega davka, ki odpade od vseh večjih dohodkov razmerno na davku podvrženi del večjih dohodkov.

Pri odmeri davka na vojne dobičke se morajo dohodkom glavarja hišnega gospodarstva prištevati po analognih določbah § 157 zak. o osebnih davkih tudi dohodki pripadnikov hišnega gospodarstva po stanju rodbinskih razmer na koncu dotičnega vojnega leta (1914, 1915, 1916). Če so bile pa rodbinske razmere v vojnem letu drugačne kakor so bile leta 1913., se pri primerjavi dohodkov dohodki posameznih oseb, ki pridejo v poštev, sklopijo ali ločijo na ta način, da se sestavlja merodajni dohodek mirovnih let iz dohodkov istih oseb kakor dohodek vojnega leta. Pripadniki hišnega gospodarstva jamčijo za tisti del vojnega davka, ki razmerno odpade na njihov večji dohodek.

Če so se v letih, ki se med seboj primerjajo, prispevki med starši in otroci ali med zakonci pričeli ali pa nehali ali pa če je nastala izprememba v višini prispevkov, tedaj se ti prispevki ob ugotovitvi večjega dohodka ne vpoštevajo niti pri dajalcih kot odbitek, niti pri prejemnikih kot dohodek.

Kakor smo že omenili, tvori obdačbeno podlago večji dohodek let 1914, 1915 in 1916, ki ga je treba ugotoviti za vsako označeno leto posebej. Primerja se večji dohodek z dohodki iz leta 1913., torej s tistimi dohodki, ki so se napovedali, oziroma vzeli v podlago obdačbi za leto 1914. Vendar pa sme davkoplačevalec zahtevati, da se večji dohodek primerja s povprečnim zneskom dohodkov let 1911, 1912, 1913. Za dohodke leta 1913. (oziroma povprečnega zneska dohodkov let 1911, 1912 in 1913) in vojnega leta (1914, 1915, 1916) se smatra po § 159 zakona o osebnih davkih vsota vseh v denarju

ali denarni vrednosti obstoječih prejemkov posameznih davčnih zavezancev, vštevši najemno vrednost stanovanja v lastni hiši ali prostega stanovanja sploh. Tudi vrednost iz kmetovanja in vrednost obrtniških izdelkov, ki se porabijo v gospodarstvu, se mora prišteti dohodkom, istotako tudi vsi drugi naravnali prejemki, ki jih morda prejema davčni zavezanec. Odštejejo se pri tem stroški, ki se rabijo v dosego, zavarovanje in vzdrževanje teh prejemkov. Dočim se pa pri dohodkih, ki so nastali v letu pred davčnim letom, za odmero dohodnine vzamejo v podlago obdačbi verjetni, na eno leto preračunjeni dohodki, treba je pri ugotovitvi večjega dohodka za vojni davek izhajati vedno le od dejansko prejetih dohodkov.

Sicer se pa pri preračunanju dohodkov za davek od vojnih dobičkov postopa pravtako, kakor pri preračunanju dohodkov za odmero dohodnine sploh. Če znaša čisti dohodek leta 1913 (oziroma povprečni dohodek let 1911, 1912 in 1913) manj nego 10.000 kron, smatra se pri ugotovitvi večjih dohodkov, da znaša 10.000 K in se torej šele od 10.000 K dalje šteje razlika kot vojnemu davku podvrženi dohodek, ako je ta razlika večja nego 3000 K, oziroma pri službenih prejemkih zasebnih uslužbencev večja nego 4000 kron. Za osebe, ki niso davku podvržene od vseh večjih dohodkov (§ 153 zak. o os. davk.), ta določba ne velja.

Če dohodki ne trajajo vse leto, ker se je davčni zavezanec šele med letom preselil v tuzemstvo ali se iz tuzemstva izselil ali pa je med letom podedoval premoženje kot vir dohodkov, se pri ugotovitvi za vojni davek merodajnega večjega donosa preračunijo tudi dohodki na eno leto. Seveda se davek na vojne dobičke odmeri le za tisti del leta, v katerem je bil davčni zavezanec že ali še v tuzemstvu, oziroma ko je že užival dedščino. Če je kdo premoženje podedoval šele po začetku leta 1913., sme se dohodek iz tega premoženja v vojnih letih le toliko smatrati za večji dohodek dedičev, kolikor presega dohodek, ki ga je dedič prejel leta 1913. iz tega premoženja. Ravno tako se postopa, če se dobi premoženje za doto ali pa vsled izročilne pogodbe med starši in otroci, oziroma med zakonci.

Ako se pri priredbi dohodnine za davčna leta 1915 do 1922 ugotovi premoženje, čigar doneski se niso že pri poprejšnji priredbi dohodnine podvrgli dohodnini, tedaj se smatra, da to premo-

ženje izvira iz večjega dohodka vojnih let, če davčni zavezanec ne dokaže, da izvira iz prejemkov, ki niso podvrženi davku na vojne dobičke ali iz prejemkov, ki so bili že obdačeni.

V členu 22. izvršitvenega predpisa se nahajajo izjemne določbe glede izrednih dohodkov in izpadkov. Srečkovni in loterijski dobički so, kakor znano, podvrženi dohodnini. Če so taki dobički nastali v letu 1913, oziroma v povprečnih letih 1911 do 1913, s katerimi se primerjajo vojna leta, tedaj se iz celotnih dohodkov izločijo, kakor se tudi izločijo, če pridejo v vojna leta, da torej niso podvrženi davku na vojne dobičke. Tudi tedaj, če je bil dohodek leta 1913. (v povprečnosti let 1911—1913) vsled izrednih enkratnih prejemkov izdatno višji ali vsled izrednih izpadkov izdatno manjši nego po navadi, more cenilna komisija po svoji prosti presoji izločiti izredne prejemke ali izdatke in vzeti za podlago obdačbi normalni dohodek. Če kdo poseka svoj gozd, se lahko smatra izkupilo za les kot tak izredni prejemek, ravno tako izredni enkratni dobički iz špekulacij, prejemki za več let zaostalih obresti, odškodnine za iznajdbe itd. O izrednih izpadkih moremo govoriti pri elementarnih škodah, izrednih obratnih motežih, pri poravnanju obresti za več let zaostalih i. t. d.

Finančno ministrstvo sme na prošnjo davčnega zavezanca v posameznih ozira vrednih slučajih dovoliti, da se iz dohodkov vojnih let izločijo s primernim delnim zneskom izredni, ne vsako leto se ponavljajoči prejemki, ki so posledek večletne, pred letom 1914. pričete delavnosti, ali taki izredni prejemki, ki more ž njimi davčni zavezanec računati šele po daljši dobi, ako ti prejemki niso v prav nikaki zvezi z razmerami, nastalimi z vojno. Če je kdo leta 1915. posekal svoj gozd, ker mu je vojaška uprava les prav dobro plačala, bo pač moral plačati od tega dohodka vojni davek. Tak izreden prejemek bi pa bil n. pr. honorar za znanstveno delo, če se taki honorarji redno ne ponavljajo in se honorar izplačuje slučajno le v vojnem letu, čeprav nima delo sicer z vojno nič opraviti.

Zgodi se lahko, da ima kdo v prvem ali drugem vojnem letu od vsega svojega gospodarstva večji dohodek, ki je podvržen davku na vojne dobičke, v poznejšem letu pa izgubo ali pa narobe v poznejših vojnih letih vojnemu davku podvrženi večji dohodek, v prvem vojnem letu pa izgubo. Pri odmeri davka na vojne dobičke

se mora izguba od večjega dohodka v drugih letih odšteti od dohodka tistih dohodnih virov, iz katerih izhaja, in sicer izguba leta 1914. najprej od večjega dohodka leta 1915., če treba pa še od večjega dohodka leta 1916., izguba leta 1915. od večjega dohodka leta 1914., po potrebi še 1916., izguba leta 1916. najprej od večjega dohodka leta 1915., po potrebi še leta 1914. Če se mora na ta način izguba zaračunati na večji dohodek, od katerega je vojni davek že predpisan, treba je dodatno popraviti predpis davka. Pripomniti je pa treba še enkrat, da se sme izguba enega leta od večjega dohodka drugega leta odšteti le tedaj, če izguba zadeva isti vir, iz katerega izhaja večji dohodek.

Davek na vojne dobičke znaša od prvih začetih ali polnih 10.000 K večjega dohodka 5 odstotkov

od prihodnjih začetih ali polnih	10.000 K	10	»
» » » » »	20.000	» 15	»
» » » » »	20.000	» 20	»
» » » » »	20.000	» 25	»
» » » » »	20.000	» 30	»
» » » » »	200.000	» 35	»
» » » » »	200.000	» 40	»
» večjih zneskov (čez 500.000 K)	45	»

Pri preračunu davka se zaokroži dohodek navzdol na znesek, ki je deljiv z 20.

Davčni postavki se morejo, če pridejo v poštev različni odstotki, izračunati tudi po tej-le formuli:

Za večji dohodek (vd):

10.000 do	20.000 K	$\frac{vd \times 10}{100}$	—	500
20.000 »	40.000 »	$\frac{vd \times 15}{100}$	—	1 500
40.000 »	60.000 »	$\frac{vd \times 20}{100}$	—	3 500
60.000 »	80.000 »	$\frac{vd \times 25}{100}$	—	6.500
80.000 »	100.000 »	$\frac{vd \times 30}{100}$	—	10.500

100.000 » 300.000 »	$\frac{vd \times 35}{100}$	— 15.000
300.000 » 500.000 »	$\frac{vd \times 40}{100}$	— 30.500
nad 500.000 »	$\frac{vd \times 45}{100}$	— 55.500

Če torej znaša večji dohodek 45.230 K (okroglo 45 220), bi od tega po gorenji formuli $\left(\frac{45.220 \times 20}{100} - 3500\right)$ odpadel davčni znesek 5544 kron.

Pri davku na vojne dobičke se ne računa noben pribitek za manj obtežena gospodarstva (takozvani samski davek), istotako ne pozna ta davek nobenega znižanja radi rodbinskih razmer ali drugih obteževalnih okoliščin (§§ 173 in 174 zak. o os. davkih).

Za priredbo davka na vojne dobičke je pristojno tisto davčno oblastvo, ki predpisuje dohodnino za leto, sledeče dotičnemu vojnemu letu. Ako se pa v obdačbeno podlago za vojni davek ne vzame tisti znesek, ki je tvoril podlago za odmero dohodnine, tedaj ugotovi podlago pristojna dohodninska cenilna komisija. To je potrebno v slučajih, kadar se niso za odmero dohodnine ocenili dohodki na podlagi dejanskih prejemkov, n. pr. vsled prirastka ali odpadka dohodnega vira, oz. priselitve v tuzemstvo, dalje ako je izločiti izredne prejemke, kakor smo jih omenili spredaj na strani 000, ali pa je treba ugotoviti delni dohodek, ki se je določil za dohodnino sicer z dejanskim zneskom, toda skupaj z drugim dohodkom, kakor n. pr. z dohodkom zapustnikovim, dohodkom predstojnika hišnega gospodarstva i. t. d. Prav tako mora komisija ugotoviti izgube, ako se odštejejo od dohodka drugega leta.

Kadar se pri odmeri davka na vojne dobičke ne vzame za podlago dohodek, ki je bil v podlago za odmero dohodnine (ako se kdo priseli v tuzemstvo ali izseli iz tuzemstva, ako med letom nastanejo ali ugasnejo dohodni viri, in se torej morajo napovedati dejanski doseženi dohodki), tedaj je treba pri odmeri vojnega davka tudi sodelovanja davčnega zavezanca, sicer pa odmeri vojni davek davčno oblastvo **brez posebnih napovedi**. Kadar morajo sodelovati davčni zavezanci, bi bili

morali brez posebnega poziva vložiti za leti 1914 in 1915 napovedi 14 dni po razglasitvi izvršitvenega predpisa, za leto 1916 pa jim bo podati napovedi v času, ki bo določen za vlaganje dohodninskih napovedi za leto 1917. Za to se uporablja isti obrazec kakor za dohodninsko napoved, samo da se na napovedi pripomni: »za davek na vojne dobičke«. Za 1916. leto se pa lahko uporabi ista tiskovina kakor pri dohodninski napovedi za leto 1917. in napove se vojnemu davku podvrženi dohodek na 3. strani napovedi med »Pojasnili«.

Ako se napovedi ne vložijo pravočasno, sme davčno oblastvo odmeriti davek na podlagi uradnih pripomočkov, vendar pa mora davčnega zavezanca, sklicujé se na posledice § 205. zak. o osebnih davkih, poprej pozvati, da vloži napoved vsaj v 14 dneh. Davčno oblastvo tudi lahko pozove davčne zavezanca, da svoje dohodninske napovedi, ki so jih vložili pred razglasom cesarske naredbe, vnoviè potrdijo, oziroma popravijo. Če davčni zavezanec šele po razglasu cesarske naredbe popravi dohodek iz leta 1913., ki je bil radi odmere dohodnine napovedan ali prirejen, more se tako popravilo upoštevati le tedaj, če verjetno dokaže znesek vojnemu davku podvrženega dohodka (torej posebno s poslovnimi knjigami) in se odpove pravici, izpodbijati popravljeno dohodninsko odmero, češ, da je že zastarala pravica za izpremembe odmer ali češ, da se ne more odmera popraviti radi amnestije po osebno-davčni noveli.

Odmerjeni vojni davek naznani davčno oblastvo davčnim zavezancem s posebnimi plačilnimi nalogi, iz katerih mora biti razvidna tudi ugotovitev večjega dohodka.

Koncem vsakega pol leta napravi davčno oblastvo izpiske iz plačilnih nalogov, iz katerih se razvidi ime davčnega zavezanca, dohodek vojnega in mirovnega leta, davku zavezani večji dohodek in znesek vojnega davka, in te izpiske razgrne v uradu v splošni vpogled.

Proti priredbi davka na vojne dobičke se lahko davčni zavezanec pritoži v 30 dneh. O takih pritožbah (prizivih) odločuje redoma finančno (deželno) ravnateljstvo, oziroma če je dohodke ugotovila cenilna komisija, prizivna komisija. Pritožb ali prizivov ni treba kolkovati. Priredba dohodnine same se seveda v pritožbah zoper odmero davka na vojne dobičke ne more več izpodbijati.

III.

Skupne določbe in zavarovanje davka.

Davek na vojne dobičke je plačati v dveh enakih obrokih, in sicer zapade prvi v plačilo 30 dni po vročitvi plačilnega naloga, drugi pa po preteku nadaljnjih šestih mesecev. Za plačevanje se lahko porabijo tudi titri IV. avstrijskega vojnega posojila.

Od davka na vojne dobičke se ne pobirajo nobene doklade, ta davek se pri ugotovitvi odmerne podlage ne more smatrati za odbitni (vštevni) postavek, niti pri odmeri tega davka, niti pri odmeri pridobnine ali dohodnine.

Družbe in posamezniki, ki v vojnih opravih letih niso še zaračunali donosov, ki so jih dosegli v teh letih, bodisi da še niso obračunali z odjemalci, bodisi iz kakega drugega vzroka, morajo te donose napovedati v štirih tednih po preteku tistega leta, v katerem so se zaračunili, da se dodatno privzamejo v zadnjo merodajno podlago za davek na vojne dobičke. Vse do konca leta 1918. nezaračunjene donose iz vojnih opravih let je posebej izkazati davčnim oblastvom do konca januarja 1919. Davčno oblastvo pa sme odrediti, da se taki donosi že poprej vzemo v podlago za odmero davka na vojne dobičke, če ni tehtnega razloga, da bi se obračun še nadalje odlašal.

Kdor bi ne naznanil naknadno takih še ne zaračunjenih donosov, bi bil kaznovan radi davčne zatajbe po §§ 243 in 244 zakona o osebnih davkih.

Splošno določa izvršitveni predpis k cesarski naredbi o davku na vojne dobičke, da se uporabljajo kazenske določbe V. poglavja zakona o osebnih davkih tudi za davek na vojne dobičke. Če kdo namreč po razglasitvi cesarske naredbe zakrivi davčno prikrajšbo ali davčno zatajbo in s tem ne prikrajša samo pridobnine ali dohodnine, temveč tudi vojni davek, oziroma če spravi davke v nevarnost, da se prikrajšajo, ta dobi kazen tudi radi prikrajšbe ali zatajbe davka na vojne dobičke. Seveda mora tudi plačati kazen radi prikrajšbe ali zatajbe pridobnine, oziroma dohodnine. Če pa zakrivi samo glede davka na vojne dobičke takšno kaznivo dejanje, bo kaznovan samo radi tega davka. Pri ugotovitvi v §§ 241 in 244 zak. o os. davkih določenih kazni se v tem slučaju vzame za podlago davek na vojne dobičke.

Določbe VI. poglavja zakona o osebnih davkih veljajo zmislu primerno tudi za priredbo davka na vojne dobičke (vlaganje napovedi in izjav; jamstvo dedičev; vročitve; dolžnost, dajati pojasnila davčnim oblastvom; sodelovanje oblastev in sodišč; vpogled v knjige; vstop v obrtne prostore; najvišje vodstvo priredbe; vlaganje pravnih sredstev; pobiranje davkov in zamudnih obresti; zastaranje; vpostavitve v prejšnji stan). Za merodajno upravno leto, v katerem je po § 1 zakona o zastaranju z dne 18. marca 1878, drž. zak. št. 31, nastala davčna dolžnost, velja: 1.) za družbe glede davka na vojne dobičke: a) od večjega donosa pred letom 1916. preteklih vojnih opravnih let leto 1916; b) od večjega donosa pozneje, toda pred letom 1917. preteklih vojnih opravnih let leto 1917; c) od večjega donosa ostalih vojnih opravnih let 1918; 2.) za posameznike glede davka na vojne dobičke: a) od večjega dohodka let 1914 in 1915 leto 1916 in b) od večjega dohodka leta 1916 leto 1917.

Država mora skrbeti, da se predpisani davek na vojne dobičke tudi v resnici plača. Zato obsegata cesarska naredba in izvršitveni predpis važne določbe, ki precej omejujejo prosto razpolaganje z donosi ali dohodki v vojnih opravnih letih.

Tuzemske družbe smejo za vojna opravilna leta kot dividende, tantijeme, darila (izvzemši darila, ki se pri odmeri pridobnine ne vpoštevajo) i. t. d. razdeliti le toliko, kolikor so razdelile povprečno v zadnjih petih mirovnih letih. Povprečnost zadnjih pet mirovnih let se pa preračuna tako, da se izločita dve leti, v katerih se je v razmerju s temeljno glavnico razdelilo največ ali pa najmanj. Čez tak povprečni znesek morejo družbe razdeliti le vsoto, ki je enaka v bilanci izkazanim rezervam, všteti odložke iz tekočega leta, ako se s temi rezervami (odložki) po pravilih more razpolagati. Takozvani cenitveni konti (Bewertungskonti) se ne morejo prištevati takim rezervam. Pri družbah, ki še niso obstale pet opravnih let v miru, se vzame povprečnina zadnjih treh let; ako pa družba tudi tako dolgo še ni obstala, povprečnina iz dejansko obstoječih opravnih let. Ako se za povprečna leta sploh ni nič razdelilo ali ako povprečna razdelitev ni dosegla 6 odstotkov osnovne glavnice vojnega opravnega leta, velja 6 odstotkov za povprečno razdelitev. Davku na vojne dobičke podvržene tuzemske družbe torej morejo vsekakor prosto razdeliti 6 odstotkov temeljne glavnice, oziroma toliko, kolikor so razdelile povprečno v

zadnjih petih letih (izločivši najvišjo in najnižjo razdelitev). Za temeljno glavnico se smatra v teh slučajih pri delniških družbah vplačana delniška glavnica; pri družbah z omejeno zavezo vplačana osnovna glavnica in pri zadrugah znesek vplačanih deležev, vselej s stanjem koncem vojnega pravičnega leta; druge vloge družabnikov (zadružnikov) in rezerve se tu ne vpoštevajo.

Tudi za družbe, ki niso v vojnih pravičnih letih dosegle večjega, davku na vojne dobičke podvrženega donosa, in ki razdeljujejo dobiček samo iz rezerv, nabranih v mirovnih letih, potem tudi za družbe z davka prostimi podjetji veljajo za vse razdelitve dobičkov v prejšnjem odstavku navedene omejitve.

Tuzemske družbe, ki so pred razglasitvijo cesarske naredbe razdelile več nego povprečno v zadnjih petih mirovnih letih, ne da bi imele potrebne rezerve, morajo si iz bodočih pravičnih let napraviti zadostne rezerve. Dokler se to ne zgodi, se ne more razdeliti nadpovprečna vsota.

Inozemske družbe morajo 40 odstotkov večjega, davku zavezanega donosa položiti na stran. Ta posebni odložek je izkazati v tuzemski posebni bilanci. Ako se je pa že razpolagalo s čistim donosom pred razglasitvijo cesarske naredbe poteklega leta, treba je tak posebni odložek napraviti iz dobičkov prihodnjih vojnih, oziroma če še treba, tudi iz prihodnjih pravičnih let sploh.

Posebni odložek je naložiti v tuzemskih državnih zadolžnicah in položiti v poštni hranilnici, »Avstro-ogrski banki« ali v drugem avstrijskem kreditnem zavodu. S tem zneskom ne more prosto razpolagati vojnemu davku zavezana družba, dokler se davek ne poravna. Če se davek deloma poravna, izda davčno oblastvo na prošnjo dotični družbi potrdilo, da sme dvigniti označeni del vrednostnih papirjev.

Ude načelstva, osebno odgovorne družabnike, poslovodje in likvidatorje, oziroma pri inozemskih družbah reprezentante in odgovorne voditelje tuzemskih zavodov (podružnic) zadene denarna kazen do 50.000 K, če vedoma ravnajo proti spredaj omenjenim predpisom z namenom, da bi ovirali pobiranje davka na vojne dobičke. Ako je pa iz okolnosti posneti, da so se kršili zakonski predpisi sicer vedoma, toda ne z namenom, da bi se davek spravil v nevarnost, sme davčno oblastvo naložiti denarno kazen do 10.000 kron. Spredaj imenovane osebe jamčijo solidarno za škodo, ki

nastane državnemu zakladu, ker se ne izpolnjujejo v cesarski naredbi naložene dolžnosti.

Družbe morajo 14 dni po odobritvi računskega zaključka, najkasneje pa šest mesecev po preteku dotičnega vojnega pravnega leta za odmero davka izkazati pristojnemu oblastvu, da so zadostile zakonskim zahtevam zavarovanja davka. Davčno oblastvo jih lahko tudi v to prisili z redovnimi kaznimi do 2000 kron.

Za zavarovanje davka na vojne dobičke služi tudi ta-le določba cesarske naredbe:

Delniške družbe, družbe z omejeno zavezo, pridobitne in gospodarske zadrage itd. se morejo p r o s t o v o l j n o razdružiti ali pretvoriti v drugo pravno obliko (n. pr. družbe z omejeno zavezo, v delniško družbo ali narobe), predno se odmeri in plača davek na vojne dobičke le tedaj, če v to pritrdi davčno oblastvo. To oblastvo pa pritrdila ne odreče, če je dana zadostna varnost za davek na vojne dobičke. Če se podjetja preneso na druge družbe ali osebe, jamči prejemnik za vojni davek, ki se bi svoječasnopredpisal izročilcu, toliko, kolikor je nastala nevarnost za izterjanje davka vsled prenosa podjetja (seveda jamčijo za izterjanje tudi udje načelstva prejšnje družbe, poslovodje itd.). Sklepi o prenosu ali pretvorbi družb se smejo le tedaj vpisati v trgovski ali zadružni register, ako družba prinese potrdilo davčnega oblastva, da ne oporeka prenosu ali pretvoritvi.

Če uvidi davčno oblastvo iz okolnosti, da je nevarnost za izterjanje vojnega davka pri družbi ali posamezniku, sme zahtevati zavarovanje s takoj izvršljivim nalogom, čeprav vojni davek še ni predpisan. Ako se davku podvrženi večji dohodek ali donos ne more natanko dognati s številkami, oceni se po dveh izvedenih zapnikih.

Davek se zavaruje lahko upravnim ali sodnim potom. P o t r d i l a n e v a r n o s t i n i t r e b a. Upravnim potom se zavaruje z rubežnijo premičnin in s shrambo, pa tudi s prisilno upravo. Ako bi pa ta zavarovalna sredstva ne zadostovala, posebno če je treba poseči po plači ali zaslužku, ali ako se sicer smatra sodna eksekucija za uspešnejšo, porabiti je zavarovalna sredstva eksekucijskega reda (§ 374). Davčno oblastvo more svoj izvršilni predlog pri sodišču staviti tudi po pristojni finančni prokuraturi.

Izvršilni naslov tvori takoj izvršljivi zavarovalni nalog, ki se mora stranki dostaviti istočasno, ko se izda upravni izvršilni nalog ali odpošlje izvršilni predlog na sodišče.

Proti zavarovalnemu nalogu se lahko vloži prizi v 30 dneh, računajoč od dneva po dostavitvi, pri davčnem oblastvu. S tem se izvršba zavarovalnega naloga ne ovre. Finančno (deželno) ravnateljstvo mora o prizivu odločiti v 14 dneh, finančno ministrstvo pa v štirih tednih, sicer ugasne zavarovanje. —

Morda se bo kdo skušal rešiti plačevanja vojnega davka na ta način, da prepiše svoje posestvo itd. na sorodnike. To mu ne bo pomagalo. Člen 32 izvrš. predpisa veleva, da jamčijo za izročevalčev vojni davek do višine prenešenega predmeta vse osebe, ki so po 1. avgustu 1914 prejele od oseb, vojnemu davku zavezanih, imovinske predmete zastonj ali po navideznem opravi. Izvršitveni predpis le z nekaterimi malimi izjemami oblažuje to splošno, dalekosežno določbo.

Splošno mnenje je cesarsko naredbo o davku na vojne dobičke sprejelo z zadoščenjem. Ogromne denarne žrtve, ki jih ima država v tej svetovni vojni, naj v prvi vrsti trpe tisti, ki jim donša vojna velike dobičke. Upajmo, da bodo skrbela davčna oblastva bodi pri priredbi dohodnine in vojnega davka za vojna leta, bodi pri uporabi določb o zavarovanju davka, da se predpiše vojni davek v resnici vsem, ki so ga po cesarski naredbi dolžni plačati, in da ta davek v resnici tudi pride v državno blagajno.

Vojni pribitek k neposrednim davkom.

S cesarsko naredbo z dne 28. avgusta 1916, drž. zak. št. 280 so se izdatno zvišali »do daljnjih odredb« vsi neposredni davki razen hišne najmarine, hišne razredarine in plačarine. To povišanje se je izvršilo v obliki pribitka k davčnim postavkom, vojnega pribitka, kakor ga imenuje cesarska naredba. Hišni davek se ni zvišal, ker bi vsako povišanje gotovo povzročilo povišanje najemščin; plačarina se plačuje samo od delovnega zaslužka, ki je že itak visoko obdačen z dohodnino in plačarino.

Kot vojni prebitek se bo pobiralo od leta 1916 pričenši:

1. 80 odstotkov od zemljiškega davka, ki znaša 19,3 odstotke katasterskega čistega donosa. Ker so cene vseh zemljiških pridelkov izdatno poskočile, pač ne bo zemljiškim posestnikom težko zmagovati ta povišek.

2. Pri občni pridobnini (obrnem davku) znaša pribitek v I. in II. razredu 100 odstotkov, v III. in IV. razredu pa 60 odstotkov; pri nekontingentirani pridobnini, to je pri tistih pridobninskih zavezancih, ki še niso uvrščeni v nobeno davčno družbo (noben davčni razred), bo znašal pribitek 100 ali 60 odstotkov po tem, ali presega njihova letna davčna dolžnost 300 kron ali ne. Diferenciranje glede višine pribitka je pač utemeljeno, ker so v splošnem zlasti večji obrati imeli vsled vojnih razmer veliko boljše čase; toda tudi manjši obrati, ki še obstojajo, so vsled odpada mnogih konkurenčnih podjetij povečali svojo donosnost.

3. Vojni pribitek k posebni pridobnini, ki jo plačujejo javnemu polaganju računov podvržena podjetja, znaša 20 odstotkov rednega davka. Izvzeta so državna podjetja in avstro-ogrška banka. Poleg tega morajo plačevati delniške družbe (delniška društva), komanditne družbe na delnice, rudarske družbe, pridobitne in gospodarske zadruga in družbe z omejeno zavezo (torej občinska podjetja in hranilnice ne) še nadaljnji, takozvani donosnostni ali rentabilnostni pribitek.

Donosnostni pribitek znaša pri donosnosti

od več nego	6 odstotkov	do všteti	8 odstotkov	30 odstotkov
» » »	8	» » »	10	40 »
» » »	10	» » »	12	50 »
» » »	12	» » »	14	70 »
» » »	14			80 »

rednega davka.

Donosnost ali rentabilnost se preračuni iz razmerja čistega, davku podvrženega donosa do glavnice, ki jo ima davčni zavezanec v podjetju, vštévši prave rezerve po stanju ob pričetku opravnega letu, davčno leto merodajnega leta. Pri ugotovitvi čistega, davku podvrženega donosa pa se morajo izločiti vse pasivne obresti, torej tudi obresti od vknjiženih dolgov, in pa posebna pridobnina.

4. Pri rentnini znaša pribitek 100 odstotkov, najsi se že davek odmeri na podlagi napovedi ali se pobira z odbikom od rentnini

podvrženih prejemkov (obresti itd.). Vendar je pripomniti, da se k rentnini, ki jo pobira dolžnik z odbitkom, pobira 100% pribitek samo glede tistih rentnini podvrženih prejemkov, ki so dospeli v plačilo leta 1916 in se izplačajo ali v prid zapišejo po 2. septembru 1916. Torej se v tem slučaju pribitek ne računi za celo leto.

5. Vojni pribitek pri dohodnini, vštévši pribitek za manj obtežena gospodarstva se ravna po dohodkih in se odstotek stopnjuje, čim večji so dohodki. Če pa za dohodnino prirejeni dohodki ne presegajo 3000 kron, se ne predpiše sploh noben pribitek. Sicer pa znaša pribitek pri dohodku

od več nego	do vštetih	
kron		
3.000	5.200	15 odstotkov
5.200	7.200	20 »
7.200	10.000	25 »
10.000	14.000	30 »
14.000	20.000	35 »
20.000	26.000	40 »
26.000	32.000	45 »
32.000	40.000	50 »
40.000	48.000	55 »
48.000	56.000	60 »
56.000	64.000	65 »
64.000	76.000	70 »
76.000	100.000	80 »
100.000	140.000	90 »
140.000	200.000	100 »
čez 200.000		120 » rednega davka.

Opozarjamo, da se prilitni odstotek ravna po dohodkih in ne po davku, kar je važno, če dohodninska stopnja n. pr. radi znižanja po §§ 173 ali 174 o. os. davkih ne ustreza prirejenim dohodkom.

6. Pri davku na tantieme se pobira 100 odstotkov, toda le na prejemke po 31. decembru 1916.

Od vojnih prilitkov se ne računijo nobene doklade, ves prebitek gre v državno blagajno.

Posebni plačilni nalogi za vojni pribitek se ne bodo izdajali. Samo donosnostni pribitek pri družbah se naznani davčnozavezanim družbam in zadrugam s posebnim plačilnim nalogom, razen

tega bodo o vojnem pribitku posebej obveščeni tisti dohodninski zavezanci, ki plačujejo dohodnino deloma neposredno, deloma se jim pa odteguje po službodajalcu. V vseh drugih slučajih naj pa davkoplačevalec sam preračuni pribitek in ga plača ob roku dospelosti, kakor naznanjajo javni razglasi finančnega (deželnega) ravnateljstva. Plačilni nalogi, ki se davčnim zavezancem dostavijo po razglasitvi cesarske naredbe o vojnem davku, bodo imeli pribitek že odmerjen.

Pribitek k zemljiškemu davku za vse leto 1916 se mora plačati do 31. decembra 1916, vendar pa lahko davčni zavezanec pri davčnem uradu naznani, da poplača pribitek za l. 1916 v 12 enakih mesečnih obrokih, pričeniši s 1. septembrom 1916. Pribitek k občni pridobnini se plača 1. oktobra 1916. Na željo davčnega zavezanca se more pribitek za leto 1916 plačati v štirih enakih obrokih in sicer četrtletno, pričeniši s 1. oktobrom 1916. Pribitek k pridobnini po II. poglavju razen donosnostnega pribitka je dospel v plačilo 1. oktobra t. l., pribitek k dohodnini in rentnini pa 1. decembra t. l. Če se dohodnina pobira z odtegovanjem od plače, mora se pobrati pribitek za vse leto 1916 v 6 mesečnih obrokih od 1. oktobra t. l. dalje.

Za leto 1917 in za poznejšnja leta se bodo morali pribitki plačevati skupno z rednimi davki.

O vseh pritožbah zoper preračun vojnega pribitka odločujejo končno veljavno davčna oblastva I. stopnje, le pri donosnostnem pribitku je dopusten priziv na finančno (deželno) ravnateljstvo. V splošnem pa veljajo glede vojnih pribitkov zmislu primerno določbe o neposrednih davkih.

V. Ž.

Cesarska naredba o zvišanju kolkov in neposrednih pristojbin.

Kakor je bilo pri cesarski naredbi o vojnem pribitku k neposrednim davkom merodajno načelo, da že iz upravnih razlogov v sedanji dobi ne kaže izdajati zamotanih reform, tako so se tudi s cesarsko naredbo z dne 28. avgusta 1916, drž. zak. št. 281 povišale pristojbine na povsem priprost način. Zvišale so se do malega vse pristojbine, izvzete so le tiste, ki so se že preteklo leto nanovo uredile, to so dedne in darilne, sodne in zavarovanjske pristojbine.

Z novimi pristojbinskimi lestvicami je imel zakonodajalec namen, državi poskrbeti večjih dohodkov, poleg tega pa odstraniti nekatere dosedanje tehnične pomanjkljivosti. V ta namen so se pristojbine po lestvici I. zvišale za 100 odstotkov, torej so se podvojile z edino izjemo, da ostane do odmerne podlage 100 K pristojbinski znesek isti kakor do sedaj, to je 10 vin. Pristojbine po lestvici II. in III. so se izdatno zvišale (čez 50%), poleg tega zaokrožile, da so vsi postavki deljivi z 10.

Novo pristojbinske lestvice so določene tako:

Lestvica I.

Računska podlaga			Pristojbinski znesek	
			K	h
čez 100	do 100 K	—	10	
" 150	do 150 "	—	20	
" 300	" 300 "	—	40	
" 600	" 600 "	—	80	
" 900	" 900 "	1	20	
" 1.200	" 1.200 "	1	60	
" 1.500	" 1.500 "	2	—	
" 1.800	" 1.800 "	2	40	
" 2.400	" 2.400 "	3	20	
" 3.000	" 3.000 "	4	—	
" 4.500	" 4.500 "	6	—	
" 6.000	" 6.000 "	8	—	

Za vsakih nadaljnjih 3000 K znaša pristojbina 4 K več, pri čemer je vzeti zneske pod 3000 K za polne.

Lestvica II.

Računska podlaga			Pristojbinski znesek	
			K	h
	do	40 K	—	20
čez	40	80	—	40
"	80	120	—	60
"	120	200	1	—
"	200	400	2	—
"	400	600	3	—
"	600	800	4	—
"	800	1.600	8	—
"	1.600	2.400	12	—
"	2.400	3.200	16	—
"	3.200	4.000	20	—
"	4.000	4.800	24	—

Za vsakih nadaljnih 1600 K znaša pristojbina 8 K več, pri čemer je vzeti zneske pod 1600 K za polne.

Lestvica III.

Računska podlaga			Pristojbinski znesek	
			K	h
	do	20 K	—	20
čez	20	40	—	40
"	40	60	—	60
"	60	100	1	—
"	100	200	2	—
"	200	300	3	—
"	300	400	4	—
"	400	800	8	—
"	800	1.200	12	—
"	1.200	1.600	16	—
"	1.600	2.000	20	—
"	2.000	2.400	24	—

Za vsakih nadaljnih 800 K znaša pristojbina 8 K več, pri čemer je vzeti zneske pod 800 K za polne.

Pristojbine za emisije delnic so se toliko spremenile, da se bo odslej plačevala vedno le pristojbina po lestvici III., naj se že delniška družba ustanovi za več ali manj nego deset let, ali naj se delnice glase na ime ali na imetnika.

Pri odstotnih pristojbinah se bo po cesarski naredbi pobiral izreden državni pribitek. Ta pribitek znaša pri pristojbinah za prenos nepremičnin proti plačilu

25 odstotkov redne pristojbine. Prav tak izvanredni pribitek se bo pobiral pri vknjižninah. Pri pristojbinskem ekvivalentu, pri pridobitvah stvarnih pravic (n. pr. služnosti) in pri pavšalni pristojbini za imenovanje predstojnikov v komunitetah (tarifna točka 40 a, op. 4) se dosedanji 25% izredni pribitek zviša na 50 odstotkov redne pristojbine.

Pristojbina za dobitke pri državnih loterijah in pri žrebanjih se zviša za 25 odstotkov, pri navadni loteriji pa za 20 odstotkov, dobitki iz razredne loterije bodo pa tudi še sedaj prosti pristojbin.

Dve odstotna pristojbina od denarja v tekočem računu se pri denarnih zavodih zviša na 4 odstotke.

Prav izdatno so se povišale stalne pristojbine, in sicer dosedanja stalna pristojbina v znesku 30 vin. na 50 vin., od 20 vin. na 50 vin., od 72 vin. na 1 K, od 2 K na 3 K. Vse druge stalne pristojbine, torej posebno tudi še kolki pri vlogah za 1 K so se povišale za 100 odstotkov, torej od 1 K na 2 K, od 2 K na 4 K itd. Niso se pa povišale a) v cesarski naredbi z dne 15. septembra 1915, drž. zak. št. 279 urejene stalne sodne pristojbine, b) pristojbine za uradno potrjene prepise, uradne legalizacije in pristojbine za duplikate uradnih odpravkov, tudi če taka uradna dejanja izvrši nesodni urad, c) pristojbine za vloge za dovoljenje obrtnih pravic, č) pristojbine za osebne karte pri železnicah in paroplovnih podjetjih, d) pristojbine za trgovske in obrtne zapiske (trgovske knjige), e) pristojbine za šeke in trgovske nakaznice, katerih plačljivost je omejena k večjemu na 8 dni, in f) v novi cesarski naredbi z dne 29. avgusta 1916 urejene totalizaterske pristojbine.

Doslej so bili trgovski in obrtni računi do zneska 20 K kolka prosti, od zneska čez 20 K do 100 K so bili podvrženi kolku za 2 vinarja, pri višjem znesku pa kolku za 10 vin. Po cesarski naredbi se morajo kolkovati tudi računi do 20 K in sicer s kolkom za 2 vin., od 20 do 100 K s kolkom za 10 vin., od več nego 100 K do 1000 K s kolkom za 20 vin. in od več nego 1000 K s kolkom za 50 vin. od vsake pole.

Tudi pristojbine za vozne liste so se s cesarsko naredbo bistveno zvišale. Odpravila se je pristojbina za duplikate in prepise voznih listov, odpravile so se pa tudi kolkovne olajšave v bližinskem prometu. Dosedanji vozni kolek za 10 vinarjev se je zvišal na 30 vin., pri pošiljatvah v železniškem prometu, katerih

teža ne znaša manj nego 5000 kg ali pri katerih se rabi cel vagon, znaša kolek 1 K 20 vin. od vsakega voznega lista, v ladjeplovnem prometu tudi 1 K 20 vin. za težo najmanj 10.000 kg. Za pošiljatev živil sme vlada po potrebi znižati označene vozne pristojbine.

Cesarska naredba o zvišanju kolkov in neposrednih pristojbin je stopila splošno v veljavo dne 1. oktobra t. l.; določbe o pristojbinskem ekvivalentu, o pavšalni pristojbini pri komunitetah in o vložnih obrestih se uveljavijo iz tehničnih razlogov šele s 1. januarjem 1917; glede veljavnosti lestvičnih pristojbin in pristojbin za vozne liste se pa izdado posebni izvršitveni predpisi. **V. Ž.**

Stališče kartelov v pravnem zistemu.

Spisal Rudolf Šega.

I.

Uvod.¹⁾

Nahajamo se v svetovni vojni, v vojni narodov, med katerimi se je vnela konkurenca ravnotako, kakor poprej med posameznimi individui, in med večjimi podjetji. Ta podjetja so pa že v mirnem času sporazumno tako uredila, zboljšala in specializirala svoje nacionalne moči, da bi zmagala v mednarodnem boju. Tudi ta boj podjetij bo končno dovedel do miru in svetovnega sporazuma, toda prej se mora izvojevati današnja svetovna vojna, ki se bije predvsem za svetovne trge in razpečevališča in v kateri bodo zmagali oni narodi, ki so si zajamčili potom najboljših in najtrdnejših organizacij skupno delovanje svojih industrij in delavcev in največjo narodno proizvodno možnost.

¹⁾ **Literatura:** *Bauch, Dr. jur. et phil. Fritz*, Die Rechtsform der Kartelle. Jena 1908. Gustav Fischer.

Baumgarten, Dr. F. — Meszlény, Dr. A., Kartelle und Trusts. Berlin, 1906. Liebmann.

Bitta, Die Rechtliche Behandlung der gewerblichen Kartelle. Deutsche Juristenzeitung, 1902, VII., št. 11, str. 235.

Chon G., Kartelle und Kartellgesetzgebung. Deutsche Juristenzeitung, 1903, str. 13—16.

Že pred štirimi desetletji se je pričela koncentracija na gospodarskem polju. Pojavile so se nove gospodarske oblike — karteli in druge njim podobne tvorbe, ki že danes s svojo proizvodilno močjo kar najbolj vplivajo na potek svetovne vojne. Karteli so organizirali in centralizirali skoraj vse industrijsko delo. In nikdar bi industrija ne zmogla velikanskega dela, ki ga zahteva vojna, če bi se ne bila pravočasno organizirala.

Tako vidimo, da so ravno karteli, trusti in podobno kar največjega pomena za dotične obrte in ne samo za današnje razmere, marveč za razvoj narodnega gospodarstva sploh. In dozdeva se

Diehl, Nationalökonomische Betrachtungen zur Frage der rechtlichen Regelung der Kartelle. Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht. Z. 56.

Ettinger, Dr. M., Die Regelung des Wettbewerbes im modernen Wirtschaftsleben. Wien, Manz, 1905.

Grunzel, Dr. Jos., Über Kartelle. Leipzig, 1902.

Hirsch, Dr. K., Zur Kartellfrage. Jena. Fischer, 1904.

Hirsch, Dr. K., Die Kartelle und die Gesetzgebung. Deutsche Juristenzeitung, letnik X., 1900, št. 1.

Kleinwächter, Die Kartelle. Innsbruck 1883.

Kartell-Rundschau.

Liefmann, Kartelle und Trusts. Stuttgart 1905.

Kuefstein, Graf Franz, Eine neue Entwicklungsstufe der Volkswirtschaft. Dunaj 1903, Manz.

Menzel, Die Kartelle und die Rechtsordnung. Leipzig 1902.

Oeser, Wie stellen wir uns zu den Kartellen und Syndikaten. Frankfurt, 1902.

Pohle, Die Kartelle der gewerblichen Unternehmer. Leipzig, 1898.

Rundstein, Dr. S., Das Recht der Kartelle. Berlin, 1904. Decker.

Rundstein, Dr. S., Die Kartelle und die russische Strafgesetzgebung, Archiv für Strafrecht. LL., zv. 2 in 3.

Steinbach, Dr. Emil, Der Staat und die modernen Privatmonopole. Wien, 1903. Manz.

Juliusberg, Die Kartelle und die deutsche Kartellgesetzgebung. Berlin. 1903. Franz Vahlen.

Tschierschky, Dr. S., Kartell und Trust. Göttingen, 1903.

Arkövy, Dr., Vorstudien zum Kartellgesetz. Budapest. Patria.

Babled Henry, Les syndicats de Producteurs et Détenteurs de Marchandises. Paris, 1893. Artur Roseau.

Raffalovich, Trusts, cartels et syndicats. 1. et 2. ed. Paris, 1903. Guillaumin.

Cassala, C. I., Sindacati industriali, cartelli, pools, trusts. Bari, 1905. G. Lazerta & Figli.

nam, da se bo naše sedanje narodno gospodarstvo popolnoma izpremenilo in da dobimo v tem oziru docela novo organizacijo. Tudi socialno vprašanje v ožjem pomenu, delavsko vprašanje, ki se navadno smatra za najvažnejše gospodarsko vprašanje, je dobilo vsled razvoja kartelov in trustov popolnoma drugo podlago.

V vsakdanjem življenju in govorjenju se pojmi kartel, obroč, trust, sindikat kaj radi zamenjavajo. In tudi pri raznih narodnogospodarskih pisateljih čitamo kaj različne in navadno kaj nedoločne razlage teh pojmov. Dolžnost je znanosti, umeti in tolmačiti besede tako, kakor jih je ustvarilo realno življenje.

Karteli so svobodne zveze podjetnikov v ta namen, da v prid združencev oslabe ali odstranijo svobodno konkurenco. Končni in glavni namen vseh kartelnih zvez je, — polastiti se torej monopolistično trga. In ravno iz tega monopolističnega značaja kartelov izvira njih ugodni ter tudi neugodni vpliv. Ta monopolistični namen pa zahteva, da se združijo vsi ali pa vsaj večji del podjetnikov, ki so dozdej med seboj konkurirali. V gospodarskem zmislu govorimo tudi že tedaj o monopolističnem stališču, če večjemu delu kupovalcev zadošča en sam ponudnik. In ravno vsled tega se karteli bistveno razločujejo od različnih strokovnih društev in zvez, ki hočejo samo posredno izboljšati gospodarsko stanje dotične pridobitne stroke. V to svrho uvajajo agitacijo, podajajo raznim oblastvom svoja mnenja, se obračajo do zakonodajnih korporacij s peticijami v zadevah obrtne, trgovinske, prometne politike, v zadevah zakonodajstva, o delavskem varstvu itd. Nikdar ne zahtevajo strokovna društva od posameznikov, naj to ali ono store ali pa opuste v svojem gospodarskem delovanju. Karteli pa omejujejo gospodarsko delovanje svojih članov z ozirom na monopolistični namen zveze; tako nimajo n. pr. člani kartela pravice, svojevoljno določati cene, produkcije ali pa razpečavanja, marveč so navadno popolnoma odvisni od kartela. Seveda so strokovne zveze prav lahko nekake predhodnice kartelov, ker nudijo konkurentom ene stroke najlepšo priliko, da se osebno natančneje spoznajo in da se prilično pogovore o gospodarskem stanju, karteli pa vendar niso.

Natančno moramo karteke ločiti od fuzij, pri katerih se več podjetij popolnoma zedini, dosedanji podjetniki svoje lastninske pravice popolnoma izgube. Navadno se to zgodi na ta način, da se

več podjetij združi v eno akcijsko družbo. Prav posebno jih moramo pa razločevati od monopolističnih fuzij ali trustov.

Trusti so še danes specifičen pojav v Zedinjenih državah severoameriških. Trust ima namen, poveriti upravniku, zaupniku (trustee) upravo premoženjske stvari, ne pa lastnine. To obliko so najprvo uporabili l. 1881., ko so hoteli v petrolejski industriji uvesti enotno upravo. V tej industriji si je bil sicer že prej en sam mož, J. D. Rockefeller, pridobil nadvlado. Toda še le z ustanovitvijo »Standard Oil Trusta« si je omogočil on in njegovi zavezniki monopolistično stališče. Akcije vseh združenih podjetij so se izročile komiteju, takozvanemu »board of trustees«, ki mu je načeloval Rockefeller. Ta komite je izdal za izročene mu akcije trustne certifikate (trust certificates). Le če so se predložili ti certifikati, se je izplačala dividenda. — To organizacijo, ki jo lahko označimo kot akcijsko družbo akcijskih družb, smatrajo še dandanes za tipično obliko, čeprav je več ne uporabljajo, kajti sodišča so to formacijo l. 1893. označila za nezakonito. Od tega časa so taki trusti deloma izginili, deloma so pa svojo organizacijo izpremenili.

Ohranil se je takozvani »voting trust«. Pri tem trustu se akcije ne izroče zaupnikom, marveč se jim poveri edinole glasovalna pravica. Akcije obdrže še nadalje lastniki, tudi dividenda se tem izplačuje. Akcije se tudi lahko prodajo, seveda ne da se pri tem izpremeni prenešana volilna pravica. Ta oblika, ki se tudi lahko rabi v monopolistične svrhe, se zdaj uporablja ravno v nasprotno svrhe, namreč da se onemogoči monopolistična tendenca. S tem, da akcionarji svojo volilno pravico prenesejo, lahko zabranijo, da dobi kaka konkurenčna družba z nakupom akcij kontrolo nad upravo njihove družbe — seveda le tedaj, če se morejo zaupniki zoperstavljati vplivom konkurenčnega trusta. Tipičen vzgled za tak »voting trust« je organizacija »Pure Oil Company«, ki si je na ta način ohranila svojo samostojnost napram »Standard Oil Company«.

Tretja oblika je navadna korporacija (corporation). Ena akcijska družba kupi vsa podjetja, ki jih namerava združiti, ter plača za nje v gotovini ali pa z novimi akcijami. Na ta način kupljena podjetja izgube tudi formalno svoje individualnost. Ravnateljstvo korporacije upravlja vse tovarne. Člani ravnateljstva zastopajo navadno tudi

velik del akcijskega kapitala, tako n. pr. pri Whisky-trustu ali pa pri trustu tovarn za jeklo.

»Holding company« je novejša oblika, s katero skušajo doseči organizacijo starejših trustov. V to svrhu ustanovljena akcijska družba ne kupi vseh konkurenčnih podjetij, marveč vse njih akcije, ali pa večji del teh akcij. Vse akcijske družbe ohranijo svojo formalno samostojnost, faktično ima pa vso oblast ravnateljstvo »holding companyje«, ki ima večino v vsaki družbi. Na ta način so ustanovili trust tovarn za sladkor, ki je bil v svoji prvotni obliki razpuščen. Prejšnji »trustees« so postali ravnatelji nove »holding companyje«.

Posebna, le prehodna oblika za trust temelji na skupnosti interesov (community of interests). Tu se postopa skupno, toda brez medsebojne pogodbe. To se zgodi mnogokrat tudi tedaj, če je bil trust sodnim potom razdružen. Trust sicer razpade v prejšnje akcijske družbe, toda glavni interesentje, navadno prejšnji zaupniki, dobe v svoje roke večino akcij in vplivajo še nadalje na obrat, ne da bi pri tem sklenili javno ali izrecno pogodbo.

Trusti imajo torej precej skupnega s karteli in sicer že zaradi tega, ker je tudi njih glavni namen — monopol.

Monopolistične dogovore prodajalcev nahajamo v vseh časih, v vsaki dobi razvitega gospodarstva. V starem in srednjem veku so poznali le proste monopolistične združbe v obliki takozvanih *cornerjev* in *obročev*, ki jih nahajamo tudi še dandanes. *Korner* (corner) je nakup, če mogoče, vsega na trgu se nahajajočega blaga iste vrste in sicer z namenom, monopolizirati na ta način dotično blago. Tako so že v starem veku poskušali n. pr. nakupiti vse žito na enem trgu ter delati popolnoma poljubne cene. Tudi v srednjem veku čitamo o enakih poskusih. In zakonodajstvo se je že takrat ustavljalo temu. *Obroč* (Ring) je zveza več oseb z namenom, skupno izvesti *corner*. *Obroč* torej ni združba podjetij, marveč trgovska družba in sicer v svrhu skupnega, trgovskega obratovanja. *Obroč* poskuša s tem, da nakupi vse blago, doseči pomanjkanje blaga in s tem zvišanje cene. Ti obroči so torej spekulativna podjetja, ki se ne brigajo za trajno ureditev produkcije, kakor kartel, marveč skušajo trenotno konjunkturo izrabiti v polni meri in doseči velik dobiček s silovitim in umetnim motenjem trga. Ker pride obroč do vsega blaga le tedaj, kadar ga producentom

dražje plačuje nego drugi kupovalci, in ker mora pri prodajanju te visoke kupne cene vsled svojega velikega rizika še zelo zvišati, povzročča vedno visoke cene blaga za konsumente. Iz tega razloga treba kornerje in obroče kar najbolj pobijati. Dandanes se pa le poredkoma sklepajo, ker moderna občila omogočujejo najoddaljenejšim producentom in trgovcem konkurenco in je dandanes skoraj nemogoče nakupovati zaloge na vseh trgih.

Tipičen vzgled nam daje bakreni obroč francoske »Société des métaux« v letu 1887., ki jo je vodil Secretán. Ta družba je sklenila skoraj z vsemi bakrenimi rudniki pogodbo, s katero so se zavezali, da ji bodo pet let dajali vso svojo produkcijo po 65 funt šterlingov. Že leta 1888. so zvišali ceno na 80 funt šterlingov. Družba je pa prezrla velike ameriške rudnike v Montani, Anakondi, Hekli in Kalumetu ter tudi kitajske in japonske. Ti rudniki so napravali kontra-sindikato, ki je v nekaterih tednih znižal ceno bakru od 80 na 40 funt šterlingov. Na ta način ni mogla »Société des métaux« izpolnjevati svojih obveznosti napram evropskim rudnikom. In obroč je bil popolnoma uničen. V novejšem času ga je Rockefeller zopet obnovil, toda s tem razločkom, da so bili zdaj ameriški rudniki temelj kupčijskim operacijam. Vsled razvoja elektrotehniške industrije se je konsum zelo zvečal in tako se je Rockefellerju posrečilo, da je zopet zvišal ceno bakru na 80 funt šterlingov in jo tudi obdržal do začetka leta 1901. Rudniki so pa, da se kar najbolj okoristijo s to visoko ceno, produkcijo izredno forsirali, toda notranji prepiri so motili špekulacijo in tako je meseca aprila leta 1902. padla ceno bakru zopet na 53 funt šterlingov in 7 šilingov.

Čeprav v starem in srednjem veku niso poznali prostih monopolističnih zvez v obliki kartelov, nahajamo vendar v srednjem veku organizacije, ki so precej enako učinkovale kakor karteli, to so namreč cehi. Ti pa niso bili svobodne, marveč državno urejene zveze, tudi niso bile ustanovljene v monopolistične svrhe, temveč so pospeševale stanovske in družabne interese svojih članov. Da so vršile to svojo nalogo, so imele od državne oblasti izključno pravico izvrševati dotični obrt. V tem, da je bila izključena konkurenca, torej v monopolističnih učinkih, so ti cehi podobni kartelom. Toda vsa podlaga, na kateri so se cehi razvili, je popolnoma drugačna nego podlaga kartelov. Gospodarska oblika obrta v srednjem veku je bilo rokodelstvo, mali obrat, ki je z majhnim kapitalom delal za

krajevne potrebe. Pri kartelih imamo pa moderna podjetja z velikim kapitalom. Z ozirom na to nastajajo tudi današnje rokodelske koalicije iz vseh drugih vzrokov, kakor pa karteli. Rokodelci nimajo onih velikih strojnih naprav in onega rizika, ki nastaja iz tega, da fabrikant producira za zalogo. Krajevno rokodelstvo pa vedno more računati z običajnimi cenami, ki se tudi pri konkurenci težje izpreminjajo. Rokodelstvo trpi vsled tega, ker je preveč obrtnikov, ne pa vsled velikega izpreminjanja cen, kajti tudi krize ne vplivajo tako zelo na mali obrt. Ravnotako ne smemo kartelom prištevati strokovnih delavskih društev. Za vse te zveze, ki jih ne prištevamo kartelom, rabimo izraz *koalicije* ali konvencije.

II.

Vzroki in predpogoji kartelov.

Kartele opazimo že okoli l. 1860, razvili so se pa šele v najnovšem času in sicer z rapidno hitrostjo. In ravno ta rapidni razvoj je nekaj značilnega za te gospodarske pojave, ker sicer se narodno gospodarstvo razvija bolj polagoma. Vsled tega morajo imeti karteli prav posebne vzroke. Glavni vzrok, da so nastali, tiči pač v razvoju velikega obrata.

Starejše hišno in mestno gospodarstvo je bilo enostavno. Cehovska organizacija v rokodelstvu je urejevala do najmanjše malenkosti tehnični obrat, razpečavanje in pa ceno blagu. Produkcije niso mogli preveč zvečati, saj so bila prometna sredstva preenostavna, poleg tega so imeli pa cehovski mojstri, svoje določene rajone. Množina produkcije je bila torej v gotovem omejenem okolišu določena, toda tudi konsum se je lahko izračunal, kajti obrtniki so delali večinoma le za lokalne potrebe. Oblast je določevala takse za mezdo in ceno ter s tem preprečevala različne nerednosti. Ponudba in popraševanje ta si bila na ta način vedno kolikor moči v ravnotežju.

Ti temelji starejšega narodnega gospodarstva so se tekom 19. stoletja popolnoma izpremenili. Različni novoizumljeni stroji so omogočili, da se je začela produkcija v velikih množinah. Moderna prometna sredstva, prav posebno pa železnice in parobrodi s svojimi nizkimi tarifami, so pa omogočila, da so se te velike množine produktov lahko razpečavale. Svobodna smer v trgovski politiki je vsaj deloma odstranila visoke carinske bariere, ki so ovirale razvoj

svobodnega prometa. Tako je podjetnik v tehničnem oziru vsled stroja, v pravnem oziru pa vsled obrtne svobode zvečal svoj obrt po svoji volji in po svojih denarnih močeh. Glavno mu je bilo, da je dobil za svoje produkte dovolj odjemalcev.

Dokler se je produkcija velikih množin še razvijala, tedaj je bilo podjetnikovo stališče vobče še precej ugodno, kajti navadno je mnogo cenejše produciral nego obrtnik s svojim zastarelim obratom. In tako se je obrt za obrtom umikal velikemu obratu. Kakor hitro je pa bilo v eni stroki več podjetnikov, je postalo njih stališče težavnejše in to tembolj, čimbolj se je tehnika razvijala in izpopolnjevala. Vsak nov podjetnik, ki si je nabavil najnovejše stroje, je prekašal prejšnje in poskušal je s cenejšo produkcijo in z nižjimi ponudbenimi cenami dobiti stalne odjemalce. Starejši podjetniki so porabljali svoj prej pridobljeni dobiček v to, da so tudi uvedli v svoje obrate najnovejše stroje. In ti v obratu investirani kapitali so bili vedno večji in večji — konkurenca pa tudi vsak dan hujša in ljutejša. Toda trg je postal svetoven in producent ni mogel naprej videti trenutka, ki bo za njega usodepoln, ko bo namreč vsa produkcija mnogo večja nego pa konsum. Producent tudi pri najboljši volji ni mogel pregledati trga, ker je stala med njim in konsumentom še cela vrsta posredovalcev. In nastala je usodepolna nadprodukcija. Tedaj se je začel neizprosni konkurenčni boj z vsemi svojimi umazanimi in nepoštenimi izrodki. Naravna posledica nadprodukcije bi bila seveda, da se cene znižajo in tako tudi rentabilnost, vsled česar morajo posamezni, posebno manjši producenti prenehati z delom. Na to nastopijo zopet normalne razmere. Toda v praktičnem življenju se zgodi navadno drugače. Ko producent spozna, da je nadprodukcija, tedaj ne omeji svojega obrata, temveč ga še poveča, če mu to dopušča njegova kapitalna moč. Splošni režijski stroški se ne množe v enaki meri kakor produkcija. Tako so pri večji produkciji splošni stroški za posamezni produkt manjši. Produkcija se toliko časa forsira, da se prehitijo ali vsaj upa prehiteti druge konkurente. Cene se pa nižajo hitreje nego produkcijski stroški. In končno mora tudi najboljši in najmočnejši obrat delati z izgubo, če noče popolnoma izgubiti svojega velikega kapitala, ki ga ima investiranega v svojih napravah. V tem najhujšem konkurenčnem boju so pa začeli tisti, ki so še ostali, misliti na premirje. Spoznali so, da naj namesto divje anarhije stopi gotova organizacija ponudbe in popraševanja. In tako se je iz naj-

hujšega konkurenčnega boja razvilo ravno nasprotje: monopol. Iz lastne moči se je konkurenca izpremenila v nasprotje. Izpolnilo se je, kar je trdil že v prvi polovici 19. stoletja francoski socialist Proudhon, da »konkurenca ubija konkurenco«.

Podjetnik se je moral ločiti od ekstremnega individualizma, moral je opustiti absolutno osamelost ter se združiti v organiziranih zvezah — kartelih. Tako vidimo, da je konkurenčni boj zelo važnega pomena za snovanje kartelov. Čim ljutejši in obupnejši je boj, tem lažje nastane mir.

Zdogodina narodnega gospodarstva kaže, da so uprav gospodarske krize povzročile karte. Kakor mejni kamen stoji v tem oziru leto 1873. Tega leta je namreč prva velika lavina pokončala na gospodarskem polju trud mnogih let. In čeprav so že v prejšnjih letih nastali posamezni karteli, smemo vendar trditi, da je šele ta prva velika gospodarska kriza dala povod za celo vrsto najrazličnejših kartelov ter tako pravzaprav povzročila moderno kartelno gibanje.

Ko so podjetniki začeli spoznavati ugodni vpliv teh kartelnih zvez, začeli so jih sklepati tudi v ugodnejših gospodarskih razmerah. S tem so hoteli na eni strani intenzivnejše izkoristiti svoje podjetniško stališče, na drugi strani so se pa hoteli zavarovati zoper poznejšjo neugodno reakcijo.

Statistika nam dokazuje, da se število in moč kartelov razvija sporedno z gospodarsko konsolidacijo. Vseeno pa moramo vedno upoštevati, da je ustanovitev kartela končni rezultat najrazličnejših in najzamotanejših vzrokov in učinkov, ki jih ne smemo prezreti, če hočemo natančno spoznati bistvo kartelov. Vedno napredujoči razvoj kartelov nam kaže, da najrazličnejše gospodarske razmere pospešujejo snovanje kartelov.

Čimbolj se kartelni zistem razvija, tembolj opazujemo, da so ta združevanja vedno bolj nekaka varnostna sredstva zoper morebitne gospodarske preobrate in da ne nastajajo toliko pod pritiskom kriz in konkurenčnega boja, temveč da zabranijo te škodljive negospodarske pojave. Toda misel na konkurenco je motiv pri vsaki ustanovitvi kartela.

Ravno vsled tega je popolnoma naravno, da na snovanje kartelov najbolj vpliva izpreminjanje cen. In ne samo izpreminjanje cen

tistemu blagu, katero dotična industrijska stroka izdeluje, temveč tudi izpreminjanje cen surovinam, ki jih ta industrija predeluje.

Cene surovin morejo na dvojen način vplivati na karteliranje. Na eni strani lahko povzročijo, da ustanove podjetniki dotične produkcijske stroke ponujalne karte, s katerimi zvišajo cene svojim produktom in s tem prevale cene surovinam na konsumente; na drugi strani pa lahko povzročijo, da se podjetniki združijo v popraševalne karte, vsled česar prisilijo znižanje cen surovinam. Če se karteliranje posreči, je rezultat v obeh slučajih enak in sicer ta, da kartelirana industrija navzlic nastopivšim neugodnim izpremembam donaša vedno enako ali celo več.

Nadalje vidimo pri kartelnem gibanju, da omenjeni predpogoji ne vplivajo na vsako produkcijsko stroko enako, in da so nekatere produkcijske stroke za karteliranje sposobnejše nego druge.

Podjetnik, ki vstopi v kartel, vedno žrtvuje del svoje individualne svobode. Seveda stori to le takrat, če upa nadomestiti to izgubo z dobičkom, ki ga bo imel od kartela. Kartela včasih ne morejo skleniti, ker si prizadeti interesi preveč nasprotujejo in ker so zahteve pretirane.

Za karteliranje je tudi odločilna podobnost ali enakost produkcijskih pogojev in produkcijskih načinov. Če teh ni, bodo tisti podjetniki, ki so gospodarsko boljše situirani, začeli s konkurenčnim bojem, v katerem bodo gotovo zmagali. V tem slučaju morejo le tedaj skleniti kartel, če najugodnejše situirani podjetniki s svojim pristopom mnogo žrtvujejo, da s tem zabranijo še škodljivejše posledice konkurenčnega boja.

Karteli se snujejo prav posebno lahko v tistih industrijah, ki izdelujejo množinsko blago (Massenware) enake kakovosti in sicer ne samo zaradi tega, ker se s tem blagom lažje konkurira, dočim ima individualno različno blago, posebno pa modno blago, itak svoje stalne odjemalce; temveč tudi zaradi tega, ker se dogovor glede različnega blaga le redkoma posreči. Ker je tozadevna kontrola kartelnih članov zelo komplicirana in ker ni moči določiti enotnih cen, se taki karteli le težko sklepajo ali pa sploh ne. Pri blagu, katerega kvaliteta je predvsem odvisna od osebne zmožnosti izdelovalčeve, je kartelni dogovor zelo otežkočen. Čim lepše in boljše je predmet izdelan, tem večjo ceno bo izdelovalec zahteval za njega. Takemu blagu se torej ne more že vnaprej določiti cen.

Ali in koliko se da kaka industrija kartelirati, je tudi od tega odvisno, kako so kupovalci producirane blaga organizirani. Procentje polfabrikatov prodajajo svoje blago industrijam, ki te polfabrikate predelujejo. Te industrije osnujejo v svrhu nakupovanja polfabrikatov kartel in dobe s tem tako premoč nad producenti polfabrikatov, da je za te kartel eksistenčni pogoj. Na drugi strani pa pospešuje snovanje industrijskih kartelov organizacija konsuma in trgovine v zadrugah. Vsled tega se najlažje snujejo karteli tedaj, če je industrialna politika na najnižji stopinji, dočim opazujemo pri najbolj razviti industriji, ki je v neposrednem stiku s konsumentom, le malo nagnenja za karteliranje.

Pri karteliranju pride tudi število konkurentov v poštev. Majhno število konkurentov ter krajevna važnost kartela so predpogoji za kartel. To je posebno važno tam, kjer je inozemska konkurenca intenzivna in kjer je morebiti visoka uvozna carina. Radi tega se najtežje snujejo mednarodni karteli.

Razen teh stvarnih momentov vplivajo na karteliranje tudi razni osebni momenti. Končno moramo še opomniti, da izpreminjanje cen surovinam ter vedno izpreminjanje produkcijske množine otežkočuje snovanje kartelov.

Spoznavši torej vse one činitelje, ki pospešujejo, ali otežujejo snovanje kartelov, določimo prav lahko, katere produkcijske stroke se lažje kartelirajo in iz katerih vzrokov.

V poljedelstvu nahajamo le malo kartelov. Vzrok temu so različni produkcijski načini in pa veliko število producentov.

Največ kartelov se osnuje v tistih industrijskih strokah, ki imajo mnogo kapitala investiranega in ki izdelujejo blago za mase. Tudi transportna podjetja se lahko kartelirajo, prav posebno tedaj, če javna oblast ne kontrolira enakosti tarif in če torej razne olajšave niso izključene.

Dosedanji razvoj kartelnega gibanja nam dokazuje, da je središče tega gibanja pri kartelih in trustih velike industrije in pa pri zvezah velikih transportnih podjetij. Manjšega pomena so karteli v trgovini in pa v produkciji surovin. Izvzeti moramo seveda rudniška podjetja, ki se zelo rada kartelirajo.

V trgovini sklepajo karte le bolj mimogrede. Stalne kartelne zveze sklepajo le tedaj, kadar se hočejo trgovci v svrhu samopomoči postaviti v bran proti svojim dobavljalcem.

III.

Vrste kartelov.

Opišemo naj nekoliko natančnejše one kartelne tipe, ki so se razvili v samostojne vrste kartelov. V tem oziru razločujemo:

1. karte, ki ne skušajo neposredno odstraniti konkurence, nego le njene simptome: kondicijski kartel in karteli za cene;
2. karte, ki slabé ali odstranjujejo motive konkurence: dobiček kontingentujoči karteli;
3. karte, ki konkurenco kot tako odstranjujejo ali omejujejo: porazdelilni in prodajni karteli;
4. karte, ki jih sklepajo podjetniki kot subjekti popraševanja: popraševalni, nakupovalni karteli. Ti so praktično manj važni.

I. Ponujalni karteli.

A. Kondicijski karteli. — Podjetniki gotove industrijske stroke se dogovore, da se bodo pri prodajanju svojega blaga držali gotovih prodajnih pogojev. V pogodbi navadno določijo, koliko kredita in kako ga bodo dovoljevali svojim odjemalcem, pod katerimi pogoji morajo odjemalci plačevati, koliko bode rabata, kako se bodo zaračunjale pošiljatve vzorcev itd. Če pride pri takih kondicijskih kartelih le malo članov v poštev in če ti s svojimi izdelki obvladajo trg, tedaj je pač mogoče, da se držé dogovorjenih pogojev. Če pa število narašča, in če se kartel sklene v stroki, kjer je izven kartela se nahajajoča konkurenca velika, tedaj se navadno ne držé navzlic visokim kaznim dogovorjenih pogojev. Saj je toliko sredstev in potov, po katerih se lahko izogne določilom pogodbe, ali se sploh ranje ne ozira, ne da bi to izvedeli ostali člani kartela. Če se pa vseeno izve ta ali ona kršitev kartelnih določil, se mnogokrat izplača, trpeti visoko kazen, ker se ima vsled ponovne kršitve določil več dobička, nego li znaša kazen. Kondicijske karte sklenejo predvsem v takih obrtih, pri katerih ožja zveza sploh ni ali pa še ni mogoča, a se mora vendar nastopiti zoper konkurenco. Ta rahla kartelna zveza je mnogokrat sploh prvi poskus, združiti podjetja ene in iste vrste.

Vzglede kondicijskega kartela nam je lahko dogovor budimpeštanskih in ogrskih provinčnih mlinov iz l. 1888. Ta dogovor se na-

naša na enotno številčno označevanje vrst moke, na dobavne pogoje, na pogoje za vračanje praznih vreč itd.

B. Karteli za cene. — Kakor hitro se pa da enotno in obvezno za večje število prodajalcev določiti razen dobavnih pogojev tudi cena blagu, ki se producira ali prodaja, tedaj se sklne višja oblika kartelne zveze, namreč kartel za cene. Obvezni dogovori glede cen se dozda najrajše sklepajo in sicer ravnotako, kakor kondicijski karteli. Del producentov ali trgovcev ene stroke, ki več ali manj izključno prevladuje gotov tržni okoliš, se zedini v pogodbi, da ne bo prodajal svojih izdelkov pod določeno ceno. Zveza določi za gotov čas minimalne cene, pod katerimi se ne sme prodajati, ali pa določa za različne vrste in kvalitete blaga od časa do časa gotove prodajne cene. Prav to določanje cen je vsled raznovrstnosti izdelanega blaga zelo težko in povzroča vedno in vedno difference, vsled katerih se marsikaterokrat razbije dogovor glede cen.

Da se natančno seznanimo s takšnim kartelom, si hočemo ogledati kartel, ki so ga sklenili izdelovatelji tapet in ki se imenuje »Verein deutscher Tapetenfabrikanten«, v Chemnitzu. Namen društva je pospeševati in povzdigniti nemško tapetno industrijo in pa trgovino s tapetami. Član društva more biti vsak fabrikant tapet, ki biva v Nemčiji ali pa v Avstro - Ogrski, tudi družbe in podobne korporacije. Članarina in pa volilna pravica vsakega posameznega člana se ravna po velikosti njegovega obrata v zadnjem poslovnem letu in sicer:

letni promet:	letnina:	štev. glasov:
do 100.000 mark	100 mark	1 glas
od 100.000 — 250.000 „	200 „	2 glasa
„ 250.000 — 500.000 „	500 „	3 glase
„ 500.000 — 750.000 „	750 „	4 glase
„ 750.000 — 1.000.000 „	1000 „	5 glasov

in tako dalje za vsakih 250.000 mark letnega prometa 250 mark letnine in en glas več.

Na čelu zveze stoji načelstvo, katero voli vsakoletni društveni občni zbor. Člani so dolžni držati se določenih minimalnih cen, nadalje določil glede prodajanja in pa, da ne prodajajo trgovcem, katerim se vsled društvenega sklepa ne sme prodajati.

Določila o prodajanju in rabatu niso značilna za dogovore glede cen, marveč so prevzeta od kondicijskih kartelov. Naglašati moramo, da smejo društveni člani samo tistim trgovcem prodajati svoje izdelke, ki so se zavezali, da se bodo držali društvenih določil glede nadaljne prodaje tapet, osobito glede minimalnih prodajnih cen in prodajnih pogojev. Če se trgovec podvrže tem določilom in če se razventega zaveže, da bo kupoval le od društvenih članov ali pa od tistih inozemskih tovarn, ki ne prodajajo pod cenami in prodajnimi pogoji društva, in da ne bo prodajal od društva izključenim trgovcem: tedaj dobiva natančno določene premije, ki se ravnajo po velikosti njegovega prometa. Načelstvo more skleniti, da kartelirani podjetniki gotovim trgovcem tudi tedaj ne smejo prodajati, če so se ti podvrgli tem določilom društva. Posledica tega je, da ne sme noben trgovec, ki se je podvrgel društvenim določilom, od dneva, ko mu je načelstvo sporočilo ta sklep, oziroma ko je sploh izvedel za ta sklep, tem trgovcem blaga dobavljati ali ponujati ali vzorce pošiljati. Ta prepoved traja toliko časa, dokler načelstvo ne prekliče svojega sklepa.

Če pa člani in pridruženi trgovci natančno ne izpolnjujejo društvenih določil, jih doleti visoka denarna kazen. Vsak član in vsak trgovec mora posebno izvoljenemu društvenemu zaupniku izročiti 30 lastnoročno podpisanih meničnih akceptov po 100 mark, ki so plačljivi pri društvenem načelniku. Načelstvo mora v naslednjih slučaji kaznovati vsakega člana, oziroma pridruženega trgovca: 1.) ki prekrši določila o cenah in rabatu ali ki dovoli prepovedane ugodnosti svojim odjemalcem; 2.) ki izve, da je ta ali oni trgovec zahteval od kakega člana nedovoljenih ugodnosti, a tega ni naznanil društvenemu zaupniku; 3.) ki ni naznanil, koliko blaga ima v zalogi ali pa koliko ga je prodal iz zaloge. Najmanjša globa znaša 1000 mark, najvišja 3000 mark. Če član v določenem roku ne plača konvencionalne globe, sme se načelstvo poslužiti njegovih akceptov v vrednosti odmerjene mu globe.

Noben član ne sme izdati nobene zadeve, ki se tiče društva, in sicer niti potem, ko izstopi iz društva. Nadalje mora dovoliti zapri-seženemu revizorju, ki ga postavi načelstvo, da pregleda njegove trgovske knjige in njegovo trgovsko korespondenco in da zasliši njegovo trgovsko osobje. Toda načelstvo se sme le tedaj poslužiti te pravice, če sumi, da je dotični član prekršil pravila ali sklepe društva.

Navzlic visokim globam se večjim kartelom za cene le redkodaj posreči, da se kartelirani podjetniki brez izjeme drže sklenjenih določil. Ti karteli se ravnatao radi razbijejo, kakor kondicijski karteli. Člani se namreč preveč lahko izognejo kartelnim določilom, in dobra kontrola je tudi skoraj nemogoča. Svojim odjemalcem n. pr. na računu zaračunijo kartelne cene, toda vsled pritožb jim dovolijo koncesije. Če si pa natančno ogledamo te koncesije, vidimo, da se s temi nič drugega ne namerava nego prekršiti kartelna določila glede cene. Tudi z ozirom na kvaliteto blaga se dobe sredstva, s katerimi se prekoračijo kartelove meje in s katerimi se izrinejo drugi kartelirani podjetniki iz okolišev, kjer razpečavajo svoje blago. Kako se znajo člani takih kartelov formalno držati kartelnih določil, pri tem si pa vendar pridobiti odjemalce drugih kartelirancev, razvidimo iz naslednjega primera. Član takega kartela obišče odjemalce ter jim ne napravi samo ponudbe v kartelnih cenah, temveč se obenem tudi diskretno informira o željah in okusu soproge, da ji potem pri priliki pošlje posebno dragoceno božično darilo. To je sicer že skrajno sredstvo — vendar pa ni vedno neuspešno, kajti mnogo je še takih odjemalcev, ki si naravnost žele takih pridakov.

Tako ne morejo dogovori glede cen odstraniti konkurence med producenti ali trgovci, ki so se združili v kartelu za cene. Taki karteli majo le začasen pomen. Iz njih se navadno razvije trdnejša organizacija.

C. Pro d u k c i j s k i k a r t e l i. — Podjetniki se tu dogovore, da ne bodo zvečali obrata ali pa da bodo deloma ali popolnoma ustavili obratovanje, za daljšo ali za krajšo dobo, ali pa da bodo omejili produkcijsko množino.

Obratovanje lahko ustavijo v vseh karteliranih podjetjih, navadno le za krajšo dobo. Včasih morajo pa vsled dogovora opustiti obratovanje le posamezna podjetja, ki producirajo pod posebno neugodnimi pogoji. Zato dobe ta podjetja odškodnino. Taka opustitev more biti tudi trajna. Omejitev produkcijske množine je včasih absolutna. Določi se, koliko sme vsako podjetje producirati. Ta omejitev se pa more doseči tudi indirektno in sicer s tem, da morajo cenejše proizvajajoče podjetja dražje proizvajajočim podjetjem plačevati za manjšo produkcijo premijo.

Za vzgled navajamo sindikat rensko - vestfalskih premogokopov, ki so ga vsi drugi podobni karteli vzeli za vzor. Ta sindikat

ne vpliva samo na nemški trg, temveč na celi evropski trg premoga. Njegove organizatorne strukture še ni dosegel noben drug kartel.

Produksijske karteje pa sklepajo tudi v obliki kontingentacij. Produkcijo vseh kartelnih članov določijo vnaprej na podlagi popraševanja, kakor ga je pričakovati, ter jo porazdele med člane. Popraševanje izračunajo na statistični podlagi. Produksijske kvote določijo v fiksnih številkah ali pa v odstotkih. Kvota se ne sme prekoračiti. Kontrola je pa zelo težka. V to svrhu morajo imeti zelo kompliciran kontrolni aparat. Radi tega so kontingentacije produkcije zelo redke in trajajo navadno le malo časa.

D. Dobiček kontingentujoči karteli. -- Pri kontingentaciji dobička razločujemo dve vrsti karteliranja. Kartelni člani prodajajo sami svoje produkte ali pa ustanove v to svrhu poseben organ, sindikat, ki odkupuje kartelnim članom njih produkte ter jih potem prodaja na račun kartela. V prvem slučaju morajo člani navadno svoj dobiček vplačevati v skupno blagajno, iz katere dobiva vsak kartelni član določen delež. Pri tem se določijo minimalne cene, pod katerimi člani ne smejo prodajati. Za vsako prodano množino mora dotični član vplačati v sindikatno blagajno gotov znesek, ki je enak diferenci med minimalno ceno in gotovo temeljno ceno. Temeljna cena mora biti seveda nižja nego minimalna prodajna cena in mora približno kriti povprečne produksijske stroške kartelnih članov. Kar imajo podjetniki dobička nad minimalno prodajno ceno, tega navadno ne vplačajo v sindikatno blagajno. Tako more vsak kartelni član doseči še poseben podjetniški dobiček. V sindikatno blagajno vplačani fond se ne razdeli po tem, koliko je vsak član efektivno razpečal blaga, marveč po gotovem že vnaprej določenem merilu.

Druga, popolnejša oblika te kontingentacije je ta, da odkupi sindikat podjetniku do določene množine njegovo produkcijo. Sindikat porazdeli potem dobiček med člane po gotovem vnaprej določenem merilu, ki se seveda v tem slučaju more ravnati po razmerju posameznih odkupljenih množin. Sindikat mora v tem slučaju razpolagati z velikimi kapitali, vsled česar je ta oblika karteliranja zelo redka. Višek popolnosti naj bi ta kartelna oblika dosegla v snovanju takozvanih kartelnih bank. Te banke so na ta način projektirane, da dajo podjetniki ene stroke na razpolaganje večji del kapitala za ustanovitev takega bančnega zavoda, toda tudi drugi kapitalisti se mo-

rejo v manjši meri udeležiti tega podjetja. Kartelne banke imajo nalogo, odkupovati produkcijo vsem udeleženim podjetnikom za gotovo ceno ter jo potem razpečevati. Ker je na ta način vsa ponudba centralizirana in ker kartelna banka skoraj popolnoma obvlada trg, je tudi dobiček kar največji. Ta dobiček se potem po gotovem načrtu porazdeli med posamezne kartelne člane, ostanek pa pripade akcionarjem kartelne banke. Večji del akcionarjev pa tvorijo zopet seveda kartelni člani, ki dobe torej tudi večji del tega ostanka v obliki dividende.

E. Prodajo porazdeljujoči karteli. — Porazdelitev razpečavanja pomeni monopolizacijo. Konsument ne more več izbirati med kartelnimi člani, temveč je prisiljen obračati se do tistega podjetnika, ki ga določi kartel. Kartel, ki porazdeljuje prodajo, neposredno izključuje konkurenco, in sicer takó, da se prodajni okoliš porazdeli med posamezne kartelirane člane. Na ta način nima kartelni član v svojem okolišu pri prodajanju nobene konkurence. Konkurenca se more pa še na drug način odstraniti. Če ima na primer kartel v gotovem času samo enega ali dva odjemalca, se prodajanje po času porazdeli med kartelne člane, določi se gotov turnus za kartelne člane.

Prvi način karteliranja se da izvesti le tedaj, kadar ima kartel malo članov, in je le tedaj praktičen, kadar se pri transportu prihranijo bistveno višji stroški. Dogaja se, da se več kartelov nižje vrste združi v kartel, ki porazdeljuje prodajo. Tako so organizirani skoraj vsi mednarodni karteli. — Karteli, ki časovno porazdele prodajanje, so navadno takozvani submisijski karteli.

F. Kontingencija prodaje. — Tudi če se ne dajo naročila potom submisij, je kontingencija prodaje mogoča. V to svrhu se postavi poseben organ (razpečevalnica, prodajni sindikat), ki ima nalogo, sprejemati naročila ter jih razdeljevati med posamezne kartelne člane. Ta kontingencija prodaje zajamči posameznemu kartelnemu članu nekak monopol, monopol namreč za vsak posamezen slučaj. Najbolj znan slučaj take kontingencije je že prej omenjeni rensko - vestfalski sindikat premogokopov.

II. Popraševalni karteli.

Mnogo slabše so organizirani tisti karteli, ki jih sklepajo podjetniki kot popraševalci na eni strani napram ponujalcem dela, de-

lavcem, na drugi strani napram dobavljateljem surovin in polfabrikatov. Zavest konkurence je pri popraševalcih vobče nejasnejša nego pri ponujalcih. Včasih se celo še le takrat ta zavest vzbudi, kadar je zadobila ponudba monopolni značaj. Do tega trenutka namreč nikdo ne uvidi, da konkurenca med popraševalci ravnoliko zvišuje cene, kakor jih konkurenca znižuje med ponujalci. Monopolno stališče ponujalcev sili podjetnike, da sklepajo kartele. Principijalno morejo biti ti karteli ravnoliko raznovrstni kakor ponujalni karteli. V resnici sta se pa razvila smo dva tipa, namreč karteli podjetnikov napram ponujalcem dela, delavcem, in pa karteli podjetnikov napram dobavljateljem surovin in polfabrikatov. Oba ta kartela imata le takrat pomen, če sta bila osnovana v obrambo in varstvo pozer dobro organiziran ponujalni kartel.

Pri prvem tipu določijo maksimalne cene ali se pa dogovore, da stavkujočih delavcev sploh ne bodo več vsprejeli v delo ali pa le gotov čas itd. Kadar grozi stavka, se čestokrat dogovore, da bodo v vseh konkurenčnih podjetjih ustavili delo, če bodo delavci samo v enem podjetju začeli stavkati.

Karteli podjetnikov napram dobavljateljem so deloma karteli za cene, pri katerih se podjetniki dogovore, da ne bodo svojim dobavljateljem plačevali višjih cen nego so dogovorjene; deloma rajenski karteli, pri katerih se vsakemu odjemalcu odkaže rajon, da sme iz njega naročati svoje potrebščine. Podjetniki se tudi dogovore, da ne bodo od gotovih dobavljateljev več jemali blaga. Taki dogovori trajajo navadno le kratek čas ali se pa izpremene v trdnejše organizacijsko obliko.

(Pride še nekaj poglavij.)

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) **Razmerje med pravomočno sodbo (actio negatoria), ki prepoveduje poseg v tujo lastnino, in med končnim sklepom, ki pozneje izreče, da ima toženec v prejšnji pravdi pravno posest (pravico hoje) glede iste lastnine.**

V lastninski pravdi B proti A je izdalo okrajno sodišče pravomočno sodbo z dne 26. oktobra 1912 Cb 184/12, s katero je ustreglo tožbenemu zahtevku v polnem obsegu in izreklo, da je toženec A dolžan priznati, da je parcela št. 30 k. o. M. tožnikova last in da se naj toženec v bodoče vzdrži vsakega posega v to last (actio negatoria generalis).

Ko je toženec A dve leti pozneje postavil na to parcelo steber iz betona, je izdalo isto sodišče dne 15. decembra 1914 izvršilno dovolilo E 213/14 v zmislu § 355 i. r., da mora steber odstraniti, ter zapretilo kazen, ako bi še posegel v to last.

Leta 1915 pa je naperil prejšnji toženec in zavezanec A proti tožniku in zahtevajočemu upniku B tožbo radi motenja posesti služnostne pravice hoje po isti parceli št. 30 k. o. M. in dosegel končni sklep z dne 30. maja 1915 C 81/15, ki izreka, da se A (bivši zavezanec) res nahaja v posesti te pravice, da ga je B (prej zahtevajoči upnik) motil v njej in da je ta dolžan v bodoče vzdržati se vsakega motenja te posesti.

Da vrže A-ja iz te posesti, je segel na to B po svoji zgoraj omenjeni sodbi in je predlagal, da se nadaljuje že dovoljena izvršba in naloži zavezancu A zapretna globa in zapreti nova, ako bi z nadaljno hojo še posegal v last zahtevajočega upnika.

Okrajno sodišče je temu predlogu ugodilo.

Rekurz zavezanca (A) proti temu sklepu izvaja v bistvu, da si on lasti le pravno posest služnostne pravice hoje, ne pa kake stvarne posesti do sporne parcele in da B-jev izvršilni naslov štiti tega le proti takim dejanjem, s katerimi bi si zavezanec prisvajal stvarno posest, ne pa proti takim dejanjem, s katerimi izvaja le posest pravice, in da torej pogoji izvršbe niso podani.

Rekurzno sodišče je ugodilo rekuru in zavrnilo B-jev izvršilni predlog, se pridružilo navedenemu nazoru v rekuru, ter še pristavilo:

Zahtevajoči upnik (B) sam priznava v izvršilnem predlogu, da se nahaja zavezanec v pristni posesti te pravice, in ne trdi, da bi bil kedaj navedeni končni sklep z dne 30. maja 1915 C 81/15 razveljavljen. Rzsodba z dne 26. oktobra 1912 Cb 184/12 in izvršilno dovolilo z dne 15. decembra 1914 E 213/14 se ne nanašata torej na služnostno pravico hoje, za katero gre v tej izvršbi, zato zahtevajoči upnik (B) na podlagi tega naslova ne more izvršilnim potom izpodriniti zavezanca (A) iz teh posestnih pravic. Izvrševanje te hoje torej ne spada pod prepoved navedenega izvršilnega sklepa in zavezanec ugovarja po vsej pravici, da pogoji izvršbe niso podani.

V revizijskem rekuru poudarja zahtevajoči upnik (B), 1.) da je končni sklep deklarativna odločba, ki ne daje zvezancu (A) nobenega boljšega stališča, kakor ga je sicer imel, zlasti nobenih pravic do posesti, da je torej brez pomena za rešitev le - tega vprašanja, kajti s sklepom je deklarativno ugotovljeno le faktično stanje, katerega zahtevajoči upnik samolastno ne sme motiti. 2.) da razlika med posestjo stvari in pravice sploh ne pride v poštev, ker je v njegovem izvršilnem naslovu zvezancu (A) prepovedan vsak poseg, brez razločka v kakem namenu ga vrši in 3.) končno da nima zahtevajoči upnik proti navedenemu končnemu sklepu nobenega pomočka, zlasti ne negatorne tožbe na priznanje neobstoja služnostne pravice, ker je vsled njegove vseobsežne negatorne tožbe in vsled izdane sodbe Cb 184/12 stvar že pravomočno razsojena.

Vrhovno sodišče z odločbo od 27. junija 1916 opr. št. R VI 72/16 rekuru ni ugodilo iz teh dobeseidnih razlogov:

Zvezancu se je sicer res naložilo s pravomočno sodbo od 26. oktobra 1912 Cb 184/12, da se v bodoče vzdrži vsakega posega v tožnikovo last, in je bila dovoljena s pravomočnim sklepom z dne 15. decembra 1914 E 263/14 izvršba v to svrhu, da se opusti vsako dejanje, ki bi se značilo kot poseg v lastnino; toda na drugi strani je odločeno s pravomočnim končnim sklepom z dne 30. maja 1915 C 81/15, da se je nahajal zavezanec v zadnji dejanski posesti pravice hoje po spornem prostoru in da se mora zahtevajoči upnik pod izvršbo vzdržati v bodoče vsakega motenja te posesti. Ako pred-

laga sedaj zahtevajoči upnik nadaljevanje izvršbe radi tega, 1.) ker hodi zavezanec prej kakor slej po omenjenem prostoru, 2.) ker je v pravdi radi motenja posesti trdil posest te pravice hoje in 3.) ker je vsled njemu ugodne rešitve sodišča prišel v pristno posest, dočim se hoče zahtevajoči upnik proti posegu v svojo last varovati, ne zahteva nič drugega, kakor izvršbo radi takega zadržanja, ki ima svojo pravno oporo na pravomočnem končnem sklepu, ki je izšel po prvi sodbi in po izvršilnem dovoljenju, doseženem na njeni podlagi, ki se torej tako dolgo ne more smatrati za neupravičeno poseganje v nasprotno last in za nasprotovanje v sodbi naloženi dolžnosti, dokler ne pride ob moč začasna določitev dejanske posesti, ali potom sporazuma strank, ali potom sodnega izreka v rednem pravdnem postopanju in dokler ne bo končno rešeno vprašanje pravice do posesti (§ 458 c. pr. r.); tega pa tukaj ni.

Ugodni rešitvi izvršilnega predloga nasprotovalo je torej že v predlogu samem od predlagatelja z ozirom na spise C 81/15 navedeno in še ne odstranjeno dejstvo, da je nasprotnikova dejanska posest pravice hoje sodno ugotovljena in s tem zvezana prepoved motenja. Zavrnitev druge stopnje je bila torej opravičena in zato se rekurzu ni ugodilo.

Dr. H.

Pripomnja priobčevalca: Zavrnitev druge inštanice temelji v bistvu na tem, da izvršilni naslov zahtevajočega upnika ne velja za taka dejanja, s katerimi ima zavezanec namen poseči na predmet, izvršujoč le kako služnostno pravico, — tretje inštanice pa na tem, da vmes izišli končni sklep opravičuje dejanja, ki bi sicer bila zabranjena. Razlogi druge inštanice ne zadovoljujejo, ker zavezanec lahko napram vsaki izvršbi iz tega naslova trdi, da je storil v tujo last posegajoče dejanje le v namenu izvrševati služnostno pravico. V ostalem pridejo v poštev tudi razlogi revizijskega rekurza.

Še manj zadovoljujejo razlogi tretje inštanice, ker prisojajo končnemu sklepu moč, ki je nima in ne more imeti. Končni sklep je po §457 in 459 c. pr. r. edino le ugotovitev zadnjega posestnega stanja ter storjenega motenja in zapoved, to motenje opustiti, nikakor pa končni sklep ne daje »pravne opore« temu stanju in nikakor ni res, da bi bilo to poseganje v nasprotno last, to faktično razmerje, vsled končnega sklepa tako dolgo upravičeno, dokler se

ne izkaže pravica do posesti. Končni sklep le ščiti faktično razmerje, dokler se ne izkaže, je-li upravičeno ali ne, ne daje pa mu nikake »pravne opore«, kajti vzlic končnemu sklepu je obstoječa posest vendar še lahko neupravičena, torej brez pravne opore. Ako je tako, bo actio negatoria uspešna; ako pa ima posest pravno oporo in je upravičena, bo tožba brez uspeha. Popolnoma brez pomena je, da je izšel končni sklep po lastninski sodbi, kajti brez dvoma lahko nasprotnik takoj po izrečeni sodbi zopet pride v posest cele stvari ali njenih delov. Ako ga lastnik s pomočjo lastninske tožbe ne iztira iz posesti, pride nasprotnik lahko tudi do take posesti, ki jo pravni red začasno ščiti s končnim sklepom. Toda napram temu ne bo lastnik svoje pravice do posesti na novo dokazoval v pravdi, ampak pokazal le svojo v lastninski sodbi že izkazano pravico in zahteval, da se uveljavi njegova pravica do posesti proti le začasno ščitenu zadnjemu posestnemu stanju. Kaj družega tudi ne more storiti; osebno ne more začeti vnovič lastninske ali negatorne tožbe, kajti stvar je že razsojena, kakor je to izreklo tudi vrhovno sodišče v svoji odločbi z dne 16. januarja 1912 o. pr. R VI 8/12, Gl. U. N. F. št. 6710 in Jur. Bl. št. 31 l. 1912.

Pa ne samo pravno, ampak tudi praktično je v našem slučaju položaj zanimiv. Končni sklep se ne da spraviti iz sveta, ker ni za to nobene sposobne okolnosti: negatorna tožba, ki bi ga sicer lahko spravila ob moč, je nemogoča, ker je v stvari že razsojeno. Ta sicer ugodna sodba pa po izreku vrhovnega sodišča zopet ravno radi končnega sklepa ne more pokazati svoje moči. Posledica tega: s končnim sklepom ugotovljenega posestnega stanja — bodi upravičeno ali neupravičeno — ne more lastnik z nikakim pravnim sredstvom izpodbijati: to posestno stanje bo obstajalo in posestnik je ščiten, da bo lahko pod varstvom sodnih izrekov priposestvoval služnostno pravico na tujem svetu.

Dr. H.

b) Provizijo za nakupovanje blaga, dogovorjena od kg blagovne teže, je kupec dolžan plačati mešetarju le od onega blaga, katero je kupec res prevzel.

Tožnik je nakupoval po dogovoru za toženca lepa, kislja, izbrana jabolka po 14 do 24 vin. kg. Od vsakega kilograma je imel obljubljenega zaslužka po 2 vin.

Tožnik je nato naročeval pri kmetih razne množine (od 100 do 10.000 kg) označenih jabolk vsega skupaj 26.626 kg. Plačeval je takoj are in kmetje so se zavezali dovažati jabolka tožencu. Toženec pa ni hotel več prevzeti kakor 9456 kg, deloma, ker ostala jabolka po njegovem mnenju niso bila označene kakovosti, deloma pa, ker ni več vedel »kam ž njimi«. Kmetje se zadevnim odklonitvam niso upirali ter so tudi are vrnili. Tožnik pa je zahteval po 2 v provizije od skupne teže jabolk, za katero se je s kmeti dogovoril, skupno 551 kron 78 vin. Toženec je pred tožbo ponudil plačilo provizije le za prevzeta jabolka v znesku 198 K.

Okrajno sodišče je ugodilo tožbi le glede provizije za jabolka, katera je toženec dejansko prevzel, v ostalem pa je tožbo zavrnilo in naložilo tožniku plačilo vseh pravnih stroškov. V razlogih je sodišče izvajalo, da tožnik kot mešetar nakupovanja jabolk s kmeti še ni bil sklenil dokončnih pogodb, marveč je s tem le opravil naročila, katera je toženec lahko pozneje poljubno sprejel, spremenil ali odklonil tako, da je bilo doseženo soglasje pogodnikov in je postal nakup dokončen šele pri dovažanju jabolk, ko je toženec blago videl in se po ogledu odločil, ga li sprejme ali ne.

Tožniku je bilo naložiti v zmislu § 43 c. pr. r. plačilo vseh pravnih stroškov, ker je bil toženec že pred vloženo tožbo ponudil tožniku svoto, ki odgovarja prisojenemu znesku in katero je tožnik odklonil, tako, da toženec k tožbi ni dal nobenega povoda.

Okrožno sodišče je pa ugodilo tožbenemu zahtevku glede provizije od vseh jabolk, katere je dognano toženec naročil pri kmetih, in obsodilo toženca tudi v plačilo primerne dela ($\frac{2}{3}$) pravnih stroškov I. stopnje in vseh stroškov II. stopnje.

Prizivno sodišče poudarja v razlogih, da toženec niti trdil ni, da tožnik ne bi bil postopal po njegovem naročilu, in ker je bila pri nakupovanju jabolk določena množina, kakovost in cena, je to popolnoma gotova kupna pogodba in ne le naročilo, kakor meni prva sodba.

Ker je tožnik s tem vse storil, kar je po tožnikovem naročilu moral storiti, je tudi zaslužil provizijo od iste množine jabolk, katero je kupil, ne da bi se smelo uvaževati, ali so bila dobavljena jabolka dogovorjene kakovosti, ker jamstvo za kakovost ni zadevalo tožnika, marveč le prodajalce (kmete) same; tožnik za poznejšnje to-

ženčevo odklonitev ne more biti odgovoren, zlasti ne glede onih jabolk, katerih toženec ni prevzel in ki jih sploh ni bil videl.

Odločba o stroških navaja, da se uvodoma navedena toženčeva ponudba v znesku 198 K med drugim tudi zaradi tega ne vpoštevata, ker toženec tožniku ni ničesar plačal.

Vrhovno sodišče je s sodbo z dne 2. maja 1916 Rv VI 75/16-1 spremenilo sodbo prizivnega sodišča, vzpostavilo sodbo prvega sodišča in tožnika obsodilo v plačilo stroškov vseh 3 stopenj.

Razlogi.

Glasom pogodbe je bilo plačati provizijo le od vsakega kilograma jabolk ter se toženec glasom pogodbe ni odrekel pravici, da svobodno odloči, ali sklene kupčijo ali ne, ter je imel tožnik pravico do plačila le, če je imel njegov trud pri posredovanju uspeh — t. j. če je bila kupčija sklenjena.

Z ozirom na to torej med strankama ni bilo mezdne pogodbe v zmislu določb §§ 1151 do 1163 o. d. z., marveč pogodba je bila mešetarska, za katero občni drž. zakonik nima določb. Taka pogodba pa obsega znake pogodbe na srečo ali aleatorne pogodbe, po kateri je plačilo provizije odvisno od naključja, če se pogodba tudi sklene in ali ima torej mešetarsko posredovanje zares uspeh ali ne.

Tožnik je le naročil jabolka pri kmetih, od njih sprejemal zagotovila, da bodo jabolka prodali ter je nato te prodajne ponudbe tožencu naznanil, iz česar izhaja, da je bilo njegovo delo le zbiranje prodajnih ponudb ter naznanilo teh ponudb tožencu. Naziranje druge stopnje, da je tožnik sklepal že dokončne pogodbe v zmislu toženčevega naročila in da je s tem v zmislu pogodbe s tožencem vse obveznosti izpolnil, je torej pravnopomotno, zlasti, ker ni ugotovljeno, da so se tožnik in oni, ki so jabolka ponudili v prodajo, zjediniili glede potrebnih znakov vsake pogodbe t. j. o množini in kupni ceni.

Tožniku gre torej le mešetarska provizija za ono množino, glede katere se je kupčija zares sklenila, ne pa za le naročeno množino.

Pri izreku o stroških prve stopnje se je vrhovno sodišče sklicevalo na razloge prve sodbe.

J. Serbec.

c) Tudi odsoten rodbinski oče je zavezan oskrbovati svojo rodbino (§§ 91, 141, 167 o. d. z.), in kolikor stori to kdo drugi a n i m o o b l i g a n d i, je zakonito upravičen zahtevati povračilo (§ 1042 o. d. z.). Če se od žene na up kupljeno blago ni porabilo le za ožjo rodbino, temveč n. pr. tudi za njena v skupnosti živeča roditelja, je treba trditi in ugotoviti, koliko se je porabilo za lastno rodbino moževo.

Posestnik T. je bil leta 1906. odšel v Ameriko, pustivši doma ženo z dvema otrokoma. Trgovka A je v pravdi C IV 803/13 tožila ženo T-ovo na plačilo kupnine za specerijsko blago v ostalem znesku 217 K 60 h in žena se je zavezala v plačilo s sodno poravnavo dne 23. decembra 1913. Ker je pa žena odplačevala premalo, je trgovka A vložila kasneje še proti v Ameriki bivajočemu možu T posebno tožbo C. IV 58/14 z vsebino: Toženec dolguje za razno, njegovi rodbini na up dano trgovinsko blago saldo 217 K 60 h, ki je že davno zapadel v plačilo. — Tožencu se je postavil skrbnik za čin, najprej neodvetnik, za prizivno postopanje pa odvetnik.

O krajno sodišče je tožbeni zahtevek zavrnilo iz nastopnih razlogov:

Na podlagi spisov C IV 803/13, na podlagi zaprisežene svedočebe toženčeve žene in glede na tožničino trgovinsko knjigo je nedvomno dognano, da je toženčeva žena izključno le na svoje ime napravila dolg na špeceriji pri tožnici. Samo naravna posledica dognanega stvarnega položaja je torej, da je tožnica iztožila kupninsko terjatev izključno in naravnost proti toženčevi ženi, in tudi proti njej dosegla izvršilni naslov za 217 K 60 h s pripadki glasom sodne poravnave z dne 23. decembra 1913 C IV 813/13-2.

Le-to med tožnico in toženčevo ženo dognano pravno razmerje se je še posebej stopnjevalo z dejstvom, da je žena na podlagi sodne poravnave že plačala 15 K in si izgovorila rok za nadaljno plačilo 20 K v mesecu februarju 1914.

Za naknadno izterjavanje iste terjatve zoper sedanjega toženca navaja tožnica v tožbi, da ji toženec dolguje za njegovi rodbini na up dano štacunsko blago kupninski saldo 217 K 60 h, in kasneje, da je pravzaprav toženec plačnik kot družinski oče, ker se je nakupljeno blago porabilo za toženčevo rodbino. Glede rodbine pa pravi tožnica sama, da se na up dano blago ni porabljal samo za tožen-

čevo ženo in njegova dva otroka, ampak tudi za njena roditelja, očeta, starega 74, in mater, staro 69 let.

S tem torej tožnica predvsem že sama priznava, da na up danega blaga ni zauživala zgolj toženčeva ožja rodbina, marveč tudi še dve drugi osebi, ki ne spadata pod neposredno zakonito obvezno oskrbo toženčevo.

Po pričevanju toženčeve žene je nadalje dognano, da priča živi zadnja leta s svojima roditeljema v skupnem gospodarstvu, ki se v njem porabljajo vsi pridelki zemljišča na eni strani, a na drugi strani tudi vsi prispevki staršev toženčeve žene, kolikor dobivajo denarnih podpor od svojih štirih v Ameriki bivajočih sinov.

Iz tega skupnega gospodarstva se da razlagati, zakaj je ravno toženčeva žena le na svoje ime in na svoj račun nakupovala pri tožnici blago, deloma proti plačilu, deloma na up.

Po pričevanju toženčeve žene pa je tudi dognano, da za moževega gospodarstva niso nikoli jemali v trgovini na up in da je toženčeva žena začela to šele tekom zadnjih dveh let.

Končno je po tej priči istotako dognano, da je mož pošiljal iz Amerike kolikor je mogel, enkrat 400 K, enkrat 200 K in zadnjič meseca aprila 1913 znesek 40 K, poslej pa o njem ni nobenega glasu.

Iz vseh teh dejstev torej izhaja, da toženčevo zemljišče, obsegajoče pet njivic in sedem travnikov, zadostuje za prežvljenje toženčeve rodbine in da je toženec za to prežvljenje pustil svoji ženi vsa svoja gospodarska sredstva. Žena je v tem svojem gospodarstvu zadnji čas redila in prodajala celo prašiče ter kupnino porabila za sebe, svoja otroka in svoja roditelja.

Iz tega razširjenega gospodarstva se jasno razodeva ves gospodarski položaj toženčeve žene in tudi, zakaj je ona delala dolg zgolj na svoje ime in zakaj je prav tako tožnica dajala toženčevi ženi blago na up zgolj na njen konto.

Toženčeva žena je slednjič s svojim pričevanjem tudi ovrgla tožničino navedbo, kakor da bi bila le-to tožbo priča sama naročila...

Celo brez najmanjše podlage je nadalje tožničina trditev, da bi bila toženčeva žena prevzela obveznost kot porokinja in plačnica za svojega moža; saj se niti ne trdi in ne more trditi, da bi bil toženec o obstanku te terjatve sploh kaj vedel, in je torej naravnost nemožno

najti glavno terjatev zoper toženca, h kateri naj bi toženčeva žena subsidiarno pristopila (§§ 1346 in 1357 o. d. z.).

V pravnem oziru je uvaževati vprašanje, ali bi toženčeva žena v le-tem slučaju sploh sama mogla tožiti toženca. Toda ona je pričala, da je dolg napravila izključno na svoje ime in na svoj račun, in pri tem nikoli ni mislila na naknadno ali sploh neposredno ali posredno obveznost svojega moža, toženca.

Jasno pa je na drugi strani, da tudi tožnica nikdar ni mislila na osebo toženca, ali celo na njegovo odgovornost ali obveznost, ampak je sklepala kupčijo na up zgol le z osebo toženčeve žene in izključno z mislijo na njeno golo osebno obveznost.

Vrhu tega je še uvaževati, da je obveznost toženčeve žene vsled delnih odplačil že deloma pobotana in realizovana in da bi se v le-tem slučaju morala obveznost uveljavljati deloma zoper toženčovo ženo in deloma iz razmerja, pogodbenemu razmerju tujega, dočim je dejanski stvarni položaj tak, da ena obveznost izključuje drugo.

Tožnica torej ni dokazala, da bi se na up dano blago porabljalo izključno le za toženčovo ožjo rodbino, za katero bi mogel biti toženec posredno obvezan (§§ 91, 1042 o. d. z.), in ravno tako ni izkazala, da bi toženec, prepustivši ženi popolno gospodarstvo na posestvu in doposlavlši ji po možnosti denarnih podpor, pustil svojo ženo v takem položaju, da bi ona bila primorana za preskrbo svoje osebe in svojih dveh otrok napraviti predmetni dolg; marveč je izkazano, da je toženec svoji rodbini preskrbel in prepustil razmerna zadostna preskrbna sredstva.

Z ozirom na navedene razloge je bilo torej tožbeni zahtevek kot neutemeljen zavriniti.

*

Deželno prizivno sodišče v Ljubljani ni ugodilo prizivu tožnice iz razlogov:

S prizivnim razlogom pomankljivosti postopanja in napačne ocene dokazov se napada predvsem ugotovitev, da toženčeva žena predmetne tožbe zoper svojega moža ni naročila. Toda za razsojo stvari je gotovo brez vsakega pomena, ali je toženčeva žena tožbo naročila ali ne. Vložila jo je tožnica sama v lastnem imenu.

Prizivni razlog pravnopomotne razsoje je bistveno to: da je tožnica dobavljala toženčevi ženi samo tako blago, ki ga je potre-

bovala za vzdrževanje same sebe in svoje rodbine; da je zakonita dolžnost toženca kot moža in glave rodbine, poskrbeti za preživljenje rodbine; da torej iz naslova § 1042 o. d. z. gre tožnici povračilo tudi radi tega, ker je mož prepustil, ko je šel v Ameriko, vse gospodarstvo ženi in jo s tem pooblastil za vsa opravila, ki izvirajo iz tega gospodarstva in preživljanja žene in otrok; da pri tem ne pride v poštev, če sta dobavljeno blago rabila tudi toženčev tast in tašča, ker je dognano, da se le-ta dva po naročilu toženca sedaj nahajata v njegovi rodbini.

Pripoznati je, da se je blago porabilo za vzdrževanje toženčeve žene, otrok in njenih staršev. Vendar se tožnica ne more sklicevati na § 1042 o. d. z.

Prvi sodnik je namreč ugotovil, da je tožnica v svoji trgovini prodajala svoje blago le toženčevi ženi, da se je na ime žene glasil konto v tožničini knjigi; da je tožnica imela namen, zavezati samo toženčevo ženo in da na zavezanost toženca nikdar ni mislila, dokler se ni izkazalo, da je izterjanje dolga pri toženčevi ženi težavno. Teh ugotovitev tožnica ne izpodbija in jih po podatkih razprave ne more izpodbijati. Ako ona v prizivu vprašuje, ali je celo imela napram tožencu — »animus donandi«, se mora na to edino le odgovarjati, da napram tožencu ni imela ne »animus obligandi«, ne »animus donandi«, ker sploh toženec pri teh kupčijah ni bil prizadet.

Na določbo § 1042 o. d. z. se more sklicevati le oni, ki ima že takrat, ko baje izpolni dolžnost drugega, namen, tega drugega zavezati. Tožnica pa je enostavno prodala svoje blago v trgovini na up, in še na misel ji ni prišlo, da izpolnjuje s tem zavezo toženca, še manj je imela dotični namen.

Vrhu tega je prvi sodnik dejansko ugotovil, na kar se sklicuje tudi priziv sam, da je toženec prepustil vse svoje gospodarstvo z vsemi dohodki svojega premoženja ženi, njej pošiljal tudi iz Amerike denar, da je žena dobivala tudi deželne podpore vsled uim, in je potemtakem vsekakor dvomljivo, ali in v koliki meri bi ona sama mogla zahtevati povračilo stroškov za preživljanje od moža, in je že radi tega nemogoče trditi, da bi tožnica izpolnila dotično zavezanost toženca.

Končno pa tudi ni prezreti, da toženec napram tastu in tašči nima nobene dolžnosti preživljanja, in ako se tožnica sklicuje edino na svoj verzijski zahtevek, potem prihaja pač v poštev, da sta vse-

kakor del tožničinega blaga porabila tast in tašča. Razprava na prvi stopinji pa ne nudi nobenih podatkov, da bi se ugotovilo, koliko cdpade na toženčevo ženo in otroke, koliko pa na njene starše, in vendar bi morala ravno tožnica dokazati, koliko je šlo za ženo in otroke, ako uveljavlja golo verzijo.

Prizivu torej ni bilo ugoditi.

*

Reviziji tožnice vrhovno sodišče z odločbo 20. oktobra 1914 Rv 365/14-1 ni ugodilo.

Razlogi.

Nobeden pozvanih revizijskih razlogov § 503 št. 2, 3 in 4 c. pr. r. ni podan.

Vprašanje, ali se je vložila predmetna tožba po naročilu toženčeve žene, je za razsojo nemerodajno, in če se ni pripustil tozadevni dokaz s pričami, to ni pomanjkljivost postopanja v zmislu razloga št. 2.

Prav tako ni opravičen revizijski razlog št. 3, kajti ne glede na to, da je dejstvo, ali je toženec pred odhodom v Ameriko zadostno preskrbel svojo rodbino, nemerodajno, ni v tej točki najti zatrevane neskladnosti s pravnimi spisi.

Pravna presoja nižjih sodišč je nepogrešna.

Tudi odsoten rodbinski oče je samoumevno obvezan preskrbovati svojo rodbino (§§ 91, 141, 167 o. d. z.), in kdo drugi, ki jo oskrbuje, je zakonito upravičen zahtevati povračilo od rodbinskega očeta (§ 1042 o. d. z.).

V tem slučaju pa je ugotovljeno, da je toženčeva žena v zadnjih letih za toženčeve odsotnosti živela v gospodarski skupnosti s svojima roditeljema, in da so se zadevna živila s tožnično vednostjo jemala in porabljala tudi za preživež roditeljev toženčeve žene.

Pri danem stvarnem položaju bi tožnica, ako bi bila zares ravnala nasproti tožencu animo obligandi, mogla od njega zahtevati povračilo samo za blago, porabljeno zgol za preskrbo njegove rodbine, namreč žene in otrok. Ker pa se ni razpravljalo o vprašanju, koliko se je porabilo dobavljenega blaga za lastno rodbino toženca in koliko za tasta in taščo, in se v tem oziru sploh ni uveljavljala pomanjkljivost postopanja, reviziji ni bilo ugoditi.

Dr. Fr. M.

d) Ničnostna tožba proti meničenemu plačilnemu nalogu, ki ni bil po zakonu pravilno vročen, je nedopustna.

Vrhovno sodišče je z odločbo od 23. novembra 1915 o. št. R III 198/15, ugodilo revizijskemu rekurzu iz razlogov:

Rekurzno sodišče smatra, da je mogoče to ničnostno tožbo cpreti na razlog § 529 št. 2 c. pr. r., ker je izpodbijani plačilni nalog napram tožniku, četudi mu ni bil dostavljen, formalno pravoveljaven, posebno ker ga je pravdno sodišče z dovolitvijo izvršbe priznalo.

S tem nazorom se ni mogoče strinjati.

Da se kakšen sklep smatra za formalno pravoveljavnega, je najmanj treba zahtevati, da bi bil vročen oni osebi, kateri bi se moral vročiti po sodnikovi vročbeni odredbi, ali če je bila nadomestna vročba dopustna, da se je po dotičnih zakonovih določilih smel vročiti. Ker je v menični pravdi izdan plačilni nalog vročiti po §§ 559 in 550 odst. 3 c. pr. r. na roke toženca, tedaj ni moči govoriti o formalni pravomočnosti plačilnega naloga, če se takšna vročba ni izvršila, in pravomočnost tudi ne more nastopiti zaradi tega, ker se je izvršba dovolila v pomotni domnevi, da je bila vročba pravilno izvršena.

K temu pride še to-le:

Kakor opozarjajo že motivi vladne predloge k § 529 c. pr. r. (Mater. I str. 367), je pogoj ničnostne tožbe z ozirom na njeno bistvo takšna nepopravljiva ničnost, ki zadeva bistvene temelje odločbe. Odločba bi morala biti izdana na ničnostnem temelju, da je predmet ničnostne tožbe. Tega pa ni pri meničnopravnem plačilnem nalogu, ki ga izda neizključen sodnik proti pravdnozmožni stranki. Odločba sama ni na noben način nična in bilo bi popolnoma neutemeljeno, če bi se jo hotelo proglasiti za nično. Kar je treba popraviti, je izključno le nepravilno izvedena vročba odločbe.¹⁾

—c.

¹ Drugače odl. 26./5. 1903 št. 7852 G. U. N. F. št. 2360.

e) Krajni šolski svet ni juristična oseba, ne more biti stranka in nima pravdne zmožnosti. Nedostatkov, navedenih v § 6 c. pr. r., ni moči odpraviti na II. stopnji (§§ 482, 483 odst. 3 c. pr. r.).

Tožnica je dala svojčas šoli v Žireh eno sobo svoje hiše v najem. Iz tega razmerja je nastala pravda, v kateri je tožnica iztoževala znesek 140 K za dolžno najemnino. Tožbo je naperila proti krajnemu šolskemu svetu v Žireh. Okrajno sodišče v Idriji (C I 14/15) je temeljem obsežnega razpravljanja končno ugodilo tožbenemu zahtevku in prisodilo tožnici pravnih stroškov preko 700 kron.

Prizivno sodišče (Bc III 70/15) pa je razveljavilo sodbo s poprejšnjim postopanjem vred kot nično, vrnilo tožbo kot nepriemerno, da se določi narok o nji (§ 230 c. pr. r.), in izreklo, da trpi vsaka stranka svoje stroške. Svoj sklep je oprlo prizivno sodišče na to, da je toženi krajni šolski svet samoupravno, nadzorstveno oblastvo, ki utegne zastopati ali šolsko občino ali šolo samo, ki pa ni subjekt imetja in torej ne samostojna pravna oseba. Zato mu manjka pravdne zmožnosti in ne more nastopati kot stranka. To je nedostatek, ki se ne da popraviti v prizivnem postopanju, ker bi šlo za nedopustno premembo tožbe (§ 482 c. pr. r.). Enako ni moči popraviti sodbe, ker tukaj ni sodnikove pomote, ampak je tožnica zagrešila napako. Stroške pa mora nositi vsaka stranka svoje, ker sta obe krivi ničnega postopanja.

Vrhovno sodišče ni ugodilo revizijskemu rekurzu tožnice z odločbo od 21. decembra 1915 opr. št. Rv VI 163/15.

Razlogi.

Sklepu prizivnega sodišča se očita pravna zmeta, ker je tako iz tožbe, kakor iz razprav jasno, da v istini ni tožen krajni šolski svet, ampak po njem zastopana šolska občina v Žireh in to v zmislu § 4 dež. zak. od 9. marca 1879 št. 13 dež. zak. za Kranjsko, pa tudi zato, ker bi moralo prizivno sodišče po § 6 c. pr. r. odstraniti zaznano pravdno nezmožnost stranke, ki je označena za toženko, s tem, da bi popravilo označbo tožene stranke v zmislu predloga, stavljenega že v prizivu.

Toda rekurz ni utemeljen v nobenem oziru. V glavni stvari ne, ker priznava tožnica sama vnovič izrecno, da je toženi krajni

šolski svet nezmožen za pravdo v zmislu zadevnega deželnega zakona, vsled česar je podana ničnost sodbe in poprejšnjega postopanja v zmislu § 7 c. pr. r. Kolikor pa tožnica trdi, da bi moralo prizivno sodišče po § 6 odst. 2 c. pr. r., odstraniti nedostatek postopanja, ki je povzročen z napačno označbo stranke, ne trdi prav, ker je vpoštevati le nedostatke § 6 c. pr. r. v katerikoli dobi pravnega spora, odstraniti jih pa ukazuje odstavek drugi tega paragrafa, kolikor se tičejo subjektivne premembe tožbe, kakor tukaj, pod okolnostmi le na prvi stopnji, nikakor pa ne na prizivni stopnji glasom §§ 482, 483 odst. 3 c. pr. r. **B. B.**

f) Italijanskim podanikom je vsled nedostajanja vzajemnosti zabranjeno pravno varstvo tudi napram inozemcem; če so poslednji italijanski podaniki, njim in njihovim skrbnikom ni priznati stroškov pravnih pomočkov.

A. G. je vložil pred okr. sodiščem v Z. tožbo zoper 1.) Er. L., 2.) J. L., 3.) V. L. neznanega bivališča, radi plačila denarnega zneska. Prvi sodnik je tožbo a limine zavrnil, ker je tožnik notorno italijanski podanik, v Italiji pa je avstrijskim podanikom za časa vojne zabranjeno pravno varstvo po ukazu, priobčenem v ukazniku našega just. min. z leta 1915 št. 249.

V rekurzu je tožnik priznal, da je italijanski podanik, a naglašal, da so tudi toženci italij. podaniki, in da je namen reciprocitete po zmislu § 33 o. d. z. le ta, da se štiti tuzemce napram inozemcem, tu pa so tožnik in toženci ital. podaniki. Pozvedbe so dognale, da so toženci res italijanski podaniki.

Deželno rekurzno sodišče v Z. je ugodilo rekurzu bistveno iz njegovih razlogov in zaukazalo prvemu sodniku, da odredi narok za razpravo o tožbi.

Vsled revizijskih rekurzov tožencev ad 1.) in 2.) ter toženca ad 3.), ki se mu je med tem postavil skrbnik v osebi odvetnika dr. K., je vrhovno sodišče z odločbo z dne 26. septembra 1916 opr. št. R IX 50/16-1 zopet vzpostavilo sklep prvega sodnika iz nastopnih razlogov:

Po § 33 o. d. z. imajo sicer inozemci iste pravice s tuzemci; toda predpogoj je, da njih država smatra za svoje tudi avstrijske podanike.

Ni dvoma, da imajo avstrijski podaniki pravico, tožiti inozemce pred domačimi sodišči. Če bi bilo vzajemnosti, bi se torej tožniku kot ital. podaniku ne moglo odreči pravnega varstva zoper tožence kot tujce. Ali te vzajemnosti ni ter je glasom ukaza ital. vlade z dne 24. junija 1915 št. 158 uradne »Gazzeta Ufficiale del Regno d' Italia«, priobčenega v ukazniku našega just. min. kos XIV z leta 1915 naravnost izključena. Po § 2 tega ukaza namreč za časa vojne ne more noben podanik avstro - ogrske države podati tožba ali predlogov pred bodisi katerokoli sodno oblastjo kraljestva ali kolonij. Avstrijcem se torej v Italiji pravno varstvo v obče zabranjuje, tudi napram inozemcem. Če pa vzajemnosti ni, se mora tudi tožniku v tuzemstvu do cela odreči jus standi in judicio.

Rekurza sta torej upravičena.

Ker so rekurenti, kakor ugotovljeno, italijanski podaniki in po pravkar povedanem tudi njim ne pristojata jus standi in judicio, ne more zahtevati povračila stroškov. K.

g) Kdor je po § 1 zak. z dne 21. decembra 1912, drž. zak. št. 235, zavezan oddati konja v vojne namene, ne more svoje zahteve na plačilo vrednosti konja uveljavljati pravnim potom.

Vojni erar je tekom vojske odvezel A-ju konja in mu obljubil plačati zanj 500 K. Ker plačila ni bilo, je vložil A. tožbo zoper c. in kr. erar na poplačilo tega zneska. C. kr. okr. sodišče v Z. je tožbo a limine zavrnilo, ker je pravdna pot nedopustna, c. kr. deželno rekurzno sodišče v Z. pa je rezurzu tožnika ugodilo in zaukazalo prvemu sodniku, da odredi narok za razpravo, ker gre tu zgolj za zasebnopravno zahtevo plačila denarnega zneska.

Vrhovno sodišče je z odločbo 26. septembra opr. šte. R IX 46/16-1 ugodilo rezurzu c. kr. fin. prokuratora v Z. kot zastopnice c. kr. erarja in vzpostavilo sklep prvega sodišča iz nastopnih razlogov:

Revizijski rekurz je upravičen. Za oddajo konj v vojne namene je v zakonu z dne 21. decembra 1912, št. 235 drž. zak. ustanovljeno posebno postopanje in so zlasti v §§ 4—10 predpisi o privodu (Stellung), klasifikaciji in oceni konj po izvedencih. V § 11 je nadalje določeno, da veljajo ti predpisi tudi v slučaju mobilizacije. V § 10 je odrejeno, da je zneske, ki gredo posestniku konja, izplačati takoj ob sprejemu konja ali pa pozneje v 6 tednih potom poštno hranilnice. Vsi predpisi tega zakona so javno - pravnega značaja in se tudi postopanje vrši pred upravnimi oblastvi.

Če prav je res, da gledé iztirjanja določenega vrednostnega zneska za konja, ki ga je erar prevzel, v zakonu ni določbe, je vendar tozadevni zahtevi odreči pravno pot; kajti ne gre za pravico, ki bi jo bilo pravnim potom šele ugotoviti, ampak za zahtevo, ki je bila upravičencu na podstavi posebnega zakona in po v to poklicani oblasti že priznana in ki jo je samo še vresničiti. Ni podana torej pravna ampak izvršilna zahteva, in nemerodavno je, če je to zahtevo vresničiti s sodno ali upravno izvršbo, ali če je izvršba vobče zabranjena. Dopustno je le iskati poplačila z vstreznimi predlogi pri pristojnih oblastvih. **K.**

h) Prispevek k § 162 c. pr. r. Prekinjenje postopanja se ne da utemeljiti samo z okoliščino, da je toženec v vojaški službi in se nahaja v bolnici daleč od pravnega sodišča, če more iz svojega bivališča dati svojemu pravnemu zastopniku informacije.

Tožencu, poklicanemu v vojaško službo, je bila tožba, vložena pri c. kr. okrajnem sodišču v K., vročena, ko se je nahajal v vojaški bolnici v V. na Ogrskem, bolan za nalezljivo boleznijo na očeh. Pred narokom, določenem za ustno sporno razpravo, je toženec sporočil sodišču v dopisu, da se ne more naroka udeležiti, in je navajal ugovore proti tožbenemu zahtevku. Sodišče je toženca zavrnilo na določbo § 397 c. pr. r. in ko toženec ni prišel k naroku, je izdalo proti njemu na predlog tožnika kontumačno sodbo.

Predlog toženca, naj se postopanje prekine, je sodišče zavrnilo.

Rekurzno sodišče je prekinjenje po § 162 c. pr. r. dovolilo.

C. k. r. najvišje sodišče pa je z odločbo 4. aprila 1916 R II 316/16-1, spremenilo sklep rekurznega sodišča in vzpostavilo sklep prvega sodišča iz r a z l o g o v :

Da se more v vojni dobi civilnopravno postopanje prekiniti, je treba pogojev § 162 c. pr. r. Prvi pogoj je vojaška služba dotične stranke in ta služba je v danem slučaju dokazana. To pa še ne zadošča. Da je prekinjenje postopanja utemeljeno, mora biti sočasno bojazen, da bi odsotnost stranke vsled vojaške službe mogla imeti vpliv na pravdo v škodo te odsotne stranke. Ali je takšna bojazen utemeljena, se da presoditi le po okolnostih posameznega slučaja.

V tej pravdi gre za terjatev iz fakture v znesku 384 K, torej za zahtevek, čigar nastanek se lahko razume in razjasni. Če je bil toženec, ko se mu je vročila tožba, v V. v vojaški službi in v bolnici bolan na očeh, kakor izhajajo iz spisov, in če je pri tem imel priliko sodišču poročati o vseh podrobnostih stvari pred narokom, določenim na 14. februarja 1916, s precej natančnim dopisom z dne 2. februarja, tedaj ni uvideti, zakaj bi ne bil mogel že tedaj dati takšne informacije svojemu pravnemu zastopniku, kakoršno je potem smatral za potrebno, in zakaj bi ne bil mogel naročiti odvetniku, da naj se v svrhu vseh, morda še potrebnih informacij iz knjig itd., obrne na njegovo ženo, ki med tem vodi trgovino. Ker je to opustil, je jasno, da ni vojaška služba toženca, temveč njegova malomarnost povzročila sodbo, ki je bila v njegovo škodo izdana dne 14. februarja 1916.

—c.

i) Nedopustnost revizijskih rekurzov zoper sklepe druge stopnje glede stroškov (§ 528 c. pr. r. po novem besedilu).

V pravdni stvari zaradi 128 K je ugodilo p r v o sodišče (Kranj C 97/15) tožbenemu zahtevku in priznalo tožniku pravdne stroške, dočim je prizivno sodišče spremenilo prvo sodbo, zavrnilo tožbeni zahtevek in naložilo tožniku plačilo pravdnih stroškov prve stopnje 116 K in druge stopnje 108 K.

V r h o v n o s o d i š č e je zavrnilo tožnikov revizijski rekurz glede stroškov kot nedopusten z odločbo od 4. januarja 1916 opr. št. R VI 168/15, ker so nedopustni po sedanjem besedilu § 528 c. pr.

reda recurzi proti odločbi sodišč druge stopnje glede stroškov ne glede na to, ali gre za stroške druge stopnje ali za stroške prve stopnje, katere je druga stopnja nanovo priznala in odmerila, in bi moralo že prvo sodišče zavreči recurz radi nedopustnosti.

B. B.

j) Ako nedoletnik sklene brez posredovanja zakonitega zastopnika pred kazenskim sodnikom poravnava o plačilu kazenskih stroškov, je to lahko veljaven izvršilni naslov (§ 1 št. 5 izvrš. r.).

Mladoletna B. je bila tožena radi prestopka zoper varnost časti. Pri glavni razpravi, ko ni bila zastopana po zakonitem zastopniku, je preklicala žalitev in se je zavezala plačati zasebnemu obtožitelju A. narasle kazenske stroške. Na podlagi te v zapisniku o kazenski razpravi posvedočene poravnave je predlagal A. zoper ml. B. izvršbo z rubežem premičnin v izterjanje kazenskih stroškov v znesku 25 K.

Izvršilno sodišče (Ljubljana E 1829/15) je predlog zavrnilo, ker je bila pred kazenskim sodnikom poravnava sklenjena brez posredovanja zakonitega zastopnika ml. B. in ker poravnava tudi ni podpisana.

Rekurzno sodišče je ugodilo recurzu zahtevajočega upnika in je dovolilo izvršbo, ker je smela ml. B. v kazenski zadevi brez dvoma sama nastopati in bi morala za slučaj obsodbe poravnati zasebnemu obtožitelju B. stroške v zmislu § 389 k. pr. r. Sklenjena poravnava spada, ker se je s tem ml. B. rešila kazni, v krog take samoodločljivosti, ki gre v kazenskih postopanjih tudi nedoletniku. To, da poravnava ni podpisana, nič ne de, ker zapisnikov o glavnih kazenskih razpravah stranke ne podpisujejo.

Vrhovno sodišče ni ugodilo revizijskemu recurzu zavezanke z odločbo od 7. decembra 1915 R VI 158/15 iz razlogov:

Revizijski recurz izpodbija sklep recurznega sodišča in njegovo utemeljitev predvsem s trditvijo, da niso veljala načela kazenskopravne proste in samostojne zmožnosti nedoletnih v trenutku, ko je bila sklenjena kazenska poravnava, ker ima ta po vsem civilnopravno vsebino in značaj kakor morda poravnava, sklenjena tekom kazenskega postopanja med zasebnim udeležencem in obdol-

žencem glede odškodninskih zahtev. Iz tega je sklepati, da bi bila veljavna navedena poravnava po načelih državlanskega prava (§§ 246 in 247 o. d. z.) in civilnopravnega reda (§ 2) le, če bi bila izrecno omejena na plačilo iz lastnega prislužka nedoletnikovega.

Toda ta izvajanja ne morejo omajati bistveno pravilne utemeljitve izpodbijanega sklepa. Temeljem § 1 števn. 5 izvrš. r. so izvršilni naslovi poravnave, sklenjene pred kazenskim sodnikom tako o zasebnih zahtevkih, kakor o stroških civilnega ali kazenskega postopanja. Kajpada je presojeti te poravnave glede obvezne zmožnosti udeleženih nedoletnih strank po načelih državlanskega prava. Ker pa gre tukaj za znesek 25 K in ker kažejo spisi, da zasluži zavezanica na teden po 14 do 15 K, smatralo se je po pravici, da se je mogla obvezati pritožnica samostojno glede onega zneska v zmislu § 246 o. d. z., ne da bi bilo treba pritegniti k zadevni poravnavi tudi njenega zakonitega zastopnika in sprejeti v poravnavo zadevno posebno klavzulo. Revizijski rekurz je torej neutemeljen, ker ščiti končno itak predpis § 39 št. 3 izvrš. r. morebitno drugo imetje nedoletne zavezanke.

B. B.

k) Na rok, v katerem je določiti po § 169 izvrš. r. dražbeni narok, ne morejo imeti stranke nobenega vpliva; § 129 c. pr. r. tu ne pride v poštev.

Zahtevajoči upnik A je predlagal, da se v njegovi izvršilni zadevi zoper zavezanca B določi narok za dražbo zemljišča X na kolikor mogoče kratek čas in ne oziraje se na določbo § 169 izvrš. r. Izvršilno sodišče je na ta predlog odredilo narok z dostavkom § 50 izvrš. r., in ker ni bilo ugovora zoper predlog, razpisal se je dražbeni narok na krajši čas kot na en mesec dni.

Pri dražbi se je vsled upora, ki ga je zglasil vknjiženi upnik C, domik odrekel. Upor zoper domik se je opiral na določbo § 184 št. 1 izvrš. r.

Rekurzu najboljšega ponudnika je rekurzno sodišče ugodilo in izreklo, da se domik podeli. Svojo odločbo je oprlo v prvi vrsti na § 129 c. pr. r. in § 78 izvrš. r., ker se je dražbeni narok na skrajšani narok odredil vsled predloga zahtevajočega upnika s pritrditvijo vseh vknjiženih upnikov in zavezanca.

Najvišje sodišče je z odločbo z dne 21. marca 1916 R VI 27/16-1, revizijskemu rekurzu upnika C ugodilo ter sklep prvega sodnika zopet uveljavilo in sicer iz razlogov:

V § 169 izvrš. r. določeni rok je takozvan »instrukcijski« rok za opravo dražbenega postopanja, kolikor se ima uradoma vršiti; ta rok je vplivu strank odtegnen. Določilo § 129 c. pr. r. o sporazumnem skrajšanju roka tukaj nima mesta. Tak instrukcijski rok se sme pod zakonito določeno dobo samo tam skrajšati, kjer zakon izrecno dopušča, to je pa le pri v § 273 izvrš. r. določenem tritedenskem roku med rubežem in prodajo premičnin.

Dr. Polenšek.

1) Izvršba na užitek potom prisilne uprave

Zavezanka ima glasom oporoke zapustnice N. N. užitek, ki obsega pravico dosmrtnega prejetja obresti okroglo 400 K od glavnice, naložene na hranilnično knjižico, in pa pravico dosmrtnega stanovanja v neki ljubljanski hiši. Uživalka je po določbah oporoke obvezana le, da vzdržuje hišo. — Glede užitka hiše že preje uvedena prisilna uprava je bila ustavljena, ker ni bilo zadostnih dohodkov, tako tudi izvršba s predkazom obrestne terjatve. Sedaj je predlagal zahtevajoči upnik nanovo izvršbo: 1.) z rubežem zavezanki pristoječega užitka iz navedenih obresti; 2.) s prisilno upravo tega dela užitne pravice.

Okrajno sodišče je dovolilo rubež, izvršilno sodišče (Ljubljana E 1239/15) pa je ustavilo dovoljeni rubež in izreklo, da je tudi brezpredmeten predlog za dovolitev prisilne uprave. Za razlog ustavitve je navedlo sodišče to, da ima zavezanka glasom oporoke določene obveznosti, katere mora poplačati iz skupnih dohodkov užitka in da z ozirom na kakovost te užitne pravice ni moči podvreči izvršbi posameznih delov te pravice. Že svoječasno uvedena prisilna uprava hiše ni imela uspeha, ker ni bilo donosnih prebitkov. Iz oporoke izhaja, da mora zavezanka izpolnjevati obveznosti, ki jih ni moči pokriti iz obresti naložene glavnice. Edino korist ima zavezanka to, da stanuje v navedeni hiši. Dokazano je, da bi izvršba celega užitka ne imela uspeha.

Rekurzno sodišče je premenilo ta sklep in naročilo izvršilnemu sodišču, da ukrene potrebno glede vnovčenja zarubljene užitne pravice, ker v prvi vrsti ni utemeljen razlog, da ni dopustna izvršba užitka le glede hranilne knjižice, češ ker obsega užitek tudi dohodke od hiše. Upnik namreč nikakor ni, da bi moral seči na vse stvari, ki tvorijo skupen užitek, omejiti se je mogel marveč na dohodke iz hranilne knjižice tembolj, ker je že poskusil brez uspeha z izvršbo po prisilni upravi hiši. Odredba zapustnice N. N. v oporoki navaja le obvezo, katero določa itak § 513 o. d. z., drugih obvez v oporoki ni navedenih. Okolnosti, da bi dohodki iz hiše morda ne zadostovali za vzdrževanje hiše in da bi zavezanka imela moralno dolžnost, naročati branje maš ob smrtnem dnevu zapustnice, vzdrževati grobnico in jo krasiti na vseh vernih duš dan, dasi v to po oporoki ni obvezana, zlasti ne da pokrije te stroške iz dohodkov užitka, — so pač nekaka težkoča, toda to se je že zadostno upoštevalo pri rešitvi prejšnjih izvršilnih predlogov, ko se je zavrnil predlog za izvršbo s preodkazom in ko se sedaj skuša vnovčenje po § 317 izvrš. r. Nikakor pa ni ugotovljeno in tudi ni pričakovati, da bodo ti stroški pod gorenjemi pridržki utesnili dohodke iz obresti tako, da prisilna uprava obrestne terjatve ne bi ničesar vrgla. V tem oziru po zavezanki podani račun o enoletnem izdatku 170 kron za maše, za vzdrževanje in okrašenje grobnice ni verjeten. Dopusten je pač sklep, da ima zavezanka namen odtegniti se izvršbi pod vsemi možnimi izgovori, za kar ji sodišča ne smejo na roko iti.

Vrhovno sodišče ni ugodilo revizijskemu rekurzu zavezanke z odločbo od 10. avgusta 1915 opr. št. R VI 100/15 iz razlogov:

Utemeljeni razlogi izpodbijanega sklepa opravičujejo povsem pravni nazor druge stopnje, da zahtevajočemu upniku ni treba segati z izvršbo na pravico užitka v celoti. Tudi je brez dvojbe utemeljeno prepričanje rekurznega sodišča, da dohodki iz obresti niso toliko utesnjeni po izdatkih, da prisilna uprava obrestne terjatve ne bi dajala prebitkov.

B. B.

m) Ali se z uporom proti začasni odredbi v zmislu §§ 397 in 398 izvrš. reda lahko uveljavlja tudi ugovor manjkajoče pasivne legitimacije?

V slučaju pred c. kr. okrajnim sodiščem v Trstu, reg. št. V II 15/15, se je nasprotnik stranke v nevarnosti uprl proti začasni odredbi, češ, da ni pasivno legitimiran glede zahteve, za katero se je dovolila začasna odredba in ki jo je stranka v nevarnosti imela šele uveljaviti s tožbo, in da zato tudi ni pasivno legitimiran glede začasne odredbe same. Stranka v nevarnosti je proti temu v prvi vrsti trdila, da gre za meritoren ugovor, ki mora biti pridržan sporni razpravi, da se zatorej upor, ki se ne tiče dopustnosti in primernosti dovoljene odredbe kot take, mora brez drugega zavrniti. Sodišče je vzlic temu dopustilo nasprotnikove dokaze, na njih podlagi ugotovilo pomanjkanje pasivne legitimacije in vsled tega ugodilo upor, razveljavilo začasno odredbo in obsodilo stranko v nevarnosti na stroške.

Stranka v nevarnosti je v svojem rekurzu izvajala sledeče:

Razprava o upor, v zmislu §§ 397 in 398 izvrš. r. nima stopiti na mesto glavne pravde, nego služi izključno rešitvi vprašanja o dopustnosti in primernosti dovoljene odredbe. Kaj naj se razume pod dopustnostjo in primernostjo, se more spoznati samo iz dotičnih določeb izvršilnega reda. Kar se posebe izraza »dopustnost« tiče, se mu na tem mestu (§ 398 odst. 1) ne more pripisati drug pomen, ko oni, ki ga ima v §§ 378 in 379 izvrš. r. Začasna odredba je med drugim dopustna tudi, ako se zahteva stranke v nevarnosti izpriča samo kot verjetna in se sme nasprotno razveljaviti radi neobstoja zahteve po § 399 št. 4 šele, ko se je neobstoj zahteve ugotovil s pravomočno sodbo. Pravice, ki izvirajo nasprotniku iz tega, da zahteva stranke v nevarnosti ne obstoji ali vsaj ni prav naperjena proti njemu, so določene v § 394. Neobstoj zahteve (in pomanjkanje pasivne legitimacije ni drugo kot neobstoj zahteve napram dani osebi) tvori podlago odškodninski zahtevi proti predlagatelju šele po pravomočni odsoditvi ali zamujenju tožbenega roka. Iz vsega tega izhaja, da je predmet razpravi o upor, samo formalna, procesualna dopustnost začasne odredbe, ne pa njena materialna upravičenost glede na glavno zahtevo, ki naj se z njo zavaruje.

C. kr. deželno sodišče tržaško je s sklepom od 15. aprila 1916 št. R 323/15-4, odbilo rekurz stranke v nevarnosti in pustilo rekurzne stroške na njeno breme iz razlogov:

»In merito se opaža, da se z uporom zasleduje odločba o zakonitosti dovolitve začasne odredbe, radi česar se morajo na dotični razpravi pojasniti samo vprašanja o dopustnosti in primernosti začasne odredbe (§ 398 izvrš. r.). V navedenem slučaju je stranka, ki je vložila upor, hotela s predlaganimi dokazi dokazati, da je proti njej dovoljena začasna odredba nedopustna, ker ne obstoji dotična predlagateljeva zahteva proti njej; ne da bi torej že zanikala predlagateljevo zahtevo, je hotela z omenjenimi dokazi dokazati, da s pravnim poslom, ki je bil označen v začasni odredbi, nima nič opraviti, in je torej predlagala razveljavo začasne odredbe iz razloga pomanjkanja pasivne legitimacije. Ko so se tedaj izvršeni dokazi v resnici obnesli in je prvi sodnik na njih podlagi prav ugotovil, da stranka, ki je zglasila upor, ni bila udeležena pri pogodbi, o kateri je govor v predlogu za začasno odredbo, niti osebno, niti po zastopniku, je stranka na ta način izkazala verojetnim, da bi ji manjkala pasivna legitimacija, vsled česar je izpodbijani sklep, ki izreka nedopustnost omenjene začasne odredbe, popolnoma utemeljen v zakonu.«

Pripomnja poročevalca: Ker proti odločbi rekurznegna sodišča ni pravnega pomočnika, a gre vendar za vprašanje, ki je za pravilno uporabo dotičnih določeb izvršilnega reda zelo poučno, si dovoljujem priobčiti slučaj v nadi, da se k označenemu vprašanju oglasi še kateri sotrudnik »Slov. Pravnika«.

Dr. Josip Wilfan.

n) Če mora vsled nezadostne zapuščine nastopiti redukcija legatov, treba najpreje zaslišati legatarje; če ne pride do sporazuma, se more le pravnim potom odločiti.

Vrhovno sodišče je s sklepom od 14. decembra 1915 št. K II 774/15-1 razveljavilo odločbo nižjih instanc iz razlogov:

V rednih slučajih, ko zadošča zapuščina za izplačilo vseh legatov, zadošča tudi, da se obvesti legatarje o pripadlih legatih (§ 817 o. d. z. in § 161 pat. o. izvenspor. post.). V izjemnih slučajih,

kadar morajo biti legati vsled nezadostnosti zapuščine izplačani le deloma, trpe legatarji sorazmeren odbitek (§ 692 o. d. z.). Ker pa v takem slučaju pridejo v poštev pravice legatarjev, ne zadošča, samo obvestiti legatarje, temveč je sodišče dolžno dati legatarjem priliko, da se izjavijo o predmetu (§ 2 t. 4 pat. o izvenspor. post.). Če se ne doseže sporazum, se udeleženci zavrnejo na pravno pot. Ugotoviti odbitek v oficijoznem postopanju, ni dopustno (§ 2 t. 7 pat. o izvenspor. post.). V tem slučaju je ugotovilo prvo sodišče odbitek v oficijoznem postopanju in obvestilo o tem legatarje, ni pa jih zaslišalo ali zahtevalo njihovih izjav.

Rekurzno sodišče je pritožbo proti temu zavrnilo. Tozadevna sklepa spodnjih inštanc kršita zakon v § 2 t. 4 in 7 pat. o izvenspornih post. in sta nična. Zato ju je bilo razveljaviti. —c.

o) Kurator pogrešanega vojaka je po določbi § 7 ces. nar. od 29. julija 1914 št. 178 drž. zak. upravičen, oddati dedno izjavo za svojega kuranda brez ediktalnega vabila v zmislu § 131 izvenspor. post.

K podedovanju dne 6. maja 1915 umrle M. A. je bil poleg 15 drugih zakonitih dedičev kot 16. dedič klican Janez A., ki je bil takoj ob izbruhu vojne odrinil na severno bojišče in ga pogrešajo od avgusta 1914 dalje. Zapuščinsko sodišče me je, ker sem zastopal že ostalih 15 dedičev, imenovalo kuratorjem tudi Janezu A., in sicer v zmislu § 131 izvenspor. post.

V njegovem imenu oddano dedno prijavo sta mi pa zapuščinsko in deželno rekurzno sodišče na D u n a j u z a v r n i l i in obe zahtevali, da predlagam preje ediktalno postopanje v zmislu § 131 cit.; s tem bi pa se bilo zap. postopanje za jedno leto zavleklo, če tudi naj bi kurand prejel le $\frac{1}{45}$ zapuščine.

R a z l o g i rekurznega sodišča z dne 16. januarja 1916: Izpodbijana odredba prvega sodišča ustreza zakonu. Dokler ni dokazana smrt Janeza A., ali ni proglašen za mrtvega, ga je smatrati živim. Torej ga je šteti gotovim dedičem, katerega oseba je sodišču znana, a je neznano le njegovo bivališče. Zapuščinsko sodišče je torej moralo odrediti za ta slučaj v § 131 izvenspor. post. predpisano postopanje in ne more uvaževati škode, ki nastane sodičem, ker se bo končanje zap. razprave zavleklo.

Vrhovno sodišče je s sklepom, intim. 4. aprila 1916, revizijskemu rekurzu ugodilo in naložilo prvemu sodišču, da sklepa o podani dedni izjavi brez zahteve ediktalnega vabila, in sicer iz razlogov:

Vobče uporaba § 131 izvenspor. post. ne bi bila dvomljiva, ker je Janeza A., ki je klican k zakonitemu podedovanju Marije A., smatrati zaenkrat še živim. Ali in concreto gre za vojaka, pozvanega v vojno službo. Glede takih vojakov določa § 7 ces. nar. od 29. julija 1914, št. 178 drž. zak., da je zanje, ako so udeleženi pri izvensp. post., skrbeti kakor za odsotne. Ker citira pri tem ces. naredba izrecno le § 276 obč. drž. zak. in § 2 ces. pat. od 9. avgusta 1854, št. drž. zak. 208, glasom katerih je kuratorja imenovati takim odsotnim, ki niso zapustili rednega pooblaščenca in bi radi tega prišle v nevarnost njih lastne pravice ali bi se ovirale pravice drugih oseb — in ker so ti pogoji, zlasti zadnji, in concreto podani, ne pride do veljave § 131 izvenspor. post., ki v § 7 cit. ni naveden, temveč je kuratorja, če tudi je bil imenovan v zmislu § 131 cit., smatrati kuratorjem v zmislu § 7 cit. ces. nar. in § 278 obč. drž. zak. Kot tak pa je bil upravičen, oddati za svojega kuranda dedno izjavo brez njegove ediktalne citacije. Zatorej je bilo po § 16 izvenspor. post. ugoditi revizijskemu rekurzu.

(Nato je zapuščinsko sodišče dedno izjavo sprejelo na znanje, in je zapuščinska razprava že nekaj mesecev dovršena.)

Dr. L—e.

B. Kazensko pravo.

a) **Slučaj kratenja časti in ugleda odvetniškega stanu, ko je odvetnik pri sodni razpravi izjavljaj bojazen za svoj ekspenzar. Drugi odvetnik, ki je to izjavo kritikoval in bil radi tega spoznan krivim prestopka po § 491 k. z., je bil vsled pritožbe generalne prokuratorje od kasacijskega sodišča oproščen.**

Kasacijsko sodišče je vsled pritožbe generalne prokuratorje v varstvo zakona spoznalo z odločbo od 2. maja 1916 Kr VI 51/16 za pravo:

Sodba c. kr. okrajnega sodišča v Ljubljani od 27. februarja 1915 krši zakon; ta sodba se razveljavi in obtoženi dr. A. oprosti po § 259 št. 3 in § 477 k. pr. r. od zasebne obtožbe, ki jo je proti njemu napel dr. B. zaradi prestopka § 491 k. z.

Razlogi.

V civilni pravdi firme J. N., ki jo je zastopal ljubljanski odvetnik dr. A. proti rudniški družbi T., ki jo je zastopal ljubljanski odvetnik dr. B., zaradi plačila 1508 K, se je vršila dne 19. januarja 1915 sporna razprava pri deželnem sodišču v Ljubljani. Pravdni sodnik je tekom razprave sprožil vprašanje o počivanju te pravde. S tem pa prisotni ravnatelj rudniške družbe G. in njegov odvetnik dr. B. nista bila zadovoljna. Dr. B. je, kakor sam pravi, ironično in napol šaljivo dejal: »Wie komme ich denn dazu, dass ich mein Expensar verliere? Wenn das Ruhen des Verfahrens eintritt, ist es möglich, dass Herr G. nicht mehr Direktor der Gewerkschaft sein wird, dann kann ich meine Kosten herumsuchen.« Pripomniti je treba, da sta stranki tedaj dvomili, ali bo tožena firma še nadalje obstojala, ker je baje belgijska. Na one besede dra. B. je odvetnik dr. A. izjavil: »Ich würde mich schämen.« In ko je od njega nato dr. B. terjal odgovor, je dr. A. odvrnil: »Ich halte dies nicht vereinbarlich mit der advokatorischen Anständigkeit.«

Odvetnik dr. B. je zato dne 29. januarja 1915 vložil pri c. kr. okrajnem sodišču v Ljubljani proti dru. A. zasebno obtožbo zaradi prestoka proti varnosti časti. Po dognani razpravi je bil obtoženi dr. A. spoznan krivim prestopka po § 491 k. z. Okrajno sodišče pravi v svojih razlogih: Dr. B. je izrekel dotične besede potem, ko je bilo vprašanje o počivanju postopanja že rešeno in zanikano. Te besede so bile očitno izrečene ironično in same na sebi niso bile nespodobne ali nestanovske. Pravni zastopnik more glede na pristojajočo mu nagrado brez skrbi izvajati, da se noče spuščati v gotove, predlagane mu pravdne korake. Besede obtoženca: »Ich würde mich schämen,« kažejo popolnem jasno, da se je kasnejše izjavljal z žaljivim namenom. Grajana izjava vsebuje očitjanje, da se zasebni obtožitelj obnaša nepošteno in nestanovsko, in se o njem trdi, da se briga le za svoje lastne pristojbine. K takšni žaljivi kritiki pa obtoženec ni upravičen. Trditev dra. B. nikakor ni nezdržna z ugledom odvetniškega stanu. Odvetniško delovanje ni samo časten

poklic. Sicer pa dr. B. ni silil svojega ekspenzarja v ospredje. Zagovor obtoženčev, da je izrazil le svojo osebno sodbo, ne velja. Žalitev je presojeti po njenem besedilu in po utisu, ki ga je napravila na poslušalce.

Proti tej sodbi se odvetnik dr. A. ni pritožil in je postala pravomočna. Pač pa se je zaradi tega kasneje vršilo postopanje pri disciplinarnem svetu kranjske odvetniške zbornice in tu je bil dr. B. z razsodilom od 27. novembra 1915 zaradi gori popisane obnašanja spoznan krivim, da je kršil čast in ugled odvetniškega stanu. To sodbo je disciplinarni senat vrhovnega sodišča z odločbo od 8. februarja 1915 potrdil in obenem zavrgel tozadevni priziv dra. B. Vrhovnosodna odločba pravi v razlogih med drugim tudi to: »Naravnost treba pritrčiti nazoru stanovskega sodišča, da je smatrati izjavo obdolženca, tudi kolikor je bila izgovorjena le kot ironija, tudi za nespodobno in nestanovsko. Naj se ta slučaj presoja kakorkoli, gre tukaj za hudo breztaktnost, s katero se je kratila čast in ugled odvetniškega stanu, bodisi napram strankam, kakor tudi napram sodnim funkcionarjem.«

Obsodba dra. A. po § 491 k. z. je napačna že zaradi stvarnega položaja, ki ga je smatralo okrajno sodišče za dokazanega. Res je glede izjave dra. B. le to važno, kakšen utis je mogla napraviti na poslušalce. Sama po sebi pa je bila takšna, da je povzročila kritiko nasprotne stranke (dra. A.). In ker se ta kritika bavi le z omenjeno izjavo dra. B. in ker ne izvaja nadaljnjih sklepov glede na drugo obnašanje zasebnega obtožitelja, zato ne more biti govora o kaznivem zasramovanju, kakor je mislilo okrajno sodišče. Obtoženec dr. A. se je izrecno skliceval na izjavo zasebnega obtožitelja dra. B., o kateri je sodil, da je bila izgovorjena z vso resnostjo. Skliceval se je torej na gotovo dejanje zasramovanega, katero se je označilo, da se ne da združiti s častjo poklica. Zategadelj sploh ni prišla v poštev določba § 491, ampak le določba § 488 k. z. Obtožencu je torej pristojal, ker je šlo za zastopanje pravic njegove stranke, dokaz resnice po zmislu drugega odstavka § 490 k. z. Da je bila izjava dra. B. glede njegovih pravnih stroškov v stanu kratiti čast in ugled odvetniškega stanu, o tem ne more nobene dvojbe.

Po vsem tem je bilo pritožbi c. kr. generalne prokurature, vlo-
ženi po § 33 k. pr. r., ugoditi po zmislu § 292 k. pr. r.

b) Kupec ni sokriv pregreška draženja, če preplača tržno blago, ki ga ne namerava razpečati.

Kasacijsko sodišče je z odredbo od 8. januarja 1916 Kr II 250/15-4, ugodilo ničnostni pritožbi in razveljavilo po § 259 št. 3 k. pr. r. sodbo, s katero je bil obtoženec Š. krivim spoznan pregreška po § 8 št. 1 ces. nar. z dne 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak., češ, da je preplačal z zneskom 1 K na 1 q krompir, torej neobhodne potrebščine nakupoval, da bi navil njih ceno do neprimerne višine.

Razlogi.

Po sodbenih ugotovitvah je bajtarica A. M. dogovorila na trgu v H. s kmetom, ki je pripeljal na trg okoli 6 q krompirja in zahteval 14 K za 1 q, za ta krompir ceno po 13 K za 1 q s tem, da mu prida 40 v na 1 q, če prepelje ves krompir k njej. V tem je prišel k njima obtoženec Š., ponudil kmetu 14 K, mu stisnil v roke nekaj gotovine in dal prepeljati krompir na kolodvor. A. M. ni nato dobila nič krompirja, ker ga na trgu ni bilo.

Obtoženec je v svojem zagovoru navajal, da je dobil od I. K., ki mu je poverjeno dobavanje za splošno bolnico in za vojaški tabor v M. in ki mu je določil kupno ceno z največ po 14 K, naročilo, naj bi nakupil zanj krompir. Znesek, za katerega nakupi krompir pod 14 K, mu ostane kot zaslužek. Vsled tega si je prizadeval, da bi nakupil krompir po kolikor moči nizki ceni, in zato tudi ni imel namena navijati cene do neprimerne višine. Cena 13 K za 1 q z naplačilom 1 K na vso množino odgovarja razmeram na trgu H.

Sodišče I. instance je na tem temelju smatralo, da je obtožencu dal I. K. kot dobavljatelj nalog, naj priskrbi krompir, prišlo je pa istočasno do prepričanja, da je dobil obtoženec množine krompirja, ki jih naj bi bil nakupil, na trgu na ta način, da je prodajalcu pri vsakem q ponudil 1 K več, četudi je bila za ta krompir že z drugim odjemalcem cena po 13 K trdno dogovorjena. Naravni namen obtoženčevega nezakonitega ravnanja je bil, da bi s kolikor moči največjim pokupovanjem krompirja ne le izpolnil svojo dolžnost, temveč tudi in predvsem, da bi dosegel zase čim večji zaslužek, ki je obstojal v diferenci med najvišjo ceno in ceno resničnega nakupa. Tega se je moral obtoženec kot kupovalec in prekupovalec zavedati in je računal s tem in je moral računati, da prodajalci raje sprejmejo

njegovo ugodnejšo ponudbo, in se ne bodo brigali za popraševanja manjših odjemalcev, tako da so morali ti svojo ponudbo za neobhodne potrebščine neprimerno zvišati, če so hoteli svojo potrebo kriti.

Ta nazor sodišča I. instance podpira baje še okolnost, da je obtoženec posamezne kmete, ki so peljali krompir v mesto na prodaj, še pred tržiščem lovil in od njih kupljen krompir dal direktno voziti na kolodvor, tako da ga na trg sploh ni nič prišlo ali pa malo, pa še ta dražji in da je moralo prebivalstvo proti temu obtoženčevemu počenjanju velikega obsega iskati pri uradih pomoči.

Proti izreku o krivdi se obrača ničnostna pritožba, uveljavljajoč ničnostni razlog t. 5 in stvarno ničnostni razlog t. 9 a (§ 281 k. pr. r.). Opravičeno ugovarja, da je o pokupovanju neobhodnih potrebščin s tem namenom, da bi bila njih cena čezmerno zvišana, mogoče govoriti le tedaj, kadar hoče nakupovalec zvišanje cen, ki ga pričakuje od pokupovanja, izrabiti za to, da bi v ceno nakupljeno blago po zvišanju cen drago prodal. Po ugotovitvah sodbe pa tega v danem slučaju ni bilo. Najvišje sodišče smatra, da je imel obtoženec naročilo, nakupiti za dobavljalčja krompirja, in da je njegov zaslužek bil v diferenci med nakupno ceno in najvišjo ceno, ki jo je določil I. K. Iz tega izhaja nujno, da obtoženec ni imel nobenega interesa, navijati cene do prevelike višine, nego da si je moral prizadevati, da bi nakupil kar največ, toda za nizko ceno. Omenjeni predpostavki sodišča, da je obtoženec hotel cene neprimerno naviti, je v nasprotju z lastnimi dejanskimi ugotovitvami sodbe.

—c.

Izpred upravnega sodišča.

Šolske občine na Štajerskem niso dolžne sprejemati ukaznika deželnega šolskega sveta proti plačilu.

C. kr. upravno sodišče je z razsodbo od 3. novembra 1914 št. 8874 po ustni razpravi vsled pritožb krajnih šolskih svetov v Dobjem, Št. Jurju ob južni železnici in Celju (okolici) proti odločbam c. kr. naučnega ministrstva od 19. avgusta 1913 št. 35.708, 36.012 in 36.152, razsodilo, da se izpodbijane odločbe, ker so nezakonite, razveljavijo.

Razlogi.

C. kr. naučno ministrstvo je z odločbami od 19. avgusta 1913 št. 35.708, 36.012 in 36.152 razsodilo, da morajo krajni šolski sveti v Dobjem, Št. Jurju ob južni železnici in Celju (okolici) sprejemati od deželnega šolskega sveta za štajersko kronovino izdani ukaznik za šolstvo v tej kronovini proti primerni, od deželnega šolskega sveta splošno določeni odškodnini.

Imenovani trije krajni šolski sveti se pritožujejo proti odločbi, da bi morali sprejemati imenovani ukaznik za krajni šolski svet; krajna šolska sveta v Dobjem in Št. Jurju ob južni železnici pa še zaradi tega, ker se je njima naročilo, da morata sprejemati ta list tudi za šolsko vodstvo (krajni šolski svet v Celju okolici si je en izvod bil naročil, ni pa hotel plačati dveh izvodov za šolsko vodstvo in še povrh za krajni šolski svet). Krajna šolska sveta v Dobjem in Št. Jurju ob južni železnici trdita, da se z uvedbo šolskega ukaznika krši določba § 27 točka 2 zakona od 8. februarja 1869 št. 11 dež. zak., vsled katere mora okrajni šolski svet skrbeti za razglašanje vseh v ljudskošolskih zadevah izdanih zakonov in ukazov. Ker je pa krajni šolski svet kot najnižji član šolske uprave podrejen višjim oblastvom, glede na to podrejenost ne more biti upravičen pritožiti se proti naredbam višje oblasti sploh, marveč le kot subjekt premoženjskih ali drugih pravic, kot zastopnik šolske občine. Tozadevna pritožba teh dveh šolskih svetov, ker jima manjka legitimacije, ni dopustna.

Nasprotno pa se mora krajnim šolskim svetom priznati legitimacija za pritožbo, kolikor se pritožujejo kot upravniki ljudsko-šolskega zaklada in zastopniki šolskih občin (§ 14 t. 16 zakona od 8. februarja 1869 št. 11 dež. zak.). Upravno sodišče odobruje v stvari sami stališče teh dveh, ter tudi krajnega šolskega sveta v Celju okolici, ki je samo ta vzrok navedel, ker je tudi mnenja, da niso krajni šolski sveti po zakonu primorani proti plačilu sprejemati šolski ukaznik.

Naučno ministrstvo se sklicuje na člen 11 odst. 1 temeljnega zakona od 11. decembra 1867 št. 145 drž. zak., vsled katerega imajo državna oblastva pravico v okviru svojega področja na podlagi zakonov izdajati naredbe in zapovedi ter smejo izpolnitev od strani zavezanih strank celo izsiliti, nadalje na to, da pristojna deželnemu šolskemu svetu kot najvišjemu šolskemu oblastvu v deželi nadrejenost in nadzorna pravica.

Temu nasproti pa je treba opomniti:

Po okrožnici deželnega šolskega sveta od 14. decembra 1912 št. 32.651/15-12, naj vsebuje šolski ukaznik vse šolstva na Štajerskem se tikajoče zakone, ukaze, predpise, razglase, obvestila, osebna naznanila in konkurzne razpise. Ukazi štajerskega deželnega šolskega sveta, ki se po ukazniku razglašajo, se pravilno posebej ne dostavljajo več ter se smatra glede vseh onih strank, ki so primorane sprejemati ukaznik, da je vsaka odredba štajerskega deželnega šolskega sveta, ki se nahaja v ukazniku, dostavljena, kakor hitro jim je dotični list dostavljen, ter da ima zanje obvezno moč. Ako ti predpisi niso datirani, se smatra za dan odredbe dan izdaje dotične številke.

Potemtakem je štajerski šolski ukaznik glasilo deželnega šolskega sveta, je sredstvo, ki ž njim deželni šolski svet naznanja svoje razglase, ukaze in odredbe podrejenim oblastvom, torej pripomoček, ki služi za razglašanje činov notranje uprave deželnega šolskega sveta.

Kakor izhaja iz določb §§ 40 in 45 zakona o ljudskošolskem nadzorstvu od 8. februarja 1869 št. 11 dež. zak., mora država trpeti stroške, ki nastanejo vsled delovanja deželnega šolskega sveta. Deželni šolski svet je državno oblastvo; vse stroške za vzdrževanje osovja in za njegovo upravo trpeti mora država. Med upravne

stroške deželnega šolskega sveta spadajo pa tudi stroški za izdajo šolskega zakonika.

Tozadevne stroške prevaliti na šolske občine smel bi deželni šolski svet za Štajersko le tedaj, ako bi obstajali posebni zakoniti predpisi, kakor na primer za Moravsko in moravske enklave v Šleziji. Take zakonite podlage pa za štajersko kronovino ni.

Izrek, vsled katerega bi morale šolske občine sprejemati šolski ukaznik proti plačilu, v zakonu ni utemeljen in je bilo to odločbo v zmislu § 7 zak. o upravnem sodišču razveljaviti.

Dr. Juro Hrašovec.

Plenarni sklepi c. kr. upravnega sodišča.

(Uradno doposlano.)

A. Administrativne pravne stvari.

1. C. kr. vojaške lekarne in c. kr. deželnoobrambne lekarne so tuzemske zavodne lekarne po zmislu § 3 odst. 2 zak. o lekarnah od 16. decembra 1906, drž. zak. št. 5 ex 1907. Tuzemske lekarne v zmislu tega zakona so tudi tiste c. kr. vojaške lekarne, ki poslujejo izven območja veljavnosti tega zakona. — Sklep 20. septembra 1915.

2. Provizionisti, ki so vnovič zaposleni pri rudniškem obratu, niso zavarovanju zavezani člani provizijske blagajne, razun, če so reaktivirani. — Sklep 11. oktobra 1915.

3. Član občinskega zastopa (občinskega odbora) je vsled svojih pravic kot član občinskega zastopa legitimiran pritožiti se proti sklepu občinskega zastopa, s katerim le-ta odločbo o zadevi, ki je pridržana po zakonu občinskemu zastopu, prepusti drugemu organu (pododboru). — Sklep 25. oktobra 1915.

4. Predpisi §-a 45 odst. 3 obč. reda z dne 15. marca 1864, dež. zak. št. 4 (Moravsko) o načinu glasovanja (ustno ali z vstajanjem ali obsedenjem) so bistveni in če se ne izpolnjujejo (če se

glasuje z dviganjem rok), so vsled tega sklepi v vsakem slučaju neveljavni. — Sklep 8. novembra 1915.

5. Postopanje, ki je predpisano v § 7 zak. od 19. februarja 1870, dež. zak. št. 22 za Češko in v podobnih določbah drugih zakonov o ustanovitvi šol, ne velja samo za ustanovitev novih šol, temveč tudi za ustanovitev že obstoječih šol. — Sklep 16. novembra 1915.

6. Domovinska občina ni zavezana, da bi v ubožni oskrbi stoječemu pripadniku, če se zdravi v javni bolnici, odkazala del ubožne oskrbe, ki odpade na dobo zdravljenja. (§ 5 zak. od 5. marca 1888, dež. zak. št. 19 za Češko v zvezi z dv. pis. dekr. od 25. julija 1829 zb. pol. zak. za Češko št. 146.) — Sklep 17. januarja 1916.

7. Če je v občinskem redu določena pritožba proti ukrepom občinskega predstojništva na občinski odbor, ni pa določen rok za vložitev te pritožbe, tedaj ni analogno uporabljati določbe obč. reda o roku za izpodbijanje sklepov občinskega zastopa. — Sklep 13. marca 1916.

8. K delovnemu zaslužku v zmislu § 16 zak. o zavarovanju proti nezgodam spadajo v svrhu odmere prispevkov k zavarovanju proti nezgodam tudi darila (napojnine), ako se po običaju, ki je znan službodajalcu in ni protipraven, ponavljajo praviloma tako, da sme delavec nanje računati kakor na svoj dohodek. — Sklep 8. maja 1916.

9. Slučaj kompetence političnega oblastva po določbi § 39 domov. zak. od 3. decembra 1863, drž. zak. št. 105 za odločanje o povračilnih zahtevkih občine proti občinam zaradi oskrbnih stroškov, ne nastopi brezpogojno pri povračilnih zahtevkih občine proti občini, ki ni domovinska občina, pač pa tedaj, ako se ta zahtevek ne opira na privatnopravni naslov. — Sklep 29. maja 1916.

10. Od člana bolniške blagajne se ne more zahtevati povračilo stroškov, ki nastanejo za njegovo zdravljenje v javni bolnici v dobi, ko ima zakonito pravico do podpore iz blagajne (20 tednov), preko štiritedenskega zdravljenja in ki jih po § 8 zak. o bolniškem zavarovanju ni dolžna plačati blagajna. — Sklep 13. junija 1916.

11. Le rudarsko glavarstvo (ne revirni rudarski urad) je pristojno, da odloči na prvi instanci o razveljavi sklepov organov bratovske skladnice. (§§ 24 in 25 zak. o brat. sklad. od 28. julija 1889, drž. zak. št. 127.) — Sklep 26. junija 1916.

12. Po § 3 odst. 3 zakona o prispevkih za preživljanje z dne 26. decembra 1912, drž. zak. št. 237 je prispevek tudi tedaj izključen, kadar službodajalec plačuje znesek, enak plači ali mezdi vpoklicanca, temu samemu ali zanj v roke svojcev, ne da bi bil v to zavezan. — Sklep 3. julija 1916.

13. Ako prejema vpoklicanec ali zanj njegovi svojci le del prejšnje plače ali mezde od službodajalca, ki ni v to zavezan, tedaj obstoja pravica do prispevka k preživljanju le tedaj, kadar izvršene poizvedbe kažejo, da je preživljanje svojcev v nevarnosti. — Sklep 3. julija 1916.

B. Finančne pravne stvari.

1. Če kdo v svojem imenu pridobi zemljišče in se da v zemljiško knjigo vpisati za lastnika, kasneje pa vendar dovoli na podlagi pooblastila, ki se je napravilo in legaliziralo pred sklepom pogodbe, vknjižbo lastninske pravice za pooblastitelja, je ta vpis lastninske pravice za mandanta podvržen $1\frac{1}{2}\%$ ni vpisnini. — Sklep 6. marca 1916.

2. Poslopje, ki je le deloma stalno oproščeno od davka na poslopje, je prišteti v odmerni podlagi za pristojbinski ekvivalent le s tisto vrednostjo, ki velja za neoproščeni del. — Sklep 19. junija 1916.

Književna poročila.

Österreichs Erneuerung. Politischprogrammatische Aufsätze. Von Dr. Karl Renner. Dunaj 1916, 2. izdaja VIII⁰ + 160 strani, cena 4:50 K.

Karl Renner je znan teoretik-socialist, ki se peča z narodnostnim vprašanjem Avstro-Ogrske. Priobčil je o tem doslej 12 spisov, med njimi troje obširnejših, polovico pod psevdonimom Rudolf Springer in Synopticus. Prvo njegovo večje delo „Der Kampf der österreichischen Nationen um den Staat“ (1902) je po sodbi sociologa Schäffleja „znamenit državnoznanstveni poskus, čeprav se v Avstriji ne uresniči zaradi profesionalnega narodnostnega ščuvanja.“ Drugi sp's večjega obsega „Grundlagen und Entwicklungsziele der österreichisch-ungarischen Monarchie“ (1906) je vzbudil mnogo pozornosti v ruski publicistiki in bil tudi preveden v ruščino. Obširnejše poročilo so priobčili o njem svoj čas tudi „Naši Zapiski“. Oba doslej imenovana spisa sta pošla v knjigotrštvo. Tretje večje delo je sedaj knjiga „Österreichs Erneuerung“, pisana v vojnem času — kakor pravi pisatelj v uvodu — ne s strankarskega stališča in ne za strankarje v prvi vrsti, ampak za vse narode in razrede Avstrije — nekak zadnji opomin v zgodovinskem trenutku...

Jedro vprašanja, ki ga je treba rešiti, je sledeče: Avstrijsko ustavno pravo ne pozna pojma „narod; v avstrijskem državnem zakoniku in v 17 deželnih zakonikih se ne nahaja. Znani § 19. drž. osn. zak. govori pač o „plemenih“ (Volksstamm), na da bi označil, koliko jih štejemo v Avstriji, po čem jih spoznamo, in ne da bi imeli svoje organe. Zakaj le fizične in juridične osebe so subjekti pravic in dolžnosti, a narodi pri nas niso organizirani kot pravne osebe, one so „societas inordinata“. Odtod boj vseh proti vsem kot državna osnova, odtod brezuspešnost vseh lokalnih naredeb: izpremeniti je treba ustavno podlago in upravno uredbo države.

Odstranimo predvsem dvojno upravo, državno in deželno (t. zv. deželno-knežjo in avtonomno); zakaj današnja deželna avtonomija je ostanek srednjeveškega fevdalizma, stanovstva (Landsmannschaft) in kot taka za avstrijske narode mačeha, ker jim ni avtonomija, ampak heteronomija. Renner pojasnuje na konkretnem slučaju, do kakih šikan in absurdnosti vede—današnja dvojna uprava: Steklar si je postavil ob robu svojega vrta ob cesti drvarnico, ki jo je nujno potreboval. Občina mu je to prepovedala iz raznih vzrokov. Steklar se je pritožil potom okrajnega glavarstva, namestništva, ministrstva na eni strani in potom deželnega odbora, upravnega sodišča na drugi strani. Končno je bil pravni položaj tak, da je drvarnica sicer smela stati, toda steklar je ne bi smel uporabljati! Pravda je veljala (s pomočjo advokata) kakih 2000 K in v aktih citirani pravni spisi bi se ne dali spraviti v ono drvarnico!

Današnje deželne meje ne ustrezajo narodnim in upravnim zahtevam. Že kromeriški državni zbor je leta 1849. sklenil samoupravo v obliki okrožij, enako državni občinski red iz leta 1863. Okoliše današnjih okrožnih in deželnih sodišč

bi bilo treba po zgledu ogrskih municipijev in angleških grofij organizirati kot okrožno samoupravo, oziroma okrožno vlado in sicer kolikor moči narodno enotno. Za narodno mešana okrožja bi se uvedel personalni princip. Vsa okrožja enega naroda tvorijo narodni svet z narodno vlado za vse panoge narodne kulture: šolstva, znanosti in umetnosti s pravico nakladanja in pobiranja v ta namen potrebnih davkov. Nad lokalno vlado okrožij stoji centralna vlada s centralnim parlamentom, ki obsega vsa okrožja vseh narodov. V to področje spadajo vsa mednarodna vprašanja: vojaštvo, gospodarstvo, denarstvo, humanitarne in socialne naprave.

Misel o okrožni ustavi in upravi tudi v slovenski politični literaturi ni čisto tuja. Andrej Einspieler se je v celovškem „Slovencu“ potegoval za to uredbo, ki jo je imenoval „županije“. In slovenski politični program, ki je bil sklenjen v Mariboru 1865. leta kot delo Einspielerjevo, je sprejel to točko med svoje zahteve. A misel narodne avtonomije je pač načeloma od leta 1848. dalje naša temeljna politična zahteva. V obliki so razlike: Rennerjev personalni princip proti Palackega teritorialnemu, ki daje vsakemu narodu a priori določeno ozemlje. V našem slučaju je to t. zv. Zedinjena Slovenija. Katera oblika bi bila bolj življenja zmožna, oziroma bi se dala lažje uveljaviti, ni moj namen tu preiskovati, zlasti z ozirom na nejasno prihodnost; samo na to bi hotel opozarjati, da je Rennerjeva kritika naših ustavnih in upravnih razmer izredno bistroumna in poučna za praktičnega politika in teoretičnega sociologa.

Zadnji oddelek Rennerjeve knjige govori o gospodarskem zblizanju Avstro-Ogrske z Nemčijo v zmyslu Naumannove „Mittleuropa“. Dvojna je možnost zblizanja: ali carinske unije ali gospodarske zveze. Carinska unija bi bil kvečjemu cilj, ki se pa takoj ne da uresničiti zaradi različnih carinskih in železničnih tarifov, zaradi različnega kredita in valute, končno zaradi različne davčne politike in zakonodaje. Preostaja druga možnost gospodarske zveze. Avstro-Ogrska in Nemčija nastopata na zunaj nasproti tujini skupno, vmes med njima pa je carinska meja, ki se bolj in bolj znižuje, dokler se končno popolnoma ne odpravi. Tej gospodarski zvezi se pridružita Balkan in Turčija. Pri tem poudarja Renner državnopravno samostojnost monarhije in narodno avtonomijo vseh nenemških narodov, kar se mora ustavno zagotoviti in ostati, predno se zvrši gospodarska zveza, ki mora imeti isti pomen za Nemce, Madjare, Poljake, Čehe in Jugoslovane.

Dr. Drag. Lončar.

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. oktobra 1916.

(Osebne vesti.) Odlikovanje: Dvorni svetnik in podpredsednik deželnega sodišča Jos. Pajk v Ljubljani s komturnim križcem Franc Jožefovega redu, dvorni svetnik in predsednik okrožnega sodišča Lud. Perko v Mariboru povodom zaprošenega vpokojenja z vitežkim križcem Leopoldovega redu. — V pokoj sta stopila dvorni svetnik pri višjem dež. sodišču dr. Avg. Nemanič v Gradcu in viš. dež. sod. svetnik E. Planer pri viš. dež. sodišču v Gradcu. — Imenovana sta viš. dež. sodišča svetnika dr. Franc Kočevar pl. Kondenheim v Ljubljani in dr. Ant. Rogina v Novem mestu za viš. dež. sod. svetnika pri viš. dež. sodišču v Gradcu. — Imenovan je notarjem Fr. Tavzes v Senožečah. — Preselil se je odvetnik dr. Franc Pavletič iz Gorice v Ljubljano.

(Umrli) je dne 7. septembra t. l. dr. Karl Slanc, odvetnik v Novem mestu, star 64 let. Pokojnik, rojen v Laškem trgu, je bil koncipijent v Krškem in v Ljubljani, od l. 1884. pa odvetnik v Novem mestu. Mnogo in vplivno je posegal v javno življenje kot publicist in agitator na Dolenjskem. Bil je duhovit in temperamenten mož. Čast njegovemu spominu!

(Delavnost najvišjega in kasacijskega sodišča v vojnem letu 1915). Revizij se je rešilo 3045, torej 5531 manj, kakor v l. 1914. Ustnih razprav ni bilo. 83% revizij je bilo brez uspeha. — Revizijskih rekurzov je bilo 2532, torej 2924 manj kakor v prejšnjem letu. — Ničnostnih pritožb je bilo 2133, za 1327 več kakor v l. 1914, ker so se mnoge ničnostne pritožbe iz Galicije vložile šele po odhodu sovražnika. — Ustnih razprav v kazenskih stvareh je bilo 753, dočim jih je bilo v prejšnjem letu 907. — Disciplinarnih odločb je bilo 111, za 70 več, kakor v l. 1914. — Prizivov v sindikatskih stvareh je bilo rešiti 7, dočim jih je v l. 1914 bilo 22. — Iz te statistike se vidi, da se je število agend vrhovnega sodišča v l. 1915 prav znatno skrčilo. Vzroki so različni, toda razumljivi. Predvsem je treba vpoštovati vojne dogodke. Galicija je bila sicer skoraj popolnoma osvobojena iz sovražnikovih rok, toda vojne grozote so objele zopet južno in južnozapadno ozemlje naše monarhije. Vsled vojnih dogodkov je več okr. sodišč na Primorskem popolnoma prenehalo s svojim delovanjem; druga sodišča, posebno na otokih, so zopet svoje delovanje omejila vsled pomankanja prometnih sredstev; nekoliko jih je bilo prisiljenih svoje delovanje prestaviti na druga mesta. Sporne agende so trpele na eni strani vsled tega, ker se veliko število dolžnikov nahaja na bojnem polju, tako da je moralo biti postopanje prekinjeno, na drugi strani pa vsled predpisov moratorija. Da v bojni dobi trgovina in industrija — razun nekaterih panog — životarita, ni treba posebej pripominjati. Ne sme se tudi pozabiti, da je bila novela o razbremenitvi sodišč vse minolo leto v veljavi, tako da je imela na najvišje sodišče viden in velik vpliv. To se je pa tudi od nje pričakovalo. Od došlih revizij (3045) jih odpade, na okrajna sodišča 1325 in na senatna sodišča 1720. Ravno tu je viden vpliv novele o razbremenitvi sodišč. — Kakšen vpliv bodo imeli novi predpisi o kolkovanju in pristojbinah na delovanje

najvišjega sodišča v civilnih stvareh, danes še ni mogoče presoditi. Civilni proces je vsled njih postal gotovo precej draga stvar. — Velezaslužno je bilo delovanje najvišjega sodišča v plenarnih sejah. Vsled padanja agend nastali prosti čas se je porabil tudi za pripravlanje judikatov. V 30. slučajih so bila dvomljiva in v pravosodju neenako reševana vprašanja predelana in združena v principijalne stavke. Tičejo se vseh pravnih polj. Priznati se mora, da je vse gradivo tu najskrbnejše pretehtano, da je stališče pro in contra najtemeljitejše presojeno. Sedaj morda utihnejo glasovi, da se najvišje sodišče ne ozira na literarna dela in da s svojimi judikati ne prispeva k soglasnosti in enotnosti prava in s tem tudi svojih odločb. Vrhovno sodišče vodi prvi prezident z vzgledno vztrajnostjo ter objektivnostjo in pri sestavljanju senatov pazi, da se sej in glasovanj v specialnih pravnih vprašanjih udeležujejo tudi sodniki, za to posebno sposobni.

(Po poročilu v „Zprávy Práv. Jednoty Moravské“.)

(„Šribar dornarski“.) Dr. M. Dolenc je v svojem izredno zanimivem članku „Pravniški razgled po slovenskih narodnih pesmih“ v jubilejnim zborniku „Slov. Pravnika“ 1914 na str. 312 namignil, da šribar „dornarski“ v štev. 155 Štrekljeve zbirke pomeni najbrž toliko kakor „dvorjanski“.

A temu ni tako. Izraz „dornarski“ se nanaša na graščino v Dornavi, ki leži na prostranem ptujskem polju kako poldrugo uro od Ptuja ob cesti proti Polenšaku. Legó te graščine prav dobro opiše narodna pesem sama:

„Stoji mi, stoji polje,
polje široko,
na polji pa mi stoji
lepi, beli grad“.

V tej pesmi sami se šribar imenuje „dornarski“, kakor pač ljudstvo izgovarja, v ináčih pa se nahaja tudi izraz „dornarski“, najbrž tiskovna pomota za dornavski.

A še iz druge okolnosti se da sklepati, da je tukaj mišljena dornavska graščina. Pesem je zapisal Stanko Vraz v ljutomerski okolici, to je v svojem rojstnem kraju v ljutomerskih gorica. Dornavski gospodje pa so imeli svoje vinograde tudi v ljutomersko - ormoških gorica tja dol do ogrske meje. Ljudje iz teh krajev so hodili plačevat v dornavski grad gornino ali gorščino, na kar se še spominjajo stari ljudje, in so tako imeli priložnost, spoznati prijetno življenje dornavskega „šribarja“.

N. J. Vrabl.

„Slovenski Pravník“ izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva „Pravnika“ brezplačno; za nečlane pa velja za vse leto 10 K, za po leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 24 oz. 22.

v vojaški službi in se nahaja v bolnici daleč od pravdnega sodišča, če more iz svojega bivališča dati svojemu pravnemu zastopniku informacije . . .	202
i) Nedopustnost revizijskih rekurzov zoper sklepe druge stopnje glede stroškov (§ 528 c. pr. r. po novem besedilu).	203
j) Ako nedoletnik sklene brez posredovanja zakoni- tega zastopnika pred kazenskim sodnikom porav- navo o plačilu kazenskih stroškov, je to lahko veljaven izvršilni naslov (§ 1 št. 5 izvrš. r.). . .	204
k) Na rok, v katerem je določiti po § 169 izvrš. r. dražbeni narok, ne morejo imeti stranke nobe- nega vpliva; § 129 c. pr. r. tu ne pride v poštev	205
l) Izvršba na užitek potom prisilne uprave . . .	206
m) Ali se z uporom proti začasni odredbi v zmislu §§ 397 in 398 izvrš. reda lahko uveljavlja tudi ugovor manjkajoče pasivne legitimacije? . . .	208
n) Če mora vsled nezadostne zapuščine nastopiti re- dukcija legatov, treba najpreje zaslišati legatarje; če ne pride do sporazuma, se more le pravnim potom odločiti	209
o) Kurator pogrešanega vojaka je po določbi § 7 ces. nar. od 29. julija 1914 št. 178 drž. zak. upravičen, oddati dedno izjavo za svojega kuranda brez edik- talnega vabila v zmislu § 31 izvénspor. post. . .	210
B. Kazensko pravo.	
a) Slučaj kratenja časti in ugleda odvetniškega stanu, ko je odvetnik pri sodni razpravi izjavljal bojazen, za svoj ekspenzar. Drugi odvetnik, ki je to izjavo kritikoval in bil radi tega spoznan krivim pre- stopka po § 491 k. z., je bil vsled pritožbe ge- neralne prokurature od kasacij. sodišča oproščen .	211
b) Kupec ni sokriv pregreška draženja, če preplača tržno blago, ki ga ne namerava razpečati . . .	214
6. Izpred upravnega sodišča.	
Šolske občine na Štajerskem niso dolžne sprejemati ukaznika šolskega sveta proti plačilu	216
7. Plenarni sklepi c. kr. upravnega sodišča	218
8. Književna poročila	221
9. Razne vesti	223

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica št. 3.

Največja slovenska hranilnica!

Denarnega prometa koncem leta 1914	K 740,000.000.—
Vlog „	44,500.000.—
Rezervnega zaklada „	1,330.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik in obrestuje po

4¹/₂⁰/₀

brez odbitka. Hranilnica je **pupilarno varna** in stoji pod kontrolo

c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike.